

АНТОЛОГИЈА НА АНТИЧКО-МАКЕДОНСКА ПОЕЗИЈА

Приредила и превела
Д-р Марија Емилија Кукубајска

ЕМАРИ

**АНТОЛОГИЈА НА
АНТИЧКО-МАКЕДОНСКА
ПОЕЗИЈА**

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека „Св. Климент
Охридски“, Скопје

821.293-1(082)

821.293-1.09

323.11.071.1(=293)

АНТОЛОГИЈА на античко-македонска поезија /
приредила и превела Марија Емилија Кукубајска. - Штип :
Емари институт, 2015. - 178 стр.; 21 см /Предговор:
стр. 9-88. –

За преведувачот, приредувач: стр. 177-178

а) Античка македонска поезија - критики и толкувања

б) Македонци, антички - етногенеза

ISBN 978-608-4726-14-2

COBISS.MK-ID 98064906

АНТОЛОГИЈА НА АНТИЧКО-МАКЕДОНСКА ПОЕЗИЈА

Приредила и превела:

д-р Марија Емилија Кукубајска

ЕМАРИ, 2015

АНТОЛОГИЈА НА АНТИЧКО-МАКЕДОНСКА ПОЕЗИЈА

Приредила и превела:
Марија Емилија Кукубајска

Издавач
ЕМАРИ институт, 2015

Директор:
м-р Александар Донски

Рецензија:
д-р Страшко Стојановски
д-р Васил Тоциновски

Техничко уредување:
м-р Александар Донски
м-р Марија Крстева

Дизајн на корица:
Ана Велева, Калиографос
Горан Велков

Лектура
Даница Гавриловска Атанасовска

Печати: ИДЕАЛ-ГРАФИКА, Штип, 2015

ПОСВЕТА

На моите сакани Македонци, предци, во кои верувам и знам дека ќе постојат и покрај сите минливи, новоконструирани светски теории на генерична надисторичност, наднационалност, пострелигиозност или постхуманизам.

На мојата волшебено убава татковина Македонија.

На моите благородни македонски родители Александар и Дуна.

На мојата величествена ќерка Еми, голема Македонка, родена во Африка, порасната во Америка.

БЛАГОДАРНОСТ

Длабока благодарност и вонредна почит кон историчарот м-р Александар Донски од чии консултации и наоди за историскиот контекст преведениот текст е поткрепен со автентички научни докази за идентитетот и името на античко-македонските автори одбрани за овој превод.

СОДРЖИНА

Содржина	6
Предговор	9
Етнокултуролошките разлики помеѓу Македонците и Хелените	15
Исконското и неотуѓиво право на слобода за етничко декларирање ...	46
Антрополошки, психолошки и етички коментари за песните: поетот пое/пее ...	61
АНТИФАН ОД МАКЕДОНИЈА	93
АНТИПАТЕР ОД МАКЕДОНИЈА	97
АНТИПАТЕР ОД ТЕСАЛОНИКА	99
ИСИДОР ОД ЕГЕЈ	120
АДЕЈ МАКЕДОНЕЦОТ	122
ПАРМЕНИОН ОД МАКЕДОНИЈА	124
ЗОИЛ ОД МАКЕДОНИЈА	128

МАКЕДОНИЈ ОД ТЕСАЛОНИКА	130
МАКЕДОН КОНЗУЛОТ	132
ФИЛИП ОД ТЕСАЛОНИКА	146
ИМИТАТОР (ЕПИГОН) ОД ТЕСАЛОНИКА	156
ДРУГИ АВТОРИ ЗА МАКЕДОНИЈА Антички песни кои опеваат локалитети и луѓе од Македонија	157
Користена литература	163
Рецензија: д-р СТРАШКО СТОЈАНОВСКИ	166
Рецензија: д-р ВАСИЛ ТОЦИНОВСКИ	171
Наместо поговор: МАРИЈА ЕМИЛИЈА КУКУБАЈСКА	175
ЗА ПРЕВЕДУВАЧОТ, ПРИРЕДУВАЧ	177

ПРЕДГОВОР

„Филип, тој човек не само што не е Грк, туку и нема ништо заедничко со Грците. Барем да беше варварин од некоја пристojна земја - но тој не е ни тоа. Тој е некакво шугаво суштество од Македонија - земјата од каде што не можеш да доведеш ниту роб што барем нешто вреди” (Демостен, „Втора Филипика”, IV век пред Христа).

„...Неговото владеење беше од прилично различен карактер во однос на другите, бидејќи само тој (Филип Втори) помеѓу Хелените тврдеше дека владее над народ (хеленски) од нероднинска раса (со Македонците)...” (Исократ, „Филип”, 346 г. пр.н.е.).

Филип Втори, син на македонскиот крал Аминта, можеби за Грците и нивната ксенофобија и антимакедонизам бил странец за понижување, од *варварска* земја која се наоѓала на север од хеленските племиња, Македонија, но тој е моќниот Македонец и татко на Александар Трети Велики Македонски, најмоќниот владетел на стариот свет.

Уште од македонската победа над Хелените кај Херонеја, веќе подолго од 2300 години Грците патат од тој *синдром на покореност* од друга земја, од Македонија. Дури во 1913 година, преку окупацијата на егејскиот дел на Македонија, Грција успева да му се одмазди на македонски народ. Од таа година на анексија на егејскиот дел на Македонија врз македонското население се официјализира и грчкиот етнички геноцид и апсолутистичкото, нетолерантно уништување на посебниот македонски културен и јазичен идентитет и интегритет. И покрај теророт против посебноста на македонската култура и јазик, македонскиот народ останал отпорен на грчкиот инженеринг за перманентно

асимилирање и конечно присилно укинување на македонскиот, негрчки идентитет.

Сепак, и покрај масовно и систематски уништуваната и фундаментално фалсификувана светска литература во однос на македонската историја, култура и литература, грчката параноја зголемена по историската неправда кон Македонија (со Букурешкиот договор) не успеала да ја доуништи и преименува секоја реалност и вистина во однос на оригиналниот, постоечки македонски народ и неговата автентичка култура и јазик, иако во таа пропаганда денес на Грција и нејзините сојузници им одговара агендата на *наднационален* глобален светски поредок.

Светската историја на култури, цивилизации и литератури чува огромен број податоци кои се идентификуваат во одбрана на македонскиот етнички идентитет и име. Тие податоци стануваат посебно валидни сега, кога т.н. *надисториски* агенди на мултикултурализам промовираат ослободување од монополот на една држава и народ врз друг, при што неминовно се актуализира и контрадикторниот и хипокритичен случај на грчката антиетничка, антиетичка, антимакедонска пропаганда.

Феноменалниот фонд на постоечки научни, културни, историски и уметнички факти за посебноста на македонскиот негрчки идентитет може да се разгледува и преку новиот лексикон и пракса - *агенси за промени*. Агенсите за промени во јазикот и акциите на новото време имаат улога да активираат коригирање на неправдата. Улогата на овој процес се промовира во последните неколку децении и притоа правото на таквите промени конструира и пропишува слободи за градење на едно претпоставено непристрасно, објективно ново светско толкување на наследството, менаџирање на сегашноста и проекција на иднината.

Дел од тоа светско културно наследство, секако, го имаат зачувано и античко-македонските поети кои се издвоени за оваа Антологија, посебно поради фактот што тие автори на своето творештво се потпишале, се идентификувале дека се носители на

правото да ги препознаваме и толкуваме такви какви што се: македонски, негрчки поети. Своеето *македонство* поетите го декларирале во историски периоди кога грчки, римски, еврејски и други водечки историографи и библиографи ги запишувале своите оригинални наоди за посебноста на македонскиот народ и неговите докажани, целосни разлики од хеленските племиња. Во одбрана на овие тврдења, изданието на *Антологијата на античко-македонски поети* на македонски јазик ги вклучува и таквите автентични историски податоци кои многу јасно и непобитно ги опишуваат разликите меѓу македонскиот и грчкиот етнички, а според тоа и културен и јазичен идентитет.

Изборот од 11 античко-македонски поети преведени на стандардизиран современ македонски јазик содржи самопотврдувачки факт за идентитетот на поетите како македонски, а тоа претставува и доказ дека македонското античко книжевно наследство било спакувано под туѓо име, како грчка поезија, објавено во „*Грчката антологија*“ / “*The Greek Anthology*” (Patton, 1920), од која се препознаени и издвоени по својот самоопределен идентитет, македонски, или од Македонија.

Антологијата на античко-македонска поезија претставува наследство од минатото на македонската духовна култура кое било затворено во намерно погрешно спакувана обвивка со назив *грчки поети*. Денешните светски тенденции за промени на светската заедница, а со тоа и на нас во Македонија, ни ја даваат непристрасната слобода да го ослободиме тоа наследство од плагијатот „грчки поети“ за научно-стручната јавност да има можност да го доистражува, дообјаснува и издвојува идентитетот на овие книжевно-историски факти од она што е фалсификат или фикција.

За научната потврда на идентитетот на овие македонски поети, македонската култура и литература имаат право да ја користат универзалната и исконска, а едновременно и современа и рамноправна можност да го вклучат во светските текови и сопствениот, фактички *агенс за промени*. Агенсот за промени не е ништо новоизмислено од постмодернизмот и глобализмот, туку

значи нова употреба на старото право да се промени една неодржлива состојба во друга, оправдана и одржлива. Тоа се сведува на правото на македонските автори на песните себеси да се претставуваат одново во сопствените, оригинални македонски имиња, да ја променат промената извршена над нивниот идентитет и да го вратат сопствениот идентитет во оригиналната суштина, според која се потпишувале како македонски поети во текот на нивниот живот и творештво кое се одвивало од IV век пред Христа до првите четири века од новата ера. Тоа е истата таа рамноправност во вршење на промени и поправки на одредени историски грешки кои биле насилно извршувани низ историјата на народите. Таа иста рамноправност ја вокализираат и локализираат и Македонците од Македонија да идентификуваат и да ги наречат своите поети македонски. Иако голем дел Македонци денес се под грчка колонизација, која уследи по Балканските војни, тие како и сите Македонци на Балканот и во светот ја имаат истата рамноправност што денес им припаѓа и на другите народи, како на Валонците и Фламандците во Белгија, на пример, да се нарекуваат како такви во својата таковина, или од друга страна како Грците во Австралија, или Индусите во Африка или Мексиканците во САД, да се идентификуваат по своето национално/етничко потекло.

Во пошироката светска и домашна книжевна јавност недоволно е познато дека денес постојат зачувани творби или извадоци од творештвото на извесен број античко-македонски поети кои до сега не биле соодветно претставени како дел од македонската книжевна и научна средина. Спомнатата антологија на Патон содржи скудни податоци за животот на некои од македонските автори, но и како такви тие се индикативни за сопственото македонско потекло. Фактот што тие автори се декларирале и потпишувале како Македонци е клучен за нивниот идентитет. Нивната мисла, етика и обичаи од античкиот период, исто така, одразуваат дистинкција која е јасно препознатлива за културолозите и познавачите на светските цивилизациски наследства.

Иако во т.н. „грчка“ антологија преведена од Патон се претставени извадоци и од делата на поголем број други автори, вклучувајќи и средовековни, вниманието во *Антологијата на античко-македонска поезија* на современ македонски јазик ќе се задржи на античките македонски поети (како и на други немакедонски поети) кои, главно, пишувале на тогаш новиот, негрчки, интернационализиран јазик *коине*, во чиешто конструирање голем удел имал македонскиот негрчки јазик. Јазикот коине бил создаден од големиот реформатор на македонското образование и тогашно глобализирање на македонската култура и јазик, истражувачот на нови светови и освојувачот на *непознатите* реалности Александар Трети Велики Македонски. За јазикот коине, создаден од античко-македонски и од други јазици, ќе се даде осврт во продолжение.

Треба да се има предвид дека називот на антологијата користена за овој македонски превод, насловена како „Грчка антологија“ / “*The Greek Anthology*” (“*Antologia Graeca*”), е даден многу подоцна од создавањето или преведувањето на содржините во неа на англиски јазик. Тоа е обемна збирка песни од повеќе жанрови, создадена со спојување на два поголеми ракописа. Едниот бил познат под насловот „Палатинска антологија“ и бил составен во X век, а вториот бил познат под насловот „Антологија на Плануд“ (Planudes) и бил составен во XIV век. Овие збирки биле составени врз основа на уште постари ракописи создадени во антиката. Во постариот период збирка песни составил извесен Мелеагар од Гадара, уште во I век пред Христа. Оваа збирка подоцна ја редактирал Македонецот кој се потпишувал како „Филип од Тесалоника“, кој живеел во I век по Христа. Се смета дека Филип од Тесалоника (застапен во антологијата на македонски јазик) прв го вовел терминот *антологија*.

Делата од овие помали антологии се собрани во новонаречената „Грчка антологија“ која е составена многу подоцна, чијшто назив не одговара во целост на историјата на поетската и културна реалност, затоа што во неа се вклучени и дела од автори кои не биле Хелени. Оваа антологија досега е

преведена на неколку современи светски јазици, а за потребите на антологијата на македонски јазик, македонскиот превод се служи само со нејзината англиска верзија направена од споменатиот В. Р. Патон, со прво издание во Лондон во 1916 година и со второ во 1920 година (*"The Greek Anthology"* with an English translation by W. R. Paton, London 1916, reprinted 1920).

Во антологијата на англиски јазик се застапени и античко-македонски поети кои се јасно одредени како Македонци, а за доказ на нивниот идентитет ќе послужи историскиот контекст кон овој превод на современ македонски јазик. Некои од поетите во своето име го додавале етнонимот „Македонецот“ (пр: Филип Македонецот, Адеј Македонецот) или референцата со името на својата татковина (Антифан од Македонија, Парменион од Македонија). Други поети го потенцирале градот, топонимот од каде што потекнувале: Македониј од Тесалоника, Антипатер од Тесалоника, Исидор од Егеј, Зоил од Амфипол и други. Овие *презимиња* до личната именка претставуваат доказ не само за географската одредница на нивното македонско потекло, туку и за нивната оригинална свест за македонска а не хеленска етничка припадност. Додавањето на етноним до своето лично име, пр.: етнонимот Македонецот или земјата на своето потекло - Македонија, во стариот свет било вообичаено практикувано кај многу народи (пр.: Александар Велики Македонецот, Павле од Тарзус).

Во македонскиот превод се вклучени и песни напишани од други македонски поети или од автори припадници на други народи во кои се опеани делови од Македонија (градови, области, планини). Поради нивниот предмет на опишување на етничка и географска Македонија, која во тој период од историјата, сè до 1913 година, не била окупирана и етнички чистена од Грција, и тие автори ќе бидат опфатени во македонската антологијата.

Етнокултуролошките разлики помеѓу Македонците и Хелените

Со преводот на античко-македонските поети на современ македонски јазик треба да се спомнат и дополнителни историски податоци за етнокултуролошката посебност на античките Македонци во однос на хеленските племиња.

Историскиот контекст со сведоштвата за македонскиот идентитет и име се вклучуваат во оваа антологија со цел читателите да се служат со компаративни информации за етничката припадност на авторите, територијата и културата за која пишувале и за темите кои ги обработувале (грчки, римски, лидиски, либиски и други).

За разликите помеѓу Македонците и Грците постојат огромен број докази и антички сведоштва во светската историска, културолошка, антрополошка и религиозна наука, кои укажуваат на посебноста на јазикот и потеклото на античките Македонци. Од таа банка на податоци, за потребите на оваа антологија ќе се користат и наоди преземени од истражувањата собрани во книгите на Александар Донски: *„Античко-македонското наследство во денешната македонска нација – прв дел фолклорни елементи“*, *„Јазикот на античките Македонци“* и *„Старогрчки и други антички сведоштва за посебноста на античките Македонци“* (Донски, 2003, 2006, 2011).

Еден од историските докази за македонската етничка и јазична посебност претставува фрагмент од папирус, за кој се смета дека е дел од *изгубеното* дело под наслов *„Историја на наследниците“* од античкиот грчки историчар Аријан (92 - 175 година по Христа). Во овој папирус (PSI XII.1284) е спомната епизода од македонската историја во која директно е нагласена посебноста на македонскиот јазик. Во епизодата недвосмислено пишува дека секретарот на Филип и на Александар Македонски, по име Евмен, *„...испратил напред еден човек, по име Ксение, кој зборувал македонски...“* за да преговара со македонската војска на

Неоптоломеј и да им се обрати на нивниот, македонски јазик, а не на грчки. Овој настан се случил околу 321 година пред Христа.

За поткрепа на компетентноста на Аријан треба да се додаде дека тој напишал и биографија за македонскиот, негрчки цар Александар Велики Македонски. Неговата лична и општа историја за Александар денес се смета за најстара целосно зачувана биографија за светски прославениот македонски војсководител. Во оваа биографија грчкиот автор Аријан на повеќе места нагласува бројни разлики помеѓу Македонците и Грците.

Непобитни и познати сведоштва за посебноста на јазикот и идентитетот на античките Македонци дал и грчкиот антички историчар Плутарх (живеел од 45 до 120 година по Христа).

Во неговата биографија за Евмен, опишувајќи го појавувањето на Евмен пред македонските војници, Плутарх запишал:

„При првото видување на нивниот омилен генерал, војниците го поздравиле на македонски јазик, засвечиле со оружјето и со силни повици го предизвикаа непријателот да нападне, сметајќи дека тие се непобедливи додека тој беше на чело“.

(На англиски: *"...On the first sight of the general of their heart, the troops saluted him in the Macedonian language, clanked their arms, and with loud shouts challenged the enemy to advance, thinking themselves invincible while he was at their head."* (Плутарх, I-II век)

Преводот на Плутарх е направен од Џон Ленгхорн, познат англиски поет од XVIII век, во соработка со неговиот брат Вилијам. Преводот на Џон Ленгхорн се појавил во 1770 година, податок кој доволно сведочи за културно-научната и идеолошко-политичка непристрасност, бидејќи неговиот ракопис е отпечатен повеќе од половина век пред појавата на грчката држава формирана дури во XIX век.

Плутарх го спомнува македонскиот, негрчки јазик и во својата биографија за Марко Антоние. Познато е дека по смртта на Александар Велики Македонски неговата империја се распаднала, а со нејзините делови останале да владеат неговите врвни војсководители. Од нив, неговиот војсководител и другар од детството (а според многу извори и полубрат), Птолемеј Први,

останал да владее со Египет и некои околни територии. Тој ја основал династијата Птолемеи, која останала да владее со Египет и по неговата смрт. Најпознат потомок на оваа македонска династија е славната египетска кралица Клеопатра Седма. Во биографијата за Марко Антоние, Плутарх посветува поголем простор на ликот на Клеопатра. Плутарх индиректно спомнува дека мајчиниот јазик на Клеопатра бил македонскиот, пишувајќи:

„Беше вистинско задоволство да се слуша звукот на нејзиниот глас со кој, како инструмент со многу жици, таа преоѓаше од еден јазик во друг, така што, имаше само неколку барбарски народи со кои разговараше преку преведувач, додека со поголемиот дел од нив таа директно разговараше. Такви беа: Етиопјаните, Троглодите, Евреите, Арапите, Сиријците, Медите, Партијците и многу други, чии јазици таа ги научи. Тоа беше уште поизненадувачко затоа што повеќемина нејзини предци кралеви одвај се мачеа да го научат египетскиот јазик, а некои од нив го запоставија и македонскиот“ (македонскиот на англиски “Macedonian”).

Преведувачот на Плутарх на англиски јазик, Џон Драјден, живеел од 1631 до 1700 година, што исклучува тогашна политичка манипулација на историјата од страна на Грција.

Значајното сведоштво од Плутарх зборува дека мајчиниот јазик на Птолемеите бил токму македонскиот јазик. Според Плутарх, некои од нив (веројатно поради политички причини) го запоставувале македонскиот јазик за сметка на новиот заеднички јазик *коине*, иако коине бил заснован на македонски јазик и дограден со околу 40 други јазици на стариот свет. Меѓутоа, Плутарх не пишува такво нешто и за Клеопатра, што значи дека таа и понатаму го задржала својот стар мајчин македонски јазик. Стандардизирања и развојни промени се одвиваат во секој јазик, како и во англискиот јазик (кој еволуирал низ староанглиски и средноанглиски јазик), во италијанскиот јазик (кој вклучува развојни фази од латинскиот јазик), во арапските јазици (кои вклучуваат и класичен арапски јазик и современи арапски варијанти), како и во современиот македонски јазик кој вклучува и

средновековен црковно-словенски македонски јазик (користен во преводот на Библијата и во средновековната литература), како и во античко-македонски јазик (присутен во историјата на народите и јазиците, во палеолингвистиката и во коине јазикот).

Постојат и други сведоштва од Плутарх во врска со посебноста на македонскиот јазик. Некаде околу 75 години по Христа, врз основа на постари дела Плутарх напишал биографија на Александар Македонски. Во оваа биографија (глава 53), опишувајќи расправија помеѓу Александар Македонски и еден негов пријател, Плутарх запишал:

„Александар... скокнал на нозе и почнал на македонски да ги довикува своите штитоносци, што беше знак за голема вознемиреност” (Плутарх, 1994).

Плутарх јасно пишува дека Александар нив ги повикал на родниот македонски јазик.

Во мигот кога Александар помислил дека неговиот живот е во опасност, тој инстинктивно проговорил на својот мајчин јазик, на јазикот што најпрво го научил во животот и што најдобро го познавал, а тоа бил македонскиот јазик. Ваквото негово реагирање е во склад со човековата психологија на потсвеста. Неговата инстинктивна и миговна реакција на мајчиниот македонски јазик произлегла во критичен миг кога тој практично немал време да размислува како да ја склопи реченицата за повикување помош на новоформираниот коине јазик. Најсилниот аргумент во прилог на употребата на својот македонски јазик е фактот што Александар едновременно знаел и дека неговите доверливи телохранители се исто така Македонци, а не предавнички Грци. Фактот дека Александар во своето најблиско опкружување имал претежно Македонци е, исто така, недвосмислен доказ за причината тој да реагира на неговиот, што значи и нивниот мајчин јазик.

За да се објасни значењето на ова сведоштво од Плутарх, потребно е да се укаже и на неколку други моменти. Познато е дека официјален јазик во Македонската империја (како и во војската) за време на македонската доминација врз хеленските племиња и врз народи од стариот век бил јазикот коине. Коине бил

мешан јазик, создаден од корени или деривати од јазици на народите кои биле во состав на тогашната Македонска империја, вклучувајќи и хеленски дијалекти, но кои не јазикот секако содржел зборови и од македонскиот јазик. Александар им наложил на своите учени да го исконструираат јазикот кои не за да го воведат во употреба (од практични причини). Александар бил свесен дека може да најде на проблем и отпор доколку се обидат да им го наметнат на разните народи во својата империја и војска не многу познатиот стар македонски јазик.

Коине јазикот, на старомакедонски *ковеење*, кованица од јазик (и на англиски јазик: coinage - кованица, неологизам) според некои историчари на јазиците го носи името/зборот од својот индоевропски јазичен корен. Коине претставувал мешан, хибриден јазик, кој бил форсиран и подоцна од македонските династии, како новокомпонирани, универзален јазик за глобализирана употреба во земјите со кои владееле, исклучиво заради полесна комуникација помеѓу различните народи во Македонското царство.

Иако во коине јазикот имало и сегменти од хеленските дијалекти, не треба еднострано и вон контекст да се спекулира, како што се појавиле некои неосновани претпоставки дека авторите кои пишувале на коине биле „Грци“. Ниту авторите во Европа кои пишувале на латински јазик, надвор од денешна Италија, биле Римјани; ниту биле Французи или Англичани народите и поетите во Африка или Карибите кои не пишувале на свој домородечки јазик, туку на француски или англиски јазик. На англиски јазик пишувале и се вклучувани во историјата на литературата на англиски јазик и автори од постколонијалната светска книжевност, како нобеловците Воле Соинка од Нигерија и Дерек Валкот од Карибите, но тоа не значи дека тие се Англичани, како што не значи и дека македонските поети од споменатата „Грчка антологија“ се Грци.

Денес научниците се склони да веруваат дека јазикот коине, всушност, бил еден вид *есперанто* во тоа време. И пишувањето на д-р Чарлс Френсис Потер е илустрација за тоа. Тој инсистира на фактот дека јазикот коине не бил никаков „чист“

грчки јазик, туку дека е еден вид есперанто - мешавина од повеќе тогашни јазици. Во врска со ова д-р Потер, во својата книга *"The Lost Years of Jesus Revealed"* (Potter, 1962), пишува:

„...Коине (мешавина од различни јазици)... настанал како резултат на освојувањата на Александар Македонски на тогашниот познат свет. Коине... бил заеднички или универзален јазик на тоа време, еден вид есперанто, што се употребувал во конверзацијата, во трговијата и во пишувањето низ стотина години пред и по првиот век по Христа...” (Potter, 1958, 1962)

Уште попрецизен е српскиот црковен историчар Веселиновиќ, кој во врска со карактерот на јазикот коине, уште во 1908 година, запишал во неговата книга *„Лекции из Светог Писма - Законске књиге Старог Завета”*, дека коине не е грчки јазик:

„Јазикот коине треба да го разликуваме од стариот класичен грчки јазик. Тој бил создаден во времето на Александар Велики како заеднички јазик за сите народи во Македонското царство. Бил наречен и како: заеднички или александриски дијалект, бидејќи главно се развивал во Александрија. На тој јазик било преведено Светото Писмо во времето на Птолемеј Филадельф...” (Веселиновиќ, 1908).

И од ова се изведува заклучок дека Александар со своите војсководители и војска, во која доминирале Македонците, но имало и голем број Грци, Тракијци, Евреи и припадници на други народи, официјално комуницирал и на новокомпонираниот коине.

Античките Македонци го користеле јазикот коине не само како информативно средство за новата и омасовена комуникација со останатите народи, туку и во неговата писмена форма, па токму на овој јазик ги запишале и своите авторства како античко-македонски поети. Истите се одбрани и за превод на современ македонски јазик од XXI век, што се зборува и пишува од Македонците во Република Македонија и во дијаспората.

Дека античките Македонци зборувале на посебен македонски јазик постои и аргументирано сведоштво и од латинскиот историчар Квинтиј Куртиј Руф. Според некои историски

претпоставки Руф живеел неколку години пред Христа, а според други во I век по Христа.

Позната е случката во текот на судењето на Македонецот Филота, кој, потплатен од Грците, подготвувал заговор за убиство на Александар Македонски. Заговорот бил откриен и Филота бил јавно испрашуван, лично од страна на Александар.

Квинтиј Куртиј Руф за оваа случка јасно запишал дека Македонците зборувале на посебен јазик. Тој цитира и изјава на Александар Македонски, во која, Александар, обрнувајќи им се на Македонците во прво лице множина, го споменува посебниот идентитет и јазик: *„Македонците... мајчиниот јазик... нашите обичаи...“*. Александар му се обратил на Филота со зборовите:

„Сега тебе ќе ти судат Македонците. Те прашувам: дали ќе им се обратиш на мајчиниот јазик?“

Филота одговорил одречно, со образложение дека освен Македонци имало присутни и припадници од други народи. На тоа Александар им рекол на присутните Македонци:

„Еве, гледате ли? До таму ли дошол Филота, та да се гнаси од мајчиниот јазик...? Но, нека зборува како што сака, а вие спомнете си дека тој поеднакво се отуѓил и од нашите обичаи и од нашиот јазик“ (Басотова, 1998).

Но, Филота не останал рамнодушен на овие обвинувања, па во својот одговор рекол:

„Мене ми се префрла што одбивам да зборувам на мајчиниот јазик и дека сум се грозел од обичаите на Македонците. Значи така јас му се заканувам на кралството, што го презирам? Но, уште порано, оној родниот јазик беше напуштен во општењето со другите народи, па така и победниците (Македонците) и победените (Грците, Персијците) требаше да учат еден туѓ, странски јазик“ (Руф, 1998).

Во обвинувањата против Филота се вмешал Александровиот војсководец Болон, кој, меѓу другото, го обвинил Филота дека: *„...иако бил Македонец, не се срамувал, преку преведувач, да ги ислушува луѓето што зборувале на неговиот роден јазик“*.

И оваа случка изнесува очигледен доказ за постоење на посебниот македонски јазик и за тој доказ не е потребна одбрана ниту од странски толкувачи и аналитичари ниту од грчки. Од описот на настанот се гледа и фактот дека дел од Македонците, поради практични причини (меѓу другото и за поголема можност за општење со другите народи), го користеле и новоскованиот јазик коине, иако Македонците меѓу себе и натаму си зборувале на мајчиниот македонски јазик. Очигледно е дека во процесот на судењето на Филота му било забележано од страна на Александар што не сакал на нивните Македонци да им се обрати на нивниот стар и познат „мајчин јазик“. Филота, од своја страна, го обвинил Александар за воведувањето на јазикот коине, па рекол дека оригиналниот македонски јазик со тоа бил запоставен, така што сега и победниците (Македонците) и поразените (Грците, Персијците и другите народи кои потпаднале под македонска власт) требало да го учат овој нов коине јазик.

На ова се вмешал Болон, кој го обвинил Филота дека, иако бил Македонец, додека ја имал власта и тој комуницирал со Македонците преку преведувачи на македонскиот јазик. Ова е извонредно важно сведоштво дека во тоа време мнозина Македонци недоволни или воопшто не го знаеле јазикот коине, па кога сакале некому да му се обратат тоа го правеле преку преведувачи. Филота, иако го знаел македонскиот јазик, не сакал да ги слуша Македонците на нивниот/неговиот првобитен, оригинален мајчин јазик, туку инсистирал нивните зборови да му се преведуваат на јазикот коине.

Во врска со посебноста на јазикот на античките Македонци постојат и други сведоштва. На еден натпис во Македонија од 212 година по Христа било запишано дека девојчето Нике му припаѓа на семејство кое „зборувало македонски“ (Капетанопулос, 1993).

Посебниот македонски јазик (а не дијалект) го спомнува и познатиот римски филозоф Сенека (4 г. пр.н.е. - 65 г. н.е.). Во своето дело *“De consolatione ad Helviam”* (7,1), Сенека пишува за наследството оставено од Александар Македонски Велики во Азија:

„...во срцето на земјите на барбарите?... Од каде македонскиот јазик среде Индусите и Персијанците?“

Ова сведоштво се однесува на познатиот факт дека Александар Македонски Велики во дел од земјите што ги освоил оставил извесен број Македонци, како и Грци, кои таму останале да градат градови и да живеат и меѓу кои денес се и Хунзите, кои себеси се сметаат за горди македонски потомци на војската на Александар Македонски (и дека не се грчки народ, иако во втората половина на XX век грчката пропаганда насилно врши етно-културолошка окупација и дезинформација и врз ова старо македонско население убедувајќи го дека е грчко). И тој етнички сегмент, како и многу други остатоци од македонските фаланги во Македонското царство на Александар Велики, во Авганистан и други области од Иран до Пакистан, Индија и јужно од нив, денес огромен број од тамошното население се издвојува и декларира дека е генетски поврзано со македонскиот народ. Во прилог на историската вистина таквите тврдења сè уште се одржале во фолклорните анегдоти и истите заслужуваат сериозни истражувања во етногенетиката и културолошките науки, под услов тие истражувања да останат неполитизирани и непристрасно изведувани или неспонзорирани од т.н. наднационални и надисториски агенди на унифициран, *единствен* светски поредок. Посредните, како и непосредните, објавени или наративни антички сведоштва се исто така од објективен интерес на оваа антологија, затоа за посебноста на јазикот на античките Македонци во продолжение ќе бидат наведени и други докази.

Познато е дека големиот атински говорник Демостен во своето дело *„Филипики - Втора Филипка“* дава изјава за Филип Втори Македонски којашто Грците не сакаат да се објавува и шири:

„Филип, тој човек не само што не е Грк, туку и нема ништо заедничко со Грците. Барем да беше барбарин од некоја пристопна земја - но тој не е ни тоа. Тој е некакво шугаво суштество од Македонија - земја од каде што не можеш да доведеш ниту роб што барем нешто вреди“.

Од културолошки, социолошки, етички и од книжевен аспект се поставува прашањето: Зошто Демостен го нарекол Филипа „барбарин“? Што значел овој збор во антиката? Научниците се речиси едногласни кога тврдат дека именката „барбарин/ варварин“ во античкиот период на Македонија главно се однесувала за луѓе кои зборувале на *јазик неразбирлив за Грците* (луѓе кои „брборат“, „брбр“) со доза на потценување на нивната култура, којашто за Грците била туѓа. Практично, Грците ги нарекувале „барбари“ сите народи кои не зборувале грчки, додека помеѓу себе Грците се нарекувале „ксенои“. Оваа конотација за „ксеној“ (странец) во јужните делови на Македонија, секако, бара додатни истражувања на хипотезите и „теориите“ за миграцијата и старо-седелството на народите, особено на оние кои и во пост-модерното време останат познати по својата „ксенофобија“ (страв и нетолеранција од туѓинци).

Толкувањето на зборот „барбари“ денес е прифатено од поголем број историчари. За илустрација може да послужи наведувањето на британската авторка Ема Стафорд од Универзитетот во Лидс, која во нејзината книга *„Античка Грција, живот, митови и уметност“*, во врска со значењето и етимологијата на зборот барбарин, пишува:

„Грчкиот јазик бил основан за да можат Грците себеси да се дефинираат како поинакви од барбарите, на чиј ба-ба-ба јазик им се потсмеваат“ (Stafford, 2004, Томов, 2005).

Објаснување на поимот „барбарин“ дава и американската историчарка д-р Синтија Синдор Словиовски од Универзитетот во Пенсилванија:

„Терминот 'барбарин' се однесувал на нешто спротивно на терминот 'Хелен' во антиката и имал три главни значења кај авторите: нејасен, странски и негрчки... Антитеза на Хеленот е барбаринот“ (Syndor-Slowikowski, 1998).

Античките грчки автори пишувале што подразбираат под терминот „барбари“. Јасно сведоштво за ова дал познатиот атински драмски автор Аристофан (448 - 385 г. пр.н.е.). Во својата драма *„Птици“* (напишана во 414 година пред Христа), во врска со

„барбарите“ (Македонци), меѓу кои живеел и ги учел да зборуваат на туѓиот грчки јазик, Аристофан напишал:

„Долго време престојувал меѓу нив и ги учел да зборуваат, иако порано тие беа барбари“.

Од ова е јасно дека терминот „барбари“ за античките грчки автори значел „луѓе кои не зборуваат грчки“, туѓинци кои не се Грци.

Постојат огромен број сосема добро познати сведоштва од античките грчки автори во кои тие го употребуваат терминот „барбари“ за припадниците на разни азиски, африкански, но и европски народи од северните и западните делови на европскиот континент. На пример, доколу припадниците на некој далечен азиски народ биле наречени „барбари“ само затоа што не збурвале грчки, сосема иста е суштината за употребата на истиот овој термин и во однос на Македонците. Не може терминот „барбари“, кога се однесува на Македонците, да има едно значење, а за сите други негрчки азиски, африкански и европски народи да има друго значење.

Ова е потребно да се нагласи од причина што денес некои грчки и прогрчки настроени автори се обидуваат да ја потценат и погрешно да ја толкуваат изјавата на Демостен, во која тој Македонците ги квалификува како „барбари“, неубедливо трудејќи се да објасни дека тој Македонците не ги сметал за поинаков народ од Грците, туку дека квалификувајќи ги како „барбари“ само сакал да ја „омаловажи нивната култура“, заради „политички причини“, како што коментира во своите истражувања и популарниот историчар Александар Донски.

Демостен не бил единствениот Грк кој ги одредувал Македонците како „барбари“, народ со негрчко потекло. И античкиот грчки автор Тразимах во V век пред Христа, во својот говор за Ларисјаните, го нарекол македонскиот крал Архелај „барбарин“ во однос на Грците ларисјани (Тукидид 2,8,1 и Климент Александриски 6.2.17). Притоа, Тразимах рекол:

„Зарем ние како Грци ќе му бидеме робови на Архелај барбаринот?“

Македонците се наречени „барбари“ од страна на Грците и во Лексиконот „Суда“ (пишуван од неколку антички и средновековни автори). Овој Лексикон, покрај десетици илјади зборови, содржи и бројни извадоци од текстови на антички, претежно грчки, автори.

Во ракописот „Суда“, за зборот „каусија“ (вид македонска капа, збор подоцна изведен во „кацига“), антички грчки автор пишува дека капата каусија била „еден вид барбарски покривач за главата“. Поради познатиот факт што оваа капа била создадена и најмногу употребувана токму од Македонците, јасно е дека и овој антички грчки автор ги сметал Македонците за „барбари“.

Античкиот грчки автор Исократ, кој живеел од 436 до 338 година пр.н.е. и кој бил современик на Филип Втори Македонски, исто така, јасно напишал дека Македонците не биле Грци и не зборувале грчки. Во своето дело „Филип“ (346 година пр.н.е.), во повикот што го упатил до македонскиот крал Филип Втори, Исократ, во врска со овој македонски крал, запишал:

„...Неговото владеење беше од прилично различен карактер во однос на другите, бидејќи само тој (Филип Втори) помеѓу Хелените тврдеше дека владее над народ од нероднинска раса...”

Исократ јасно ги нарекол Македонците народ кој бил „нероднинска раса“ во однос на Грците.

Треба да се наведе и сведоштвото од Тукидид (5 в. пр.н.е.) во неговото дело „Пелопонеската војна“ (втора книга) за припадниците на македонското племе Орести (орачи, земјоделци; исто така, етимолошки корени со изорана/ископана руда *orr*, на англиски). За Орестите, кои живееле во близина на денешниот град Костур, Тукидид запишал дека биле „барбари“.

И граматичарот Хесихиј ги опишал Македонците како „барбари“. Во описот за значењето на зборот „сариса“ (долго копје на македонската фаланга), тој запишал дека го користеле „барбарите Македонци“.

За Хесихиј се смета дека живеел во V век во Александрија и најверојатно имал грчко етничко потекло. Главно се занимавал

со собирање на зборови од античките јазици и дијалекти кои нему му се чинеле интересни и битни. Со текот на времето создал „Лексикон“ во кој се вклучени околу 51.000 зборови. Во големата „Католичка енциклопедија“ се изнесени претпоставки дека основа на овој лексикон на Хесихиј, всушност, бил некој постар лексикон кој содржел зборови од античките јазици и кој настанал во првиот век по Христа, а Хесихиј само го дополнил. Податоци за ова истражувачите можат да најдат во „Католичката енциклопедија“, VII том, објавена во 1910 г., со електронско издание од 2003 г. (*"The Catholic Encyclopedia", Volume VII, Copyright © 1910 by Robert Appleton Company; Online Edition Copyright © 2003 by K. Knight: Hesychius*).

Во овој „Лексикон“ најмногу се застапени зборови од разни дијалекти на тогашниот јазик на Хелените, но постои и одделно цело поглавје кое носи наслов „Зборови од народите“. Во ова поглавје се среќаваат извесен број зборови и од други јазици: персиски, тракиски, египетски, индиски и други.

Треба да се нагласи дека под посебен наслов во ова поглавје се опфатени и зборови од јазикот на античките Македонци. Јазикот на античките Македонци не бил наведен под иста категоријација ниту со Хелените, ниту со другите народи. За промена на неправедните промени, овој оригинален доказ може, исто така, да биде објективен агент за промени и предизвик за корекции на подоцнежните фабрикувани и фалсификувани конструкции на историјата на јазиците, народите и културите.

Во склад со ова, во светски познатата енциклопедија „Колумбуја“ (*The Columbia Encyclopedia, Sixth Edition. Copyright © 2001 Columbia University Press, Hesychius of Alexandria*) објавена во 2001 година коректно е презентирана вистината според која „Лексиконот“ на Хесихиј нуди податоци кои се доволен агенс за промени во фалсификатите, за согледување на потребата од преиспитување, лингвистичка археологија и пребарување на податоци за реконструкција на некои загубени јазици, меѓу кои посебно е потенциран јазикот на античките Македонци:

„Хесихиј од Александрија живеел во V век и бил граматичар од Александрија. Познат е како составувач на непроценлив лексикон од необични зборови и изрази што се појавувале во грчките текстови. Материјалот бил собираен од специјализирани области (на пример, медицина и сл.), од пишувањата на постари поети, како и од разни дијалекти и јазици. Овој лексикон претставува извор на целиот материјал што сега е достапен за некои од исчезнатите јазици, како што е случајот со античко-македонскиот јазик“.

Од посебен интерес за транспарентно и објективно проучување на светската историја на јазиците, и литературите, а во рамки на тоа и на античко-македонската литература е да се забележи дека содржината на „Лексиконот“ на Хесихиј до денес суште не е овозможено целосно да биде презентирана пред светската јавност. Ова посочува на уште една потреба од научно-стручни истражувања, негирања или докажувања на прикривани вистини.

Освен сведоштвата за посебноста на македонскиот јазик во однос на старогрчките дијалекти, постојат и други наративни сведоштва за разликите помеѓу Македонците и Грците. Овие сведоштва главно биле изнесувани токму од старогрчки, но и од други антички автори. Следуваат неколку од нив.

Старогрчкиот историчар Аријан го пренесува говорот (преземен од загубеното дело на македонскиот генерал и историчар Птолемеј) што Александар Велики Македонски го одржал пред своите офицери за време на кој им се обратил со зборовите:

„О Македонци и грчки сојузници...“

Со ова најпознатиот македонски цар ја изразил јасната и природна национална разлика помеѓу Македонците и Грците кога ги спомнал како два одделни народа (Arrian, *Anabasis*, Chap. XXV).

За разговорот помеѓу Александар и Парменион, Аријан пишува дека прославениот и најмудар македонскиот цар Александар Велики, кој едновременно бил и национално најсвесен и интернационално најпатен лидер, ги сметал Грците во составот

на својата војска и држава како „странци“ и како „нестабилен елемент“ на кој не може да му се верува.

Аријан пишува за недвојбени разлики помеѓи Македонците и Грците и кога го спомнува списокот на команданти на воените бродови (триреми) со кои Александровата војска патувала низ реката Хидасп:

„За команданти на триремите биле назначени: од Македонците - Хефастсион, синот на Аминтор; Леонат, синот на Евно; Лизимах синот на Агатокле... (следуваат уште 22 имиња на команданти, нивните татковци, како и делови на Македонија од кои потекнувале). Списокот на Македонци завршува со: „... Пантаух, синот на Никола од Алор, и Миле (Milleus) синот на Зоил од Береја. Сите тие биле Македонци. Од Грците биле: Медиј, син на Оксинтемис од Лариса, Евмен, син на Хиероним од Кардија...“ (следува список на уште шест лица). (Indica, VIII, 2)

Аријан и на други места во своите дела ги смета Македонците и Грците за два посебни народа. Во описот на битката кај Ис (за време на која во редовите на персиската војска се бореле и десетици илјади Грци, отворени непријатели на Македонците и предавници платени од непријатели на Македонија), Аријан пишува дека во оваа битка најжестокиот судир бил токму помеѓу Македонците и Грците, а главна причина за тоа била големата омраза на грчкиот народ против македонскиот. Во врска со ова Аријан пишува:

„Почнала жестока борба. Дариевите Грци се бореле со цел да ги потиснат Македонците назад кон реката и да ги задржат позициите на своето лево крило... Судирот беше уште повеќе загорчен поради старото расно ривалство помеѓу Грците и Македонците“ (Arrian: "The Campaigns of Alexander", Translated by Aubrey De Selincourt, Penguin books, USA, 1987, стр. 119).

И на други места во описот на битката кај Ис, Аријан ги третира Македонците и Грците како два посебни народа.

Античкиот историчар Апијан (околу 95 – 165 година), во своето дело „Илирските војни“, исто така, ги одредува Маке-

донците и Грците како два посебни народа. За нападите на илирските племиња во Македонија, Апијан пишува:

„Римјаните... им објавија војна на Илирите заради нивните ограбувања на храмовите и со тоа Римјаните ги вознемирија и Грците и Македонците“.

При набројување на најпознатите азиски и европски народи, Апијан одделно ги спомнува Македонците и Грците:

„Во Азија најпознати (во оригиналот на латински стои clarissimae, што во буквален превод значи „најјасно“ познати, издвоени) народи се: Индијци, Сери, Персијци, Меди, Партијци, Арапи, Битини, Фригијци, Кападокијци, Киликијци, Сиријци, Луки. Во Европа најпознати (clarissimae) народи се: Скитите, Сарматите, Германите, Дакијците, Мизите, Тракијците, Македонците, Далматите, Панонците, Илирите, Грците, Италиите, Галите и Шпанците“ (Apian, Liber Memoralis, De Orbe Terrarum, VI, 3).

И овде посебно јасно е издвоена разликата меѓу грчкиот и македонскиот народ.

Античкиот филозоф, картограф, географ и математичар Дикеарх (IV и III век пред Христа) роден во Месана, исто така, јасно посведочил дека Македонците не биле Грци. Во своето дело *„Животот на Грција“*, кое било посветено на историјата и географијата на грчките територии, во првиот том, Дикеарх дал детален опис на географијата и историјата на Грците. Во врска со границите на грчките територии, Дикеарх запишал:

„Границите на Грција ги лоцирав во земјата на Магнесијанците... Над Темпе, кон планината Олимп, се наоѓа земјата на Македонците“.

Тој пишува и дека грчките територии почнувале од Амбракискиот Залив, кој се наоѓа јужно од Епир и завршува кај реката Пена (*„Меморандум за античките граници на Грција“*; British documents of foreign affairs, Part I, Series F, Europe 1848 - 1914, Vol. 14 "Greece, 1847 - 1914", University publications of America).

Античкиот историчар Дионисиј од Халикарнас (60 г. пр.н.е - 7 г. н.е.), во своето најпознато дело *„Римски старини“* (*"Roman*

Antiquites") во *Првата книга* (3 дел) ја спомнува Македонија како „најмоќна нација“ во тогашниот свет составен од бројни народи:

„...Македонија, која до тогаш била сметана за најмоќна нација на светот, повеќе немала за ривал ниту една друга нација, било барбарска или грчка“.

Во *Втората книга* (17 дел) истиот автор јасно пишува дека Македонците им ја одзеле слободата на Грците (Атињани и Тебанци), откако претходно ги поразиле во битката кај Херонеја:

„А Тебанците и Атињаните преку катастрофата што ја доживеале кај Херонеја биле отстранети од Македонците не само од водството над Грција, туку им била одземена и слободата што ја имале наследено од своите предци“.

Античкиот географ Дионисиј Калифонт (I век пред Христа) во врска со границите на античките грчки територии запишал:

„Амбракија е првиот град во Грција... Грција се протега од Амбракија до Пена“ („Меморандум за античките граници на Грција“; British documents of foreign affairs, Part I, Series F, Europe 1848 - 1914, Vol. 14, "Greece, 1847 - 1914", University publications of America).

И овој автор воопшто не ја третира Македонија (ниту Епир) како „грчка земја“.

Дио Крисостом е познат и како Дион од Пурса. Тој живеел во I и II век по Христа (40 - 120 година). Во своето дело „Диоскури“, за жителите на островот Родос Дио Крисостом пишува дека за еден ист предмет му кажувале различни информации во однос на неговата културолошка и национална припадност:

„На пример за една иста статуа тие еднаш велат дека била грчка, друг пат велат дека била римска, а потоа дека била македонска или персиска“ (Dio Chrysostom, *Discourses*, Vol. III, 159)

Ова сведочи дека жителите на Родос во антиката правеле разлика помеѓу грчките и македонските материјални и духовни културни вредности.

Во „Четвртиот дијалог посветен на кралството“ Дио Крисостом опишува имагинарен дијалог помеѓу Александар

Велики Македонски и Диоген, заснован на реалната и природна етногенетска разлика меѓу Македонците и Грците.

Во овој дијалог Александар го прашал Диоген:

„А уште кои непријатели ќе ми останат, рекол тој, ако ги освојам сите оние народи што ги спомнав?“

Следи одговорот на Диоген:

„Најтешко е да ги освоиш не оние што зборуваат персиски или медиски како што зборува Дарие, туку македонски и грчки“.

И во овој запис луцидно и директно се издвојува македонскиот од грчкиот јазик, зборовани од два соседни но различни и меѓу себе непријателски народа, македонскиот и грчкиот.

На огромната листа на сведоштва за посебноста на македонскиот јазик и македонскиот етнички идентитет, а со тоа и нивната разлика од грчкиот, се наоѓа и античкиот биограф на Александар Велики Македонски, познат под името Диодор Сицилијанецот (I в. пред Христа.). И Диодор дал неколку сведоштва за тоа дека античките Македонци воопшто не биле Грци.

Едното од нив се наоѓа во 17-тата книга и се однесува на субверзивната соработка на Грците со Персија во времето по битката кај Гавгамела (Арбела).

За овој грчки активизам против Македонците, Диодор Сицилијанецот пишува:

„Во оваа година (околу 330 пред Христа) во Грција стигнаа вестите за битката близу Арбела (Гавгамела) и многу грчки градови беа растревожени од растежот на македонската моќ, така што решија да се борат за својата слобода сè додека случајот со Персијанците беше актуелен. Тие очекуваа дека Дарие ќе им помогне, заради што му испратија голема сума пари. Тие се надеваа дека ќе ги спојат двете војски, така што Александар ќе требаше да ја подели својата војска за да им се спротивстави. Од друга страна, доколку Грците останеа само неми набљудувачи на поразот на Персијанците, тие тогаш ќе останеа осамени без никаква шанса да размислуваат за својата слобода... Лакадемонците (Спартанците) тогаш се побунија и

упатија повик до Грците да се обединат во борбата за слобода“ (Диодор, 17.62.1, 17.62.3 и 17.62.6).

Ова е уште едно директно античко сведоштво, од кое се гледа не само фактот дека тогашните Грци се чувствувале окупирани од Македонците, туку и огромната омраза и нетрпеливост што Грците ја чувствувале кон Македонците, која продолжува и до XXI век. Грците биле подготвени дури и да се спојат со своите вековни непријатели, Персијанците, само за да се ослободат од македонската окупација. Таквото непријателство на Грците против Македонците продолжува дури и во времето кога, по битката кај Гавгамела, персиската војска дефинитивно била поразена од македонскиот цар Александар Велики.

Диодор (17.99.5-17.99.6) пишува и за реакциите на Грците во однос на ранувањето на Александар Велики Македонски кога станало неизвесно дали тој ќе преживее. Кога слушнале за ова Грците, кои биле оставени да живеат во средноазиските области Бактрија и Согдијана, помислувајќи дека Александар е мртов, побрзале да се побунат против Македонците, чувствувајќи дека набргу ќе се ослободат од нивниот македонски непријател Александар Македонски и ќе ја напуштат неговата војска, за да се вратат назад во нивна Грција. За овој критично значаен однос на патолошката грчка омраза кон Македонците, Диодор пишува:

„Со денови кралот лежеше беспомошен и под надзор. Грците, кои беа оставени во Бактрија и Согдијана и кои беа несреќни и се досадуваа живејќи помеѓу луѓе од друга раса, разбраа дека кралот умрел од здобиените повреди и се побунија против Македонците. Тие се собраа околу три илјади мажи. На патот кон дома нанесуваа многу тегоби, затоа по смртта на Александар сите беа масакрирани од Македонците“.

Континуираното непријателство помеѓу Македонците и Грците не можел а да не го забележи и римскиот историчар Евтропиј, кој живеел седум века по Александар Македонски (IV в. н.е.). Евтропиј пишува за писмото што македонскиот крал Филип V (221-179 пр.н.е.) му го упатил на кралот и генерал на Картагина, Ханибал Барка (247 – 183/1 пр.н.е.). Кралот Филип V Македон во

тоа писмо му понудил на Ханибал сојуз против Римјаните, а за возврат од него побарал помош во борбата на Македонија против нескротливото непријателство на Грците кон Македонците.

„Отприлика во ова време Филип (Петти) кралот на Македонија, испратил амбасадори кај него (Ханибал), нудејќи му помош против Римјаните, но под услов откако ќе ги поразат, за возврат, тој (Ханибал) да добие помош против Грците“ (Eutropius, Breviarium historiae Romanae, III, 12).

И овде е многу јасно сведоштвото дека Македонците дури и во времето на Филип V ги сметале Грците за поинаков и непријателски народ.

Црковниот историчар Евсевие Кесариски, III и IV век по Христа, одделно ги спомнува Македонците и Грците во книгата *„Докази за Евангелието“*. Во Третата книга (поглавје 7), наведувајќи ги народите што потпаднале под римска власт, Евсевие Кесариски пишува:

„Оттогаш еврејскиот народ станал потчинет од Римјаните, исто како и Сиријците, Кападокијците, Македонците, Битијанците и Грците и сите други народи, кои се под римска власт“ (Eusebius of Caesarea: "Demonstratio Evangelica", Tr. W.J. Ferrar, 1920, Book 3 Chapter VII).

Познатиот атински говорник и писател Есхин (IV век пред Христа), исто така, не ги сметал Македонците за Грци. Во својот говор *„За амбасадата“* ("On the Embassy") тој ги спомнува народите кои ја сочинувале сегрчката културна организација позната под името Амфикионски совет. Есхин ги набројува племињата кои го сочинувале овој Совет. Тие биле: *„Тесалијци, Беотијци, Дорци, Јонци, Перабејци, Магнети, Локријанци, Етени, Фтиоти и Малеанци“* (Aeshines, "On the Embassy", 2.116).

Не само што Македонците овде не се спомнати како членови на овој сегрчки Совет, туку не ги спомнува ни племињата кои живееле во Епир.

Македонците како посебен народ од Грците ги спомнал и старогрчкиот говорник Исократ, кој бил современик на Филип Втори Македонски. Обраќајќи се до Филип Втори, Исократ меѓу

другото укажал на различните бенефиции што Македонците и Грците ќе ги добијат ако успее неговото владеење. Грците би го имале она што бараат: корист; Македонците би имале хуман македонски крал, а не тиранин. Меѓу другото, Исократ напишал:

„Велам дека ти мора да бидеш добротинител на Грците, крал на Македонија и владетел над што е можно повеќе барбари. Ако успееш во ова, сите ќе ти бидат благодарни – Грците заради користа што ќе ја добијат, Македонците затоа што ќе владееш со нив како крал, а не како тиранин, а остатокот од човештвото што ќе ги ослободиш од власта на барбарите...” (Isocrates, “*Philippus*”: 154).

И најпознатиот антички еврејски историчар Јосиф Флавиј (I в.), исто така, ги сметал Македонците за народ различен од Грците.

Во својата книга *„Флавиј Јосиф против Апион“* Флавиј ги спомнува Македонците и како жители на египетскиот град Александрија. Во Вториот дел тој пишува дека: *„Грците и Македонците го поседуваа градот...”*

За Македонците како доминантни жители на Александрија во тоа време Јосиф Флавиј пишува и на други места во своите дела. И во песните од оваа *Антологија на античко-македонската поезија* се опишуваат делови од северна Африка, Апенинскиот Полуостров, Јудеја и Мала Азија (пр. Лидија, денешна Турција).

Флавиј спомнува и еден говор на јудејскиот крал Агрипа (1 в.) во кој Агрипа ги убедува Евреите да не се бунтуваат против Римјаните, затоа што Римската Империја е многу силна и попусто ќе се борат. За да ги одврати од намерата да кренат востание против Римјаните, им спомнал дека и други народи биле под римска власт, па сепак, никој од нив не се осмелувал да се бори против оваа силна империја. Меѓу наброените народи тој одделно ги спомнал Македонците и Грците:

„Кој ве убедува да им се спротивставите на Римјаните? Можеби ќе кажете дека ви е тешко да живеете под ропство. Добро, но зарем не им е потешко на Грците?.. Така е и со

Македонците, кои имаат иста причина како и вие, да се борат за својата слобода“ (War of the Jews, II, 16,4).

И овде Македонците се издвоени како посебен народ во однос на Грците.

Античкиот историчар Јустин (III - IV век) за историјата изнесува и свои оригинални докази за посебноста на Македонците и нивната култура и моќ, и за нивните разлики со Грците. Во негово најпознато дело *"Historiarum Philippicarum Libri XLIV"*, пишувајќи за доаѓањето на Филип Втори Македонски на власт и за заканите што се надвиснале над Грците и над Азија, Јустин истакнува:

„...Името на Македонците кое претходно било непознато, наеднаш станало доминантно. А Филип, кој три години бил држан како заложник во Теба и бил под влијание на Епиминонда и Пелопида, ја зголемил моќта на Македонија која сега претставувала ропски јарем над вратовите на Грците и на Азија“ (Јустин, цит. дело, 6, 9).

Јустин ја посветил својата седма книга на Македонија.

Во поткрепа на доказите и ставовите за македонскиот идентитет, име и литература застапена во оваа *Антологија на античко-македонска поезија*, ќе бидат наведени додатни извадоци од оваа книга:

„Македонија на почетоците се викала Ематија од името на кралот Ематион... Нејзините жители биле нарекувани Пелаззи, а земјата Пајонија... Во областа Пајонија, која денес е дел од Македонија се вели дека владеел Пелегон, татко на Астеропај, чие име го среќаваме во Тројанската војна помеѓу најистакнатите бранители на градот“.

И овде Јустин не спомнува никакви Грци како жители на Македонија.

Кога се осврнува на преговорите на македонскиот крал Филип Петти со Римјаните, Јустин меѓу другото запишал:

„Филип (Петти) од друга страна си дозволи да помисли дека можеби може да им се потчини на Римјаните, но тој не сакаше ни да слушне за Грците, кои беа потчинети од неговите

претходници Филип и Александар и кои беа поробени од Македонската империја, нему да му диктираат услови за мир, небаре тие беа победници“ (Јустин, 30, 3).

Јустин прави разлика меѓу Македонците и Грците и кога пишува дека:

„Растечката моќ на Римјаните требаше да ги проголта античките империи на Грците и на Македонците“ (Јустин, 30, 4).

Македонците и Грците како два посебни народи ги спомнал и св. Климент Александриски, кој живеел во II и III век по Христа. Во книгата *„Предупредување до Грците“* (Петто поглавје: *„Мислењето на философите во врска со Бог“*) Климент Александриски ги критикува паганските верувања на некои од тогашните народи. Тој ги спомнува народите што го обожавале огнот и притоа одделно ги спомнува Македонците од Грците:

„...Многу народи од Азија го обожавале огнот, а покрај нив и Македонците, како што забележува Диоген во Првата книга на својата 'Персика'... Тие не ги третираше дрвјето и камењата како ликови на своите богови како Грците, ниту ибисите како Египјаните, туку огнот и водата, како философите“.

И за античкиот галски историчар Корнелиј Непо (I век по Христа) немало сомнение дека Македонците и Грците биле два посебни народи. Негово единствено зачувано дело е *“Excellentium Imperatorum Vitae“*, кое било објавено за време на императорот Теодосиј Први (347 - 395 год.). Кога пишува за престојот на Гркот Евмен среде Македонците, Корнелиј Непо пишува дека тој во Македонија бил странец. Оваа разлика ја докажува и цитатот:

„Евмен бил роден во Кардија (грчка област)... Се случило тој да живее во време кога Македонците биле во подем и за него било непријатно да живее среде нив бидејќи доаѓал од туѓа земја... Иако потекнувал од семејство кое било угледно во нивниот роден град, Македонците сепак не биле задоволни и не верувале дека тој воопшто може да биде почитуван од нив“.

Во 21 поглавје под наслов *„За кралевите“*, Непо уште појасно става до знаење дека Македонците не биле никакви Грци. Тој претходно ги набројува имињата на најпознатите грчки воени

заповеденици (генерали): Тимолеон од Коринт, Фокион од Атина, Евмен од Кардија, Агесилај од Спарта, Пелопида од Теба, Епаминода од Теба, Датам од Карија, Тимотеј од Атина, Кабрија од Атина, Ификрат од Атина, Дион од Сиракуза, Конон од Атина, Тразибул од Атина, Алкибијад од Атина, Лисандер од Спарта, Кимон од Атина, Павсанија од Спарта, Аристид од Атина, Темистокле од Атина и Милитад од Атина. Потоа за сите Непо пишува:

„Ова се речиси сите генерали од Грција, кои се достојни за спомнување, со исклучок на кралевите, но нив овде нема да ги обработиме бидејќи нивните активности посебно ги опишавме“.

Очигледно е дека во списокот со имиња на грчки генерали не е спомнат ниту еден Македонец! Но, не само тоа. Во продолжение Корнелиј Непо одделно ги спомнува најистакнатите личности кои не се Грци, оние од редовите на Македонците, оние (како што пишува) *„од нацијата на Македонците“*. Во истото 21 поглавје, Корнелиј Непо пишува:

„Од нацијата на Македонците, двајца кралеви далеку ги надминаа останатите според своите заслуги: Филип, синот на Аминта, и Александар Велики, кој умре од болест во Вавилон, додека Филип беше убиен од Павсанија во близина на театарот во Еге, додека одел да ги набљудува игрите“.

Потребно е да се наведе и Коен, кој бил еден од најдоверливите генерали на Александар Трети Велики Македонски. Годината на неговото раѓање е непозната, но се смета дека починал во 326 година пред Христа. Коен го придружувал Александар за време на походот во Азија, со тоа што есента 334 година пред Христа се вратил во Македонија заедно со другите војници и офицери кои добиле одмор, по што одново се придружил на македонската војска, во малоазискиот Гордиум. Тоа било пролетта 333 година пред Христа. Во пишаните извори Коен останал запаметен по својот говор што го одржал пред Александар и кој во голема мера е зачуван од страна на старогрчкиот историчар Аријан во неговата веќе цитирана *„Биографија за Александар“*.

Во историскиот контекст на нашиот книжевно-културолошки интерес би требало да се спомне и говорот на Коен кога тој направил недвосмислена разлика помеѓу Македонците и Грците.

Обраќајќи му се на царот, Коен рекол:

„Вие го знаете бројот на Грците и на Македонците кои го почнаа ова освојување, а можете да видите колкумина останаа денес...“

Откако му ја објаснувал потребата дека војската треба да се врати назад за да се одмори, Коен му рекол на Александар:

„...Други единици од Македонци и Грци ќе ве следат...“

Ако Македонците и Грците биле ист народ, секако, немало да се наведуваат посебно.

И за еден од најпознатите старогрчки географи, кој воедно бил патеписец и историчар, Павсанија (II век), немало сомнение дека античките Македонци не биле воопшто Грци. Во своето дело од десет книги *„Описот на Грција“* е опфатен записот на сите тогашни области во кои живееле античките Грци: Атика (Атина), Коринт, Лаконија, Месенија, Елис, Ахаја, Аркадија, Боетија, Фокија и Локрис. По ваква историска статистика се поставува прашањето: ако Македонија во антиката била „грчка земја“, зошто тогаш Павсанија (како еден од најпознатите антички автори, кој освен тоа престојувал во Македонија) не ја спомнал како таква во своето капитално дело составено од описи на тогашните грчки земји?

Опишувајќи ја Пиреја во Атина, Павсанија навел податок дека таму имало портрети од заслужни Атињани и богови. Меѓу нив имало и портрет на извесен Леостен, кој бил познат среде Грците по тоа што успешно војувал против непријателите на Грците, Македонците. Павсанија пишува:

„Овде се наоѓа портрет на Леостен и неговите синови, насликан од Аркесилај. Овој Леостен бил водач на Атињаните и на обединетите Грци, кои ги поразиле Македонците во Боетија, а потоа и кај Термопилите, потиснувајќи ги кон Ламија (Pausanias, Description of Greece, 1,1,2).

Павсанија го опишува и навлегувањето на Келтите на Балканот во III век пред Христа. Во дел од овој опис, тој јасно ги издвојува Македонците и Грците како два одделни народи кои со векови жестоко војувале помеѓу себе и тоа речиси секогаш на штета на Грците:

„Тоа било порано пред да се појави името 'Галија'. Во минатото тие се нарекувале Келти, како меѓу себе, така и од другите. Нивната војска се свртела кон Јонското Море, ги окупирали Илирите и сите кои живееле до Македонија, вклучително и Македонците, ја преминала Тесалија. А кога се доближиле до Термопилите, Грците главно не се помрднале за да го спречат навлегувањето на овие барбари, бидејќи (Грците) претходно биле неколку пати поразувани од Александар и Филип, Антипатер и Касандар, кој потоа целосно ги поразил. Така ослабени нивните држави не чувствувале никаков срам заради тоа што не презеле ништо за одбрана на својата земја. Но, Атињаните, иако биле најмногу исцрпени во однос на кои било други Грци поради долгата македонска војна, кои главно постигнувале неуспеси во битките што ги воделе, и покрај сè испратиле претходница кај Термопилите...” (Pausanias, *Description of Greece*, 1,4,1 и 1,4,2).

Може да се претпостави фабрикуваниот одговор на современата грчка пропаганда по однос на овој цитат.

Павсанија јасно ги издвојува Македонците од Грците и во својата Седма книга:

„Кога Филип, синот на Димитрија, станал полнолетен, а Антигон цврсто го презел владеењето над Македонците, тоа внесо слав во срцата на Грците“ (Pausanias, *Description of Greece*, 7,7,5).

Давајќи опис на Херонеја (9,40,7), Павсанија вели дека таму сретнал два споменика подигнати од Римјаните во чест на нивните победи. Но, немало споменик од Македонците, иако тие таму однеле победа над Грците. Ова Павсанија го објаснува со зборовите:

„Филип, синот на Аминта, не подигнал споменик во чест на победата, ниту овде ниту за која било друга негова победа извојувана над Грци или над не-Грци, бидејќи Македонците немале обичај да подигаат споменици на победата“.

Павсанија, исто така, ги има спомнато и имињата на грчките племиња кои припаѓале на Амфикисионскиот совет, кој бил составен како сгрчка организација. Тие биле: Јонци, Долопи, Тесалијци, Енијци, Магнети, Малеанци, Фтиоти, Дорци, Фокијанци, Локријанци (*"British documents of foreign affairs"*, Part I, Series F, Europe 1848 - 1914, Vol. 14 "Greece, 1847 - 1914", University publications of America).

И овде Павсанија не ги третира Македонците како „Грци“.

Плутарх во својата биографија за римскиот генерал Емилиј Паул, која ја напишал во 75 година по Христа, во врска со настаните околу војната на Филип V против Римјаните, јасно запишал дека Грците во тоа време се наоѓале под јаремот на Македонците, од каде што биле ослободени од Римјаните:

„Тоа беше во времето кога Римјаните водеа војна против Персеј, кралот на Македонците и кога беа упатувани големи забелешки кон римските команданти... Тие што недолго пред тоа, откако го поразија кралот Филип во Тесалија и ги ослободија Грците од македонскиот јарем... не веруваа дека Филип по доживеаниот пораз значително ги подобри силата и дисциплината во македонската војска ("Aemilius Paulus" by Plutarch, translated by John Dryden).

Војната помеѓу Рим и Македонија ја опишува и Полибиј (III и II век пред Христа). Во описот на битката кај Киноскефале во која Македонците доживеале тежок пораз од Римјаните, Полибиј пишува дека на мнозина Грци не им се верувало дека Македонците биле поразени:

„Многу Грци во актуелните околности, кога Македонците доживеале пораз, го сметале овој настан како речиси неверојатен и мнозина се прашувале како можело да се случи фалангата да биде победена од војска вооружена на римски начин“ (Полибиј, XVIII, I, 31).

Во преговорите што следувале по поразот на Македонците е пренесена изјавата од римскиот генерал Фламинин, кој на претставникот на Етолците му рекол:

„Во интерес на Грците е македонската доминација да биде што подолго потисната, но нема сомнение дека таа треба да биде уништена“ (XVIII, I, 37).

Во IV и V век пред Христа се појавил ракопис под наслов „Периплус“, што бил сметан за еден вид морски патепис. Иако нема докази за идентитетот на авторот на ова дело, некои сметаат дека тоа бил авторот Скилак, кој живеел уште во VI век пред Христа и кој бил и морепловец и истражувач во служба на Персија. Единствените податоци за Скилак ги дал Херодот. Во недостиг на автентични податоци за авторот на делото „Периплус“ во истражувањата на академските кругови е прифатена одредницата Псевдо Скилак. Во ова дело, како и во другите наведени, се опишани границите на грчките територии во антиката, како што е наведено:

„Од Амбракија, Грција продолжува по брегот сè до реката Пена“ („Меморандум за античките граници на Грција“; *British documents of foreign affairs, Part I, Series F, Europe 1848 - 1914, Vol. 14 Greece, 1847 - 1914*, University publications of America).

И за овој автор недвосмислено грчките територии во антиката се наоѓале само околу Пелопонез (јужно од Олимп), што потврдува дека Македонија и Македонците не биле грчки.

Псевдо Скимнус е прекар за уште еден непознат автор што напишал дело посветено на географијата. Прво се мислело дека тоа е дело на географот Скимнус од Хиос (II век пред Христа), но подоцна било докажано дека Скимнус не е автор на тоа дело бидејќи во него се појавувале ликови од периодот по неговото време. Во ова дело, исто така, јасно е назначено дека северната граница на античките грчки територии се наоѓала на потегот од Амбракискиот Залив и реката Пена („Меморандум за античките граници на Грција“, *British documents of foreign affairs, Part I, Series F, Europe 1848 - 1914, Vol. 14 "Greece, 1847 - 1914"*, University publications of America).

За античките Македонци, освен за Грците и Илирите, пишувал и ранохристијанскиот историчар Созомен, кој живеел од крајот на IV до средина на V век. Во врска со христијанизацијата на балканските народи, која се одвивала во времето на императорот Константин Први Велики (владеел од 306 до 337 г.), Созомен запишал:

„...Христијаните на запад: Грци, Македонци и Илири (пред Илирите да прифатат муслиманска вера) почнаа безбедно да богослужат под заштита на Константин, кој тогаш станал главен на Римската Империја“ (Sozomenus, Ecclesiastical History, Book II, Chap. II).

И од овој цитат е очигледно дека историчарот Созомен ги сметал и Македонците и Грците за два посебни народа.

Потребно е да се спомене и најпознатиот антички географ Страбо (I в. пр.н.е. - I в. н.е.). Во Осмата книга од своето дело „Географија“ Страбо дава опис на тогашните грчки етнокултурни и географски територии. Тој меѓу Грците не само што не ги вклучува Македонците, туку Македонија јасно ја прикажува како посебна етнокултурна и географска целина:

„Сега ќе изнесам податоци за останатиот дел од географијата на Грција... По Епирците и Илирите следуваат грчките народи: Акарнијанци, Етолци и Озолски Локријанци. По нив се: Фокијанците и Боетијците, а спроти нив преку морето се наоѓа Пелопонез... А по Македонија, се наоѓаат Тесалијците, кои се протегаат сè до Малијанците и земјите на останатите народи вон Истмус, како и оние однатре“.

Во продолжение Страбо пишува дека порано во Грција имало многу племиња, но дека Грци биле само оние кои зборувале главно на „четири грчки дијалекти“, па во детали дава имиња и историја на племињата со тие дијалекти (Јонци, Дорци, Еолци, Атињани, како и Аркадијци). Среди нив нема ни помен за Македонците.

Цитирајќи го античкиот автор Ефор, кој ги опишувал тогашните граници на грчкиот свет, Страбо (8, 1-3) пишува:

„Ефор вели дека ако почнеме од западните делови, Акарнанија е првата област на почетокот од Грција, затоа што, додава тој, Акарнанија прва граничи со племињата на Епирците. Но, исто како што Ефор, користејќи го морскиот брег, почнува со Акарнанија (тој се одлучил за морето како еден вид водич, бидејќи ако постапел поинаку можел да претстави делови што граничат со земјите на Македонците и на Тесалијците како почеток), сосема е во ред ако и јас исто така ги следам природните карактеристики на овие области и го искористам морето како мој водич“.

Слично пишува и античкиот автор Теопомп (IV век пред Христа). Конкретно Теопомп ги спомнал народите кои го сочинувале веќе споменатиот грчки Амфикионски совет. Во списокот на овие народи (Јонци, Дорци, Ахајци, Фокијанци и други), не само што не се спомнати Македонците, туку не е спомнат ниту еден епирски народ, што значи дека, според Теопомп (но и според други старогрчки автори кои беа наведени во претходниот текст), ниту Епир во антиката не бил грчка територија, а секако не и Македонија (*„Меморандум за античките граници на Грција“*; British documents of foreign affairs, Part I, Series F, Europe 1848 - 1914, Vol. 14 "Greece, 1847 - 1914", University publications of America).

За границите во кои се доселувале и живееле Хелените пишува и историчарот Тукидид (V и IV век пред Христа). Во своето познато дело *„Пелопонеска војна“*, на оваа тема тој пишува:

„На пример, очигледно е дека земјата што сега се нарекува Хелада во минатото немала домородно население, туку напротив, миграциите биле честа појава... Најбогатото земјиште честопати ги менувало своите господари. Такви се областите што сега се викаат: Тесалија, Бојотија, најголем дел од Пелопонес, Аркадија и најплодните делови од остатокот од Грција“ (Пелопонеска војна, книга 1).

Се гледа дека и според познатото дело на Тукидид, Македоците кои биле староседелци на териториите северно од островите на кои вршеле инвазија новонаселуваните хеленски

племиња не биле третирали како дел од тогашниот „хеленски свет“.

Исто така, Херодијан, кој живеел во II и III век, во своето најпознато историско дело „Историја на Римската Империја“, за Македонците многу јасно сведочи дека се одделен народ во однос на Грците. Во *Првата книга*, поглавје 3, Херодијан ја спомнува македонската династија Птолемеи која владеела со Египет. За кралот Птолемеј, Херодијан пишува:

„Птолемеј, наспроти законите и на Македонците и на Грците, отишол толку далеку што се оженил со сопствената сестра“ (Herodian: *"History of the Roman Empire"*, 1961, Book 1, Chapter 3).

Во *Третата книга*, поглавје 2, од историјата на Рим, Херодијан е уште појасен во истакнување на посебноста на Македонците во однос на Грците. Овде тој ги критикува Грците дека постојано се карале меѓу себе, си љубомореле едни на други и гледале да го оневозможат и уништат секого што бил успешен. Заради тоа тој вели дека Грците како народ пропаднале, па така, уништени од својата алчност и злоба, тие станале лесен плен за Македонците, а подоцна и за Римјаните.

Херодијан ја опишува архетипската генетска карактеристика на Грците:

„Оваа античка несреќа на Грците, тие постојано да се организираат во фракции едни против други и во својата алчност да ги уништат оние кои се поуспешни од нив, ја доведе Грција до уништување. Нивните дамнешни кавги и внатрешни непријателства ги направија лесна жртва на Македонците и робови на Римјаните. Ова проклетство од љубомора и злоба стигна дури и до побогатите грчки градови од нашево време“.

Постојат уште многу антички и подоцнежни сведоштва за етнокултурната посебност на Македонците во однос на Грците. Во овој историски контекст е даден само дел од огромниот број научни наоди со цел читателите да имаат историски, општествени и културолошки референци за авторите во *Антологијата на античко-македонски поети*.

Исконско и неотуѓиво право на слобода за етничко декларирање (да кажеш кој си)

„О Македонци и грчки сојузници...“

Ова се поздравните зборови од говорот на Александар Велики Македонски одржан пред своите офицери, пренесен од македонскиот генерал и историчар Птолемеј, вклучен во историскиот запис на Ариан. Во поздравната фраза *„О Македонци и грчки сојузници...“*, Александар Велики им се обраќа на Македонците и Хелените како на два одделни народа (Arrian, *Anabasis*, Chap. XXV).

Исконското, роденото, природно право (birth-right) на слобода на декларирање за припадник на фамилија, племе, клан, заедница или народ е заштитено и од природата, и од општествените заедници кои се развиваат во социо-културните, антрополошки, политичко-дипломатски, легално-правни и лингвистичко-книжевни нормирања и стандардизирања во историјата на човековото цивилизирање.

Уметнички и научни, воени и државнички проблематики низ човековата историја си давале, или си земале, за право, да го декларираат својот суверен и автентичен развој преку дела и активности кои го афирмирале тоа и *природно и обичајно* и *законодавно* право кое ги регулира системите на вредности во одредена култура, јазик, вера, етика и севкупно менаџирање на човековиот развој.

Според тоа, кога се врши анализа на посебното значење на оваа антологија се наметнува и конвенционалното и алтернативното право на живите да остават во наследство јазични и мисловни пораки. Тоа е правото на претходниците да кому-

низираат со своите идни генерации и низ книжевни посланија, *правото на сопствено име* и идентификување кое стои зад личниот и колективен, изминат и тековен, израз и запис.

Би било апсурд во биоетиката на правото и генетиката, и по сите вековни и милениумски миграции и амалгами на народите, и по сите ревизии и релативизирања на фактите и историчноста, сега во XXI век, еден народ и култура да не смеат да се нарекуваат онака како што биле (пред)одредени од основите на човештвото и од предисториската иницијација до денес: да се нарекуваат она што се, да се декларираат како Македонци, да го бранат сопствениот генетски код вграден во историски и предисториски, античко-македонски уметничко-книжевен бит.

Оттаму и приредувачот на оваа антологија на античко-македонскиот книжевен израз го користи правото и моралната обврска пред новите генерации на македонскиот народ, да застапува соодветно истражување, изучување и заштита на овие културни богатства. Независно зошто и до која апсурдна мерка други државни и културни ентитети ја оспорувале или фалсификувале историјата, културата и литературата на еден народ, како македонскиот, факт е дека со тоа се чинело интелектуално поништување, криминал, кражба, прикривање и фалсификат на идентитетот и на научно-стручните и уметнички автентичности.

Правото на застапените автори да продолжат себеси да се знаат и претставуваат како Македонци или македонски жители на македонски територии е и вродено и меѓународно признато право кое ниту меѓународната демократска заедница, ниту која било поединечна држава, орган или организација, идеологија или политички интерес, *имаат мандат* да го порекнуваат, зашто со тоа се демонстрира и антидемократичност и антиетичност во универзалните слободи на светските култури, јазици и литератури.

Регулирањето на цивилизирана етика во меѓусебната поврзаност на народите и културите во современи заедници на човештвото бара антикорупциска демонополизација на вистината за историјата, што е во прилог на решавање на историските консеквенци во сегашноста. Покрај еколошката заштита на

природниот биолошки капитал во планетарната флора и фауна, морална обврска на човековата заедница е да се заштити и од културолошки контаминации и загрозувања на народите и културите вршени преку блокади на правото за заштита, одбрана и самостојност во идентитетот. Таквите блокади наметнуваат недозволено, а од некого сепак толерирано активно *современо варварство*, какво што наметнува Грција против Македонија, со што деструктивно се активираат и други балкански соседи.

Ако еднаш се воспоставил конструктот од европска перспектива дека Грција ѝ *дала демократија* на Западна Европа, зарем тоа на Грција треба да ѝ дава и неограничено право селективно да им го ускратува тој свој наводно „демократски“, но пристрасно хипокритички антидемократски диктат против други народи? Со ова Грција го става во прашање моралниот, освен материјалниот интерес на новите глобални геополитички и демографски стратешки репозиционирања.

Македонскиот народ, култура и држава се покажале како одговорен и продуктивен член на светската заедница, особено по падот на Берлинскиот сид. Оттаму е и одговорноста и на другите членки на меѓународната заедница да не го спречуваат правото на Македонија и понатаму да го гради својот конструктивен удел во таа заедница, а во рамки на својот суверен идентитет и историјата на културата, јазикот и литературата. За Македонија, како и за светот и за Европа, треба да биде од пресудно значење моралниот, духовниот и интелектуалниот интегритет и развој, а потоа, или заедно со тоа, и материјалниот, економски и информатичко-технолошки развој, за што сепак изразуваа концензус и светски државни и духовни лидери, вклучувајќи го и римскиот папа со неговата критика на пост-постмодерните настраности, неправди и корупција на планетата.

Кога човештвото се залага против современи форми на ропство, неизбежно се наметнува и случајот на Грција против Македонија во однос на името и идентитетот. По секоја основа се наметнува грчката политичка, државна и историска пропаганда која спроведува своевидно *современо ропство* над македонскиот

народ денес, кога во глобалниот свет се очекува културите без ограничувања да му го доверат сопственото наследство на банкарот на нивниот инвестиран идентитет, *новиот светски поредок*.

Во една континуирана форма на современо робување на атавизми од минатото, Грција врши насилни и бесмислено неосновани, а смислено нерешливи политички уцени, кои секој правен систем ќе ги оквалификува како морално-политичка корупција на основните човекови права да го декларираат сопствениот национален, културен и јазичен идентитет.

И во оваа насилничка позиција на Грција, Македонија сепак се определува за ненасилство, со ненасилство да се докаже моралната сила на политичката правда. Неправедниот пролонгиран експеримент на Грција со Македонија ќе продолжи да паѓа на тестот на вистината, ако продолжи и отсуството на одлучни политички сили која независно од последиците на кои им се противи Грција, би престанала да ја поддржува грчката агенда за фалсификување и форсирање на сопствени, антиисториски конструкции. Грција спроведува сопствен вид на „војна на културите и пропагандите“, а по архетипското правило, војни водат и добиваат „моќните со оружје, пари и влијанија“.

Според стандардите на развиената, како и *вродената свест* за демократија, таквите моќни не се секогаш оние кои победувале низ историјата. Верувале или не, во божествената правда, во која, верувале или веруваат и сè повеќе атеисти (дека е инсталирана во кодот на човештвото, како човекова свест и свест), таа правда секогаш победувала. Правдата, што е вистината, а не лагата како мајсторство на заведување, го ослободува и спасува човекот од нечовекот. Во моќта на таа правда човештвото бара да верува особено денес, во сложените хаотични времиња на нови престојувања на општествениот *ред* и поредок на планетата, во мисловниот, виртуелен или сомнително „реален“ систем на човештвото и човечноста.

Во овие времиња на *промени* се преиспитува и трајноста и одржливоста на неопходната *вистина* против релативизираната,

секуларна лага кај луѓето и кај народите, како што предупредувал и еден од бројните христијански автори д-р Скот Пек или мислителот кој се откажал од социјал-утопизам, Џорџ Орвел. Бестселерите на Скот Пек „Помалку одениот пат“ и „Луѓе на лагата“, *“The Road Less Traveled”* и *“People of the Lie”* (Пек, 1978, 1983) се духовна *дијагностика* против денешната пандемија на говорот на омраза (hating) и против патолошкиот антагонизам кој го блокира позитивниот развој и разбирање меѓу верите и културите, идеологиите и масмедиумите, кои станале меинстрим стил на мислење и живеење, култура, супкултура или транс-култура на *новото доба* (New Age).

Во процесот на глобализација на мултикултурните идентитети во XXI век, парадоксално е, недозволиво и не треба да остане одржливо да продолжат да се негираат и кршат правата на историската и научна идентификација на интелектуалната сопственост од ниво на индивидуа до институција, народ и држава.

Современите непријатели на постоењето на современиот, колку и древен македонски народ, култура и јазик, можеби и во XXI век се надеваат дека токму генеричните глобалистички нормирања на наткултурната мултикултура ќе бидат во функција на необразложено или погрешно образложено, незабележано игнорирање или пак на насилно наметнување на угинување, екстинкција на посебните културно-јазични идентитети. Можеби оттаму и непризнавањето на македонското име и идентитет од страна на Грција се пролонгира додека тоа да стане беспредметно и нефункционално. Меѓутоа, улогата на современата културна дипломатија треба конечно да застане во одбрана на универзалните права и слободи еднакво важечки за секој член од меѓународната заедница на која ѝ припаѓа и Македонија. Со такви права на слобода и правда за сите (“with liberty and justice for all”), со кои и американската и европска демократија сè уште се одржуваат во одбрана и изградба на својот национален интегритет и идентитет, и покрај најновите радикално-либерални, фундаментални трансформации и насилни ревизии.

Контрадикторниот, антиисториски и сепак неодржлив наратив на Грција, и нејзините истомисленици, дека не постои македонски народ, јазик или книжевност (додека се признаени постоечките други 6.350 јазици и говори на светската листа), го продолжува анимозитетот на Грција против Македонија. Во тоа непријателство на Грција ѝ се придружуваат, во отворена или прикриена форма, и други балкански држави околу Македонија кои по некаква атавистичка адикција продолжуваат да ја разграбуваат од нејзиниот идентитет метата на својот плен од 1913 година, Македонија. Меѓусебната поделба на Македонија од страна на соседите била остварена преку територијално-етнички плагијат со кој се легитимизира национален геноцид, прогонство и егзодус во Македонија, а со тоа и присвојувањето на македонскиот културен и јазичен идентитет.

Целта на овој превод е без никакви политички претензии да се укаже на одредени евидентни книжевни ентитети и идентитети присутни со милениуми, за да се поставува и продолжува објективното и непристрасно културолошко и книжевно истражување и дијалог меѓу Македонија и соседните култури, иако до сега токму политиката била одговорна за дискриминирање, маскирање и оневозможување на масовни истражувања и доказите за вистината за Македонија.

Како што генерира интелектуална и духовна енергија средбата на членовите на една позитивна фамилија раселена од деструктивни фактори, така и овој *настан* на преведување на дела од антички македонски поети за некогаш ќе претставува општочовечно расветлување и *средба* на македонските современици со нивните реални предци, носители на етничкиот и културен континуитет во духовната историја на македонскиот народ. Тие носители на „Филиповиот венец“ на таленти се сведоци регистрирани во книжевни белешки за светот, постоењето, умирањето, верувањето и борбите со природата и човекот, но над сè тие чуваат записи за вербата да не се избрише нивниот удел во колективната меморија на светот.

Стиховите во антологијата на македонски јазик носат и македонски и универзални слики и пораки за мирољубивост и човечност низ трајните вредности кои може да ги цени и ужива во нив и современиот научно-стручен, уметнички и секојдневен толкувач, читател. Стиховите се духовна врска меѓу древниот македонски народ, луѓе, херои, мислители, морепловци, војници, родители и деца и меѓу денешните Македонци и човештвото во нашите времиња на кибернетика, нанотехнологија и проекции за интерстеларни патувања.

Поетите од македонско потекло, антички жители на постоечката македонска земја и народ, се *отвораат* да зборуваат за човечноста и за правото на постоење во време на непријателства против македонскиот народ за какви тие верувале дека секако ќе бидат надминати од мудроста на вековите преку промени кои на човештвото му додаваат човечна вредност. Ако се прифаќаат тие промени како конструктивни за сите народи и култури во мултикултурниот концепт за еднаквост, тогаш ниту македонскиот народ, култура и литература не смеат да останат исклучоци со наметнувани, антиквизирани неправди на Грција против Македонија. Иако скромни и неполитични, овие сведошта за македонската духовната култура запишана во *Антологијата на античко-македонска поезија* го носат македонскиот идентитет и отвораат можности за *конструктивни промени* во прифаќање на современите светски културни движења и потреби.

Правото на античките македонски автори себеси да се нарекуваат Македонци не им било оспорувано ниту во времето на нивното творење, ниту низ времињата во кои биле заведувани во книжевните збирки. Затоа и денес, од интелегентната информираност во науката за литература, култура, уметност и општествени и информатички науки, се очекува да не дозволуваат рудиментирани инстинкти на нечија националистичка нетолеранција да ги оспоруваат правата на називот и потеклото на античко-македонските поети. Тоа се тие исти права на културно духовно наследство спрема кои и исландските саги ќе останат исландски епски наративи за викиншката автентичност, права според кои и

руските писатели Толстој и Достоевски ќе останат и руски *историчари и психолози* на големата словенска и православна душа или според кои афроамериканските поети од харлемската ренесанса се избориле да станат дел од американската поезија со социјалистички активизам од 60-тите години на *хили* револуцијата.

Би бил апсурден културен анахронизам да се негира правото на античките автори да се именуваат себеси како Македонци. И најголемиот *автор* на евангелијата од Новиот завет, св. Павле, и во првиот век по Христа, правел дистинкција дека оди на културна, религиозна и етичка мисија во Македонија (во Солун, Бер, Филипи), како и одделно во Ахаја (во Атина и Коринт) и во денешна Турција (Ефес) пишувајќи пораки за мир и љубов меѓу сите и за верба во Божјите, Исусови вистини за човечност и реалност.

Затоа за идентитетот на авторите од *Антологијата на античко-македонска поезија* беше додаден и историскиот контекст - да се аргументира самопотврдувачкиот факт за ова културно-историско, уметничко и поетско сведоштво како македонско, наспроти наметнатото квазинаучно именување под општата одредница - како грчко творештво, како што било договорено за изданието на грчката антологија, "*The Greek Anthology*", печатено само пет години по анектирањето на егејскиот дел на Македонија од Грција, 1913 г.

Изборот на античко-македонските автори ги профилира вистините за идентитетот на македонското книжевно-историско наследство и неговите обележја преку *духовниот хабитат* на Македонците од тој период, преку неговата *екологија на душата*, неговиот етос во однос на природата, човекот, физичката и метафизичка средина на македонското битие. Настаните и ликовите во поетските прилози носат карактеристики на раните синкретични жанрови на светската литература. Таквите карактеристики се јавуваат векови подоцна и во книжевноста на народите кои Грците ги нарекувале *барбари* од Европа, меѓу кои е и „*Химната*“ на Кедмон, поема од девет стихови (VII век), која се смета за најстар текст на староанглиски јазик во Англија. Старата

усна англиска литература со своите 400 различни жанрови зачувани во подоцна запишана форма, датира исто така, од VII век. Во периодот по доминантните латински книжевни форми, со заминување на Римјаните од британските острови во V век, продолжуваат преодните жанрови на полупагански, полухристијански, политеистички мелиорации на човековата и поетова претстава за *реалноста* на постоењето.

По развојните текови на светската литература низ средниот век, хуманизмот и ренесансата, просветителството, романтизмот, модерните, пост-постмодерните и постколонијални процеси на признавање на држави и народи (од XIX до XXI век), непријателите на македонскиот идентитет одбрале селективно и пристрасно да признаваат одредени културни наследства и национални идентитети, а да спречуваат и поништуваат други. Македонија е една од онеправданите, но македонската држава, народ, култура и литература имаат право да продолжат да го следат универзалното и вродено, иманентно право на независен, суверен и безбеден развој на својата научноистражувачка и културна мисла, вклучувајќи се во оние *промени* кои за Македонија би значеле легитимни корекции на фалсификувани вистини за нејзиниот идентитет и име.

Покрај огромниот број археолошки и антрополошки докази од досегашните истражувања во Македонија и светот (какви спроведува и неуморната проникливост и мудрост на професорот Виктор Лилчиќ), со овој превод одново станува очигледно дека македонската античка култура, уметност, литература и јазик со милениуми го остварувале природното право на создавање најрани форми на творештво, оставајќи го своето име на својот авторизиран текст, а со тоа и на своето славење на вредностите во системот на македонска ментална и морална, духовна и материјална средина (*environ-mental habitat*) во *екологијата на душата* (Кукубајска, 2013).

Преведувањето на античко-македонската поезија на македонски јазик е едновременно и можност македонската етничка историја и книжевна современост да им се заблагодари и на

англиските приредувачи, преведувачи и издавачи на спомнатата *грчка антологија* кои учествувале во нејзиното споделување со светот.

Научно-стручна *должност на историјата* на секоја *национална*, и *интернационална*, *светска* литературата е да се прави интерпрофесионална и интрапрофесионална евалуација на фактографски податоци од минатото и сегашноста. Тоа е потребно за да се спречи дифузијата на штетни и дезинформирачки влијанија врз *органските* етнокултурни мапи на народите. Тое е дел од *правото на корективни промени во одредени некогашни и денешни, деструктивни и деконструктивни негирања на реалности и вистини* и за македонскиот народ, јазик, култура и литература. И книжевниот идентитет на античките Македонци е еден од незаменливите и непобитни агенси за легитимна одбрана на тие ресторативни промени на некогашните насилни промени.

А решенија за секој проблем има, ако не вчера или денес - ќе има утре. Најлесно би било за било што да се каже дека нема решение до бесконечност. Постоенето на македонскиот народ и јазик не се инфинитезимален проблем како во математички бесконечни делења на дробките или атомите. Но постои и реално време во движењето на атомите, како и на светските процеси и настани. Во општествените науки, културата и уметноста на мислата - каде што човековата креативна реалност активно комуницира и со често спротивставени, произволни, релативизирани и едностранни пресметки за она што е право и исправно, егзактно и докажано (како што е докажано и присвојувањето на македонскиот идентитет и име од страна на туѓи идентитети), во таа активност за оправдани промени се очекува да се наоѓаат правичните решенија за неправедно стореното или нестореното за правдата кон Македонија.

Ништо не е невозможно сè додека човековата позитивна мисла не се откажува од конструктивните можности и потреби на историјата и сегашноста, ако таа мисла е во функција на објективноста, за да биде надвор и над виртуелните индивидуализирани, монополизирани или тоталитаристички верзии на вистината за

постоењето на еден антички, колку и современ, народ - македонскиот народ.

Убеденоста во неизбежните позитивни промени на неодржливите фалсификати и негирања на македонскиот идентитет и име веќе послободно ја споделуваат и некогаш лево индоктринираните негатори меѓу македонските книжевни научници и уметници на зборот. Иако дел од нив директно не ги признаваат заблудите наметнати од антимакедонската домашна и надворешна пропаганда, слободата на чесно творечко истражување и научно споредување особено се интензивира кај врвно едуцираните нови интелекти во Македонија, студиозно и сериозно посветени на нивната земја, народ и држава Македонија.

Во таков процес на научно аргументирани домашни и светски проучувања, корекциите на историските плагијати ќе ја докажуваат веродостојноста на доказите и снагата на убедливоста во наметнатата одбрана на постоење на македонскиот народ и култура како неспорен дел од европските и светски текови. Ако глобалното признавање го вклучува и регионалното и локалното признавање, и ако тоа се однесува на сите членки на *меѓународната заедница*, тогаш и Македонија и нејзиниот етнички идентитет, јазик, култура и литература не можат да бидат исклучени од процесот на реалните корективни *промени*.

Во случај на отсуство на инклузивни ангажирања во процесот на позитивните корекции и промени, одредени неангажирани или контраангажирани книжевни истражувачи и *нормирачи* ќе се осудуваат себеси на сопствен притвор или затвор надвор од цивилизациската законитост. Таквите и понатаму веројатно ќе молчат, ќе ги кријат или гласно ќе ги уништуваат доказите за античко-македонските вистини и богатства депонирани и во археологијата на Македонија и во светските архиви, библиотеки, енциклопедии, лексикони и универзитети, а таквите можеби и понатаму ќе им служат на антимакедонските агенди за продолжено присвојување и *брендирање* на македонскиот идентитет како немакедонски.

Човештвото во третиот милениум минува низ морфирани и изострени судири на културите, предизвикува (а)културни, атеистички, секуларни, или религиозни војни; води до жестока поларизација и конфликти токму за нова дефиниција на идентитетот и мултикултурализмот, што произведува и контрадикторни и конфузни ставови, транзиции и драматични трансформации. Парадоксално е што *законите и институциите* на глобализаторскиот свет се декларираат и борат за слобода и достоинство и на поединецот и на народите заедно, додека истовремено и понатаму вршат, директно или не, насилство против други култури од мултикултурализмот, како што се случува со негирањето на македонскиот етнички и културен идентитет. Со вакво глобално и регионално отсуство на етичка одговорност кон одредени научно-историски факти, што тековно најевидентно ја погодува Македонија, дел од *човештвото* Орвеловски ги употребува омразата, пристрасноста и нетолеранцијата, иако официјално ги осудува. Посветеноста на вистината сепак продолжува, и покрај постојано новите форми на нечија фиктивна и релативизирана, виртуелна реалност.

Во нашето доба на дигитални, инстантни информации и комуникации, кои деструктивните сили исто така масовно ги злоупотребуваат, се наметнува зголемената потреба за промени и во агенсите за егзактен мониторинг против фалсификатите и плагијатите и во културолошките податоци, за да се верува но пред сè одново да се проверува, кој, колку до сега манипулира(л) со содржините на духовната култура и во тоа кој колку ги препакува(л) и рециклира(л) историските културни богатства и на Македонија и на нејзиниот македонски, негрчки и небугарски, неспрски и не каков било друг народ.

Исто така, со процесот на релативизирање во биоетиката или ревидирање на законитостите и формите на заклетви на планетата (вклучувајќи ја и Хипократовата етичка заклетва која станува мета на биоетички ревизии) не треба одговорната совест на човештвото да дозволи корупции како културно-книжевната да останат непроверени и неадресирани, а пронајдените штети да се

остават неидентификувани. Не е веќе XIX век, иако корените на неправдите кон одредени народи и култури потекнуваат и од таму, како и од вековите пред тоа. И не треба одговорната совест на човештвото да дозволи во процесот на *планетарната правда во еден светски поредок* на новото доба (new age) да надвладаат болно *романтичарските еуфории* на одредени балкански соседи за тие и понатаму да ги оспоруваат правата и слободите на Македонците во Македонија и во дијаспората.

Историски факт е дека етничкиот геноцид и културно-историските катастрофи во историјата на Македонија биле спроведувани од страна на соседите на Македонија, а конструирани заедно со големите сили - за асимилација, менување и бришење на географската, национална и духовна карта на македонскиот идентитет и име. Во XXI век ваквите дегенеративни процеси треба да бидат коригирани и санкционирани како надминати, да бидат осудени, забранети и отфрлени и од страна на Обединетите нации, ЕУ и од сè уште влијателните САД, кои во 1776 година беа основани како експериментален модел на правата, слободите и демократијата, ослободени од диктатура и тиранија на други народи, држави или религии. Време е и спрема Македонија да се спречи метастазата на антидемократскиот анти-македонизам кој води до нови метадеструкции или трансдеконструирања на македонскиот, негрчки дел од Европа и од светот. Време е Грција да му покаже на светот дека таа не е варварска како што некогаш останатите народи ги сметаше за варварски.

Трајната македонска посветеност на слободољубивост, правда, братско разбирање и соработка со народите, верите и културите, заедно со постоечкиот македонски културен алтруизам, и труизам, ги илустрира и песната од *Антологијата на античко-македонска поезија* која ни пренесува смирена убавина за величината на самоопределувањето, *Милостивите деца*. Таа е доказ дека и старите грчки поети, како Театет, признавајќи ја посебноста на македонскиот народ ја афирмирале и неговата добрина и убавина, етика и естетика, и покрај зависта и непри-

јателството на хеленските племиња против нивните соседи, македонскиот народ:

*Од која и да сте фамилија, среќни бидете, деца,
какво име благородно ви е дадено на убавини како вас?
Никанор сум јас,
а татко ми Епиор,
и мајка ми Егеса,
Македонец сум по род.
Фила сум јас
а ова е брат ми:
обајцата стоиме тука
и завет исполнуваме
на нашите родители.*

Човековите, како и нашите македонски предци, ќе бидат онолку живи колку низ вековите им овозможуваме обновена близина со нас, нивните поколенија, колку ги истражуваме нивните мисловни и емотивни благородности, благодети и дела во стариот свет и колку зрело ги почитуваме и браниме сознанијата научени преку нивната и наша верна, возвишена, реална и достоинствена издржливост низ трагедиите на саканата, ограбувана, опустошувана и сè уште богата, волшебна убава Македонија.

Во име на ослободување од опресијата и ужасите на тоталитарниот комунистички монопол на вистината, Роналд Реган пред 25 години има повикано: *Tear down that wall, Mr. Gorbachov!* (*Господине Горбачов, симнете го тој ѕид!*). И ние Македонците денес имаме право да повикаме на симнување на еден друг ѕид, на оној што за нас трае многу подолго од 28-те години на Берлинскиот ѕид. Во име на ослободување од вековниот и современиот монопол на неистини и неправди против Македонија, ние Македонците денес можеме, и секако треба, да продолжиме да инсистираме на нашите неотуѓиви и меѓународни права и - обраќајќи се до оној дел од меѓународната заедница која ја поддржува Грција, да бараме: *Госпоѓо Елада, симни го тој ѕид, на*

направдама! (Mrs. Greece, tear down that wall of injustice!) Во име на разбирањето, слогата и соработката во Југоисточна Европа, Македонија и Грција да станат пример во светското остварување на мир преку преобразба на старите непријателства во разумен мирољубив фактор на универзалните човекови вредности.

**Антрополошки, психолошки и етички коментари за песните:
поетот пое/пее ...**

*Посветеност ја има подигнато куќава,
од темели до широк кров.
Македонец ја има изградено
не од богатство стекнато со расипништво
ниту со сабја ограбувајќи други,
ниту со просење плачејќи се
дека работата е напразна и попушта.
Како што заслужните ги чека одмор од работата,
така делата на посветените нека продолжат.*
(Македон Конзулот, песна бр. 13)

Поетот Македон Конзулот оставил метафора за куќата која едновременно е и идеал и реалност за идентитетот на оние кои ја граделе, поседувале, за сопствениците на фамилијата, наследниците на тој едновременно и физички и духовен идентитет, Македонците. Куќата носи порака и преку своите архетипски темели во минатото и преку просперитетно извишената визија за широк кров во својата иднина. Таа градба е втемелена во стихови за една, не која било туку роднокрајна куќа која покрива високоетична, чесна и работлива фамилија на посветени Македонци, вградена во нивното *татково и татковинско инвестирање*.

Заедничка научно-стручна должност за историјата на секоја национална, интернационална или трансационална литература е да обезбедува непристрасна реевалуација на наследените културни вредности во интелектуалната и материјална сопственост. Тоа е дел од процесот на ослободување на таа сопственост на вредностите и на нејзино вклучување во неопходната размена на пазарот на факти и идеи наследени во

археологијата на литературата. Тоа е предуслов за решавање на минати, но не и надминати, предмети кои се и денес на полиците на времето и за кои е нужно да се наоѓаат решенија за најсоодветно класифицирање, конзервација, *демократизирање и демонополизирање* на информациите во однос на секој народ или етникум кој се држи заложник на хегемонијата на друга власт, држава или „закон“. Грчката историја спрема Македонија има демонстрирано катастрофален геноцид и компромитирачка ксенофобија спрема македонскиот народ. Време е за ерадикација на балканските националистички болести, крајно време е да се деактивираат заговорите кои го минираат македонското име и идентитет, време е - пред заговорниците да предизвикаат нови и веројатно неповратни финализирања на политиката на укинување на старото *македонско прашање*.

Најлесно би било за културолозите во опресивните а хипокритично демократски и нетолерантни системи да кажат дека се исцрпени начините за решавање на проблемите кои премногу длабоко имаат востановено сопствена одбрана на фалсификатите преку секој можен систем на организирани влијанија, институции, органи и организации на образование, култура и медиуми низ светот, во текот на помалку од два века. Меѓутоа за натамошното успешно продолжение на процесот на очовечување на универзалните права и човекот поединец, како и народот и неговата демократски избраната власт во една држава, не смеат да губат надеж во сувереното право на самостојна определба и сопствен идентитет. Тоа право не смее да не биде инклузивно во однос на Македонија, кога денес од членки на ОН и ЕУ се признаваат и други држави и народи во светот.

Човештвото знаело да го следи развојот на своите саморекорективни творечки потенцијали во континуирани доусовршувања, истражувања, откритија и докази на фактите кодирани во идентитетот, во битот, во *потписот* кон своето дело. Цивилизациската каузалност има докажано дека позитивната и реална човекова мисла која содржи суштинска и одржлива вредност – еден ден сепак ја докажува и трајноста на својата

вистина и покрај навидум несовладливата противречност и сложеност од заблуди и грешки во идентитетот на вредностите.

Во книжевниот диверзитет на изборот од античко-македонска поезија, 11 македонски автори го создале и оставиле гласот на човекот и народот, за денес, преку 151 нивна порака да ги прифатиме како мирољубиви преносници на духовни вредности. Нивните песни се *картички од минатото* на постојано присутниот македонски свет. Тие се ситни но незгаснати изворчиња на светлина од македонскиот факел на вечноста и нивното присуство продолжува и над грчки и над балкански граници да зборува за македонското постоење.

Општочовечните пораки на античко-македонските поети сведочат за својот дистинктен *диверзитет* и го истакнуваат своето типично генетско, генеалошко, човечно, природно, обичајно, римско, европско и универзално право да бидат застапници на својот македонски идентитет. Тоа право на македонскиот народ и култура е еднакво важечко и значајно како и правото на секоја друга култура и литература, и секако неспоредливо поголемо во значење од правото за зачувување на екодиверзитетот во природните хабитати на видовите животни и растенија.

Иако проблематиката на загрозуена физичка екологија е надвор од нашиот интерес, се наметнува аналогична на интер-професионални прашања: ако зелените/црвени еколози милитантно ги бранат своите агенди на заштита на материјалната природа, зарем политички необоената, мирољубива и историско-научно оправданата духовна природа на народите и културите треба да се дозволи да биде и маргинализирана и отфрлена на ерадикација?

... И понатаму: пораки за мир, слога, љубов и разбирање

Поетот Антифан од Македонија носи порака за овенчаната, едноставна а силна македонската љубов, несебична а скромна, реална и разумна љубов која и пред милениуми била извишена над хедонистички магии индуцирани со пагански и вински енергенси за инспирација. Пример за таа возљубена а трезвена благородност е песната бр. 1 во која македонскиот маж изјавува мажествена а понизна, но не и понижена, благодарност кон својата сопруга за нејзината верност и покрај силната женственост што ја поседувала како реквизит за можна но неупотребена полигамна љубов, каква во тоа време практикувале многу други народи и племиња. Поетот вешто но без сарказам, мудро и смирено употребува блага и позитивна самоиронија.

Антифан знае и да предупредува, како во песната бр. 2, дека она што се чини спасувачко не е секогаш *одржливо* за верување, а она што се чини лоша судбина можеби не било само волја на боговите или закон на природните физички сили, туку било предизвикано и од негативната духовна енергија собрана од омраза меѓу човештвото.

Некоја од тие *сили* активирани низ човечки, воен судир (како што е разорната сила наречена *мана*, позната кај полинезиските и хавајските племиња околу водачот Камехакеха), вклучена е како можна причина за судир на палубата и за тонење на бродот. Македонскиот светоглед на Антифан и овде се обидува да сугерира надминување на суеверијата во примитивниот стадиум на свеста. Исклучувајќи го потонувањето на бродот како единствена *одговорност на судбината*, поетот, за причинител на бродолом мудро се сугерира дека е можната омраза која како човечки елемент знае да покрене и секундарна реакција во вид на казна која стигнува преку природните елементи на, сепак,

божествените духовни закони кои имаат улога на невидливи спроводници до физичките закони.

Антифан пишува и уметничко-дидактичка поезија, која била популарна пред 2000 години, како што одново се омасовува и денес, со документарно-фиктивната или со *how-to* литературата за духовно-карактерна самопомош. Пишува за јаболкото како стереотипна метафора за човековиот род и континуиран пород. Јаболкото го спротивставува на порокот *завист*, симболизиран низ гасеницата, која е тој агенс на негативната енергија во гревот и љубомората. Поетот Антифан предупредува на безумно злостивот мотив на подлост и завист, на уништување на породот, (на јаболкото, симбол на единственото а мртво дете, некогашен плод од неговата друга половина, неговата жена). „Гласната гасеница“ со коса на грбот е слика за дивниот и неочовечен карактер кај човекот кој му го одзема породот. Во песната бр. 3 гасеницата, како и змијата во јудејско-христијанската библиска претстава во рајот е архетипски симбол за разјаднување на целината, *расипување*, корумпирање. Зависта е слепа за големината на својот залак, загризува, додека и најсолидните, највисоки вредности не се секогаш соодветно отпорни на негативизмот, антагонизмот и љубомората против доброто и убавото во нив.

Етичкиот проблем на алчноста Антифан го гледа и како жртва на ненаситност која ја отфрла радоста на живеење, иако подоцна завршува казнета од рамнотежата на духовните и физичките закони на природата. Варијации на тема ненаситност се употребени и во песните бр. 4 и 5 каде што ненаситниот си напакустува себеси: и при консумирање на премногу храна - останува жедеен, и со злоупотреба на многу жени - останува без љубов, и при наследство - останува со неблагодарен, несозреан карактер, без духовно-материјални градби, освен секавања за својот *консумеризам*.

Во кусата но концизно јасна симболика на песната бр. 6, штетата од црвот, како и од професијата на граматичарот, може да е предмет за дискусија, како фарисеите во Библијата, како корумпираните опортунисти, како квазиумните активисти кои

загадуваат со лаги и паралаги и запоседнуваат огромен број книги, библиотеки и институции низ вековите, како перфидните, патолошки себични злоупотребувачи на вистината, знаењето и значењето, како нагризувачите на здравото во песната.

Антифан ги претставува тогашните граматичари како ситнодушна, банална деструктивност која сепак си ја умножува важноста и се ослободува против плодноста и продуктивноста, (изразени низ здравото *јаболко*) и завладува преку сувата природа на своите формалистички вредности. *Граматичарите* може да се непријателите по која било основа, ако ги претставуваат ситните а нарушувачки приземности и дневности кои го оневозможуваат возвишениот смисол да расте од длабоката структура на трајните вредности.

Македонскиот поет Антифан гради уште една етичка слика во стих за бунтовните и брутални синови на земјата кои не прифаќаат да учат од заслужените последици на нивната ментална и емотивна недисциплина (песна бр. 7), па продолжуваат да *удираат и да бегаат* (hit-and-run) откако сторат недела или откако не сторат добри дела. Песната убедливо споделува порака со читателот дека насилните активности завршуваат во судир со сопствената сурова сила, во ново перпетуум брутализирање, и со лажен притекст за одржување на редот на нештата, правдата или еднаквоста.

Поетот Антипатер од Македонија е претставен со три песни. Во нив не запознава со сопствените гледишта за иронијата на судбина: бродоломник кој се спасил од дивото море и допливал до безбедната река Пена, но таму бил изеден од диво животно; девојка која пливала до островот Лезбос, но загинала на бродот што ја прифатил. Поетот не прави идолопоклонство кон местото на покојникот и не го оплакува крајот на телото во гробот, туку пишува човечна порака за оспоменување на подвигот мотивиран од љубов кон саканиот и од љубов кон животот. Дозата на фатализам Антипатер од Македонија ја прифаќа како *помирување со играта на природниот случај*. Ваков недообјаснет пресврт и лапидарност во дејствието на македонската песна ќе негува

подоцна и поетската мудрост од Далечниот Исток, преку Башо и други хаику автори во Јапонија. Во третата песна Антипатер го скицира дрвото - персонификација на девојка која бара да биде поштедена од сечење. Овој мотив наоѓа место и во народната поезија и проза на македонскиот фолклор.

Следната песна бр. 1 е од другиот поет со исто име, Антипатер, но со географска одредница од Тесалоника. Антипатер од Тесалоника напишал архетипска квалификација на митолошкиот карактер на жената наречена Европа. Таа е растргната помеѓу сопствената податливост кон надворешните влијанија и различни искушенија за да биде прифатлива и инклузивна, поради што, спрема авторот Антипатер, и Зевс не требал да се жртвува и престорува во бик, за да ја освои.

Употребувајќи интерпрофесионална методологија некои современи аналитичари можат да пронајдат и други психолошки и општествено-културолошки значења на грабнувањето на Европа од перфидниот бог на боговите, Зевс. Други толкувања можеби ќе ја споредуваат оваа митолошка епизода за Европа дури и со визионерската слика од последната книга во Новиот завет: *Откровение по Св. Јован*. Таму се наоѓаат алузии за Европа како блудница која си игра со народите во последните денови пред падот на нејзиниот свет каков би бил поставен во време на т.н. западна, демократска, постхристијанска, атеистичка Европа. Дали поетовата визија ја проектира идната „смрт на Европа“, преку таа една драхма која обичајно се става на гробот на покојниот или и Европа и Зевс иницијално биле лични имиња а не ликови од митологијата, поетот ѝ го препушта ова видување на читателската и академска замисла. Едно е воочливо за љубопитната истражувачка мисла: дека со таа *една драхма* поетот успеал да сугерира двојно значење: 1. сведување на стандардите на жената Европа на само една бедна мерка за материјализам, драхма и 2. дека и она што било *премногу од Зевс*, преголем судбински потфат за издигнување на жената Европа надвор од југот, кон другите страни од континентот, сепак се има сведено не само на

јалова жртва на Зевс, туку и на недоследност и загуба за покојната жена наречена Европа.

Антипатер од Тесалоника ја опфатил и трајната тема на потрага по вечна младост, која во песната бр. 2. е надградена и со обиди младоста да се спои со резултатот и предноста на староста: зрелост. Песната со куси а влијателни изразни средства ја опфаќа и суетата како робување на формата, наспроти суштината на природата која менува сè во процесот на земното времетраење и на *премиот* потоа - смртта. Оваа песна за вљубеноста на Ликон во својот лик не може а да не биде забележена и од истражувачите на македонската лексика, особено по зборот, Ликон. Со таа лична именка поетот ја именува и опседнатоста на Ликон со сопствениот лик, лице, изглед, форма, додека очајно се труди да ја заслужи милоста на богот на убавината Фебус. Богот Фебус е пошироко познат по римското име Аполон, на етрурски Апулун. Истиот бог Фебус/Аполон бил бог на страстите на младоста: музика, поезија, магија, пророштва и, пред сè, носител на убавината и на светлата енергија на младоста. Аполон е тој кому Ликон му ги подарува старечките и оседени бакенбарди, очекувајќи волшебено запирање на процесот на стареење, тема обработувана во сите светски литератури, од Гете до Оскар Вајлд и до научнофантастичните проекции за перпетуум мобилна, бионичка *младост* и *трајност* на еден сајборг.

Со амблематична и индиректна сугестија поетот Антипатер од Тесалоника нè информира за оваа човекова слабост и илузија, во која размената на услуги е предадена без навреди кон Фебус или кон Ликон. Ваква внимателност, или воздржаност на поетот, можеби не би му се допаднала на самољубивиот и жесток лик од романот на Оскар Вајлд „Сликата на Доријан Греј“, кој и по сите свои недела, демонизирано се бори да го зачува ликот на лажна младешка невиност макар само во форма на насликаниот портрет.

„Кој сака многу може и без ништо да остане“ е поговорка најдена во варијанти кај сите фолклорни народи, според каталогизацијата на митовите од Арне-Томсон, како и според народните поговорки на македонскиот собирач на народно творештво од

Македонија, Марко Цепенков. Поетот Антипатер наоѓа причина да им соопштува и на своите идни читатели за ликот на неверните жени кои доживуваат санкции од страна на природата чијашто трајна етичка статика и динамика се против отсуството на сексуална самодисциплина во нивниот животен стил. Промискуитетот и сексуалната пермисивност како радикално либерален животен стил се регулирани низ цивилизацискиот развој на етичките норми подоцна, посебно преку моралот на монотеситичката јудео-христијанска вера која во првиот век за првпат во Европа почнува да се шири од Македонија, преку мисијата на св. Апостол Павле. Неопаганизмот на XX и XXI век може да ги анатемизира противниците на полигамија или величењето на моногамниот став на поетот. Тоа останува да е индивидуално новодопско право, како што е и правото на Холивуд да го глорифицира својот стил на „ослободени“ женски, машки и бисексуални профили на љубов(ници) во забавната индустрија, преку оригиналната колку и одглумена, имитирана, виртуелна реалност во светот на глумата во кој доминираат сетилата.

Песната бр. 4 е иронија за умеенјето, знаењето, страста и староста. Карикатурата на петелот е причина за престанок на ноќните сласти во младоста, а од друга страна – знак за сеќавање на познатите *уметности* кои веќе не се активни во староста. Титон, иако свесен дека не е повеќе млад, преку реторично прашање сè уште изразува самоувереност и утеха дека *фалбите на незрелите млади* сепак содржат помалку знаење и искуство од неговата *старост* затечена од зората на младоста.

Во епиграмот бр. 5 Антипатер од Македонија ја опева благодарноста на закопаната туѓинка за етичкиот однос на туѓинците кон нејзиното покојно тело, иако знае дека е закопана на начин кој е поинаков од обредите и молитвите на нејзиниот народ. Антипатер обработува особено благороден пример во кој се почитува етничкиот и културен идентитет на „другиот“. Универзален пример за ова е познатиот однос на почит кон туѓиот културен и религиозен идентитет практикуван од Александар Велики Македонски меѓу народите кои ги откривал и *освојувал*, а

во суштина ги ослободувал од тиранија и од домашен или надворешен деспотизам. Со изборот на ваква тема македонскиот поет нуди поетска нарација за високо моралната цел на македонскиот ментален и духовен склоп: да оддава почит кон религиозно-културните особености и разлики меѓу различни народи: Римјаните и Либијците. Покојната жена му припаѓала на либискиот народ од другата страна на Медитеранот, кој бил во склоп на римска провинција со која некогаш владеел и Александар Македонски и македонските династии по него.

Преку песната бр. 6 и историчарите и поетите можат да се позанимаваат со неколку имиња и настани. Основната порака пренесена од поетот Антипатер од Тесалоника преку неговото жалење за смртта на флејтистот може да биде сфатена како негова одбрана на музиката (моќта на музиката, музиката како терапија или како мотивација за деактивирање на агресија, милитантност или депресијата, *Орфејски синдром*). Песната сепак дава и објективна непристрасност преку антитезата дека музиката, како и вербалниот дијалогот, не секогаш го постигнува смирувачкото и помирувачко дејство меѓу антагонизирање страни, особено ако меѓу нив е присутно завидливо натпреварување.

Песната бр. 8 на свој минат, но не и надминат начин открива дека духовните и физичките закони владеат во сите хабитати, вклучувајќи ја и водената средина и воопшто рамнотежата во природната средина. Казната за нарушување на тие закони е назначена преку смртта, преку ајкулата, тој своевиден агресивен *агенс за промени* во секогаш *социјално активното* а сепак асоцијално, бескомпромисно, диво и кон човекот немилосрдно животинско царство. Парадоксот на смртта во песната би бил изедначен со *случајност* и од страна на филозофите на апсурдот и нивното егзистенцијалистичко-материјалистичко мистифицирано гледиште за животот. Постои веројатност дека и современите ревизионисти на моралот кои морфираат од ист, атеистички, марксистички, социјал-утопистички тренинг на мислата. Како и да е толкувана, епиграмот содржи сложено ниво на свест за категориите на добро и зло, исправно и неприфатливо.

На тие морални основи се градени и правните законитости во културите и цивилизациите развивани низ општествени формации и формулации за она што значи ред, поредок, безбедност, стабилен мир и мудра моќ, а поради тоа и слобода (peace through strength) за напредок на свеста кај народите на светот. Правото на опстанок на посилниот (кое не успева да го оправда ни погрешниот Дарвин), ако би се остварувало по секоја цена, би било Макијавелистичко право на дискриминација против послабиот и би управувало со постојани жртви на силата, против правдата. Песната е сепак во одбрана на човековиот живот, наспроти постојаната закана од нескротената сила на природата.

Песната бр. 9 е за оние што храбро и нежалено бараат да бидат „однесени со ветрот“ само да не бидат жртва на бездушноста на другите од кои биле оставени да завршат во очај. Митолошката река на заборавот, на смртта, Лета, не остава ниту еден патник низ животот да биде одминат од неа. И покрај тоа сознание, некој од неброените нејзини почивачи не може да се помири со оној вид на смрт предизвикана од немилосрдноста и непријателството кај „другите“ (луѓе), а не кај боговите (судбината)

„... грчките бродови ме одминаа...“

Песната бр. 10 е констатација без ламентација, смирено бележење на промените низ времето, историјата и човековите приоритети, зашто сечија големина е и мала, како што и секоја маленкост содржи бескрај во себе.

Животните противречности се потсетник за претпазливост во песната бр. 12:

*„а јас живеачка од морето што барав
од тоа море и смртта си ја најдов“.*

Поморската судбина во песната бр. 13 носи поразително реално предупредување дека човековиот живот може да биде и банална *храна за рибите*. Дава контраст меѓу славење на богатиот живот и загуби по неминовното биолошко и материјално исчезнување, на телото и на богатството.

Македонскиот поет Антипатер од Тесалоника во епиграмот бр. 14 овековечил фрагмент од историјата на соседните, немаке-

донски народи, Хелените. Потресниот настан кој го опишал се однесува на римската окупација на Коринт што се случила во времето кога Римјаните ја покориле и Македонија. Во 146 година пред Христа, Римјаните ги освоиле териториите на Ахајската лига (денешниот јужен дел на Грција). Коринт дал извесен отпор, но набргу бил освоен од страна на римскиот генерал Лукиј Мумиј, кој жестоко се пресметал со цивилното население. Мажите биле убиени, а жените и децата продадени како робје, по што градот бил запален. Протагонистите во оваа песна, и мајката и ќерката, извршиле самоубиство. Уништувањето и овде не е под контрола на природата туку по наредба на човекот и неговото *управувањето* со бруталност, а во име на цивилизирање.

Со профилот на уметникот и психологијата на професијата музичар во песната бр. 15, Антипатер се занимава со дихотомија на восприемањето на тој талент. Од архетипските симболи на професиите се познати стереотипните ставовите за позитивни и негативни карактеристики на занаетот/уметноста - *забавувач*. Занимањето со глума, свирење, пеење и улични и патувачки изведби низ вековите, кај различни народи и етички системи оставало поинакви и често противречни квалификации. Забавните занимања (актерството) низ монотеистичките системи за морал главно се сметале за морално ризични, со неконтролирано уживање во телесни, карнални, карневалски наслади и покрај магистралната креативна улога на уметноста како рекреативна креација. Забавните занимања низ старите векови дивергирале и се манифестирале и како прослава на расположението, но и како социјално патолошки или деликвентни животни стилови по темните патишта на средниот век, со кражби, непристојности и јавни и лични нереди предизвикувани од патувачките *забавни* групи. На негативната листа се наоѓале и здравствено компромитирачки болести, посебно кожно-венерични, кои се должеле на менталната и физичка нехигиена на патувачките групи низ *дивината* на страстите и на старите времиња. Познати се и кралеви кои во своите дворци им забранувале пристап на повеќето патувачки *забавувачи*. Институцијата (Елизабетански)

театар, особено во време на Шекспир, го издигнува угледот на патувачките глумци, музичари и забавувачи на професионално ниво.

Последниот стих во овој епитаф го содржи тоа двојно значење на професијата музичари: дека можат да бидат прифатени од секого и лесно да го уживаат животот, но и дека секој може да биде „зафатен“, лесно прифатен од нивната *заводливост*, лесно убеден дека треба да е нивни патрон/спонзор: „Музичарите многу мајки имаат“.

Афирмативната информација во епитафот може да се препознае во исказот дека сите ги сакале музичарите во времето на поетот, а можната дерогативна – дека *не се знае кој ги родил и каде*.

Едноставна, но епски голема сцена за раѓањето и смртта кои се случуваат во ист миг отвора песната бр.16. Еден живот се губи но од себе дава три нови продолженија. Пораката:

„По ова жените да се молат за своите деца“ апелира до љубовта и грижата на мајките кон своите деца и до животот на мајките кои обезбедуваат пород на човештвото.

Во песната бр. 17 се повторува трајното реторично прашање за смисолот на постоењето: Како да се верува во она што

„... и дава и одзема живот...“

Ограничената димензија на човековата свест за објаснување на природните тајни и волјата на космичката интелигенција останува да се прашува зошто смртта доаѓа токму од таму од каде што се храни и животот. Поетот го остава читателот и денес да (си) одговара спрема сопствените убедувања и дејствувања. Потрагата по идентитетот е прашање интегрирано и во вроденото самокодирање на културите и индивидуите. Истото прашање се однесува и на насилно наметнатото, модифицирано кодирање во веќе започнатите футуристички манипулирања со идентитетот на живи или само виртуелно *живи* ентитети. Таа потрага се одвивала во различни фази на човековото реално и научно, фиктивно и фолклорно толкување на матрицата на човековото битие.

Епитафот бр. 18 сведочи за антиетика на клетвите, кога со нив античовечноста ги довикува злите сили против човекот и ја презема улогата на управувач со туѓите животи, сметајќи дека и трагите од постоење на *другиот* не треба да останат видливи и не смеат да бидат очигледно посилни или позначајни од нивните. Поетот заклучува дека нечие перфидно непријателство го има скриено правиот идентитет и на закопаниот Македонец:

За доказ сум подигнат, / доказ на клетвите од Грци завидливи...

„Сепак трагите останаа матни“.

Во песната бр.19 се случува интерференција и на жалење за смртта и на славење на средбата со саканата. Славењето е химна за дочек на невестата. Во длабоката структура на идејата за химната и настанот поврзан со неа се чита и митолошкото и рационалистички медицинско поврзување на химната со хименот.

Химната како жанр во античката лирска песна изведувана на венчавки е именувана по митолошкиот бог на свадбени церемонии, Химен. Во случај на отсуство на Химен, венчавката се претворала во пекол, свет на богот на смртта, Хад, што е тема и во оваа песна. Антрополошкиот и психосоцијален контекст на песната бара и додатни дефиниции за поимот Химен, што можеби ќе биде од особен интерес за новодопските пост-постмодерни ретрозаживувања на паганските обреди. Новопаганското движење се активира за време на индустриската револуција и поморските откритија на егзотични племиња и култури, претежно од Пацификот. Следува неговото реактивирање со Хипи револуцијата од 60-тите години на XX век низ либералните кампуси во Америка, како и на Сорбона, а во XXI век неговата преродба се поврзува со ретроинтерес кон темно, готско, демонско, окултистичко бегање од реалноста. Оваа конотација е наведена за полесно контрастирање на митот за Химен-а, бидејќи истата се проширува и во културолошки контекст на нови слободи на телесното и спиритуалното (спротивставено на христијанското), а во тие слободи се наметнува и хомосексуалноста преку своите ЛГБТ групи на интереси.

Во грчката митологија Химен бил маж кој се престорувал во жена, а во италијанската ренесансна уметност на враќање кон предхристијанските религии, Химен е претставуван со љубовен факел во раката, заедно со Купид, и двајцата еднополов, машки род. Писателот Хезиод го потврдува тој хомосексуален однос преку вљубувањето на Аполо во Химен. И Шекспировата секуларност спојувана со митолошки елементи го користи Химен како метафора со исто значење како и грчката поетеса и бисексуална лезбејка Сафо и драматургот Еврипид. Убиствената и контрадикторна природа на Химен, богот-крал на венчални забави, се припишува и на неговата двополова карактеристика: син на Дионис (бог на развратен хедонизам) кој се соединува со Афродита, кралица на сензуална страст. Кај Римјаните оваа појава му се припишува на Аполон, во љубовна врска со некоја од музите на уметностите, кои се епитоми и на хедонистичка слобода. Постојат и други легенди и варијанти на народни приказни за Химен, обичниот убавец од Атина и неговата војна за ослободување на жените, и на лезбејките, по што е награден со женидба за една од нив.

За проширена интердисциплинарна анализа на песната бр. 19 ќе биде понудена и културолошка анамнеза од областа на здравството. Во историја и филозофија на медицината од XVI и XVII век асоцијации поврзани со терминот и делувањето на хименот, исто така, нашле свое место. Според нив, во отсуство на хедонистички задоволства низ сексуални активности можело да дојде до лудило на матката (хистерата) која, ако е незадоволена, скитала низ течностите на телото и можела да доведе до смрт на жената, или на мажот, кој во таков сооднос можел да стане жртва на жената, како што е случај со судбината на мажот опишан во песната бр. 19 од Антипатер.

Песната бр. 20 е на друга тема. Таа е препознатлива по дуалитетот и противречноста од еден друг вид - внесен преку легендата која поетот ја парафразира:

„Една крв сите земји имаат / но едната е одредена за Палас / а другата за Зевс“.

И Џорџ Орвел во романот *Животинска фарма* ја препознава суштината на апсолутистички, тоталитаристички и антиетички форми на владеење, со алузија кон сталинизмот, интернационализмот и неомарксизмот, кој според одредени толкувања има морфирано во глобализам, со сопствен елитизам:

„Сите се еднакви, но едни се поеднакви од другите“.

Поетот Антипатер ја нагласува хипокритичната противречност во идејата на Грците за кои пишува дека им одговара на лажната демократичност да кажат како сите земји и народи имаат иста крв, но им одговара на неинклузивната нетолеранција па сепак ги откриваат своите скриени мотиви: дека постојат разлики меѓу земјите, народите, верите и луѓето. Со оваа дволичност опеана на крајот од песната, таа хипокритичка дискриминација одново е одбележана. Истата си противречи на себеси: дека и тие, *елитистите* кои прескрибираат теории за *еднаквост* и ги предводат масите кон т.н. *правда* - не се изедначуваат себеси со масите, туку се оддалечуваат и ги изневеруваат заведените маси. Тој социјал-утопистички и Платонски проблем и по 2000 години не ја остава во мирна реалност потрагата на човекот по идеално уредување на своето општество. Таква измама има изведено и Париската *комуна на заедништво/комунизам*, во 1789 г.; со такви илузии се манипулираат и социјалните активисти за подобар свет, без тие во себе првенствено да го имаат воспоставено.

Симболиката на жртвите на тоа невидливо (stealth) водство и прикриена ксенофобија е релевантна и денес во обидот да се анализираат побудите на современо заведените и несвесно отуѓени мрежи на социјален активизам. Во тие повторливи амплитуди може да се препознае рецидив на истото практикување на идеи од пантеизмот (како денешен новодобски спиритуализам) и на идеи од панхеленизмот (со аналогии во новиот светски поредок), пропагирајќи еднаквост среде нееднаквите елитистичко-популистички ентитети, што значи нееднаквост меѓу еднаквоста:

*„Една крв сите земји имаат /
...но едната одредена е за Палас /
а другата за Зевс“.*

Поетот сведочи и за извесен Аполодор, кој е победен од богот Зевс и *спиe* закопан во *туѓа земја*, во планината Силена Аркадиска, лоцирана јужно од Македонија (песна бр. 21). Силена (Селена, Селин) е античка божица на Месечината, сестра на богот на Сонцето, Хелиос, Ели на еврејски, Ала, Али, на арапски. Силена во грчката митологија е ќерка на Палас (второ име за Атина). Селена била обожавана, пред сè, на јужните острови од денешна Грција: на Пелопонез и во Аркадија. И Хомер ја опева сјајната убавина на Селена во неговата Химна бр. 4 посветена на Хермес.

Во истражувања за старомакедонскиот јазик и космогонија може дополнително да се бара и празначењето и протоконотацијата во името Силена. Силена/Селена е обдарена со *сила* од Месечината, сила која се *сели* и движи со кружењето на Месечината (плима-осека) и се одразува на течностите на планетата и течностите во човековото тело, спрема кои се менува и расположението во телото, а со тоа и поведението, кое поетски е проектирано.

Македонскиот поет Антипатер дава и координати за споменикот на покојникот тркач Аполодор, со што и на тогашниот и на денешниот читател му помага како со систем за глобално позиционирање помеѓу денешна Италија (Пиза) и северна Македонија, Береја (Бер), да ги определи локалитетот и значењето на овој споменик. Иако поводот за смртта на Аполодор е тривијален: гром, од богот на темни и светли сили, молњи и земјотреси - Зевс, поетот смета за неопходно да го нагласи значењето на тој гроб со истакнување на местоположбата, Планината на Месечината, Силена, во областа Аркадија. Во митолошката претстава Аркадија се сметала за *рај на земјата*, но едновременно и за *лунатичка* дестинација (сугестија за нешто што е привидно, нестварно, залудувачко и потенцијално опасно), место за месечарење или место кое предизвикува психоделичност и халуцинации, коешто се одразува и на „тркачот“, гласникот во песната.

Во песната бр. 22, поетот Антипатер го покажува *црниот хумор* употребен од едни среде трагедијата на други прота-

гонисти. Тонот на песната потсетува и на старата јапонска филозофија на помирување со судбината, присутна во зборот за збогување, „сајонара“, со описно значење *треба да се поделиме оти така треба да биде* (As it must be so). Сепак, овој епиграм не зборува за стоицизам во прифаќање на бесмислената смрт, но за цинизам на ближниот, на соселанките, и за отсуство на нивното основно човечко сочувство или милост кон другиот - кон Лисида.

Танталовите маки што ги чекаат оние кои се жртва на „морска смрт“ - се предупредување од жената и мајка на децата со кои заедно загинала во морска несреќа (епиграм бр. 23). Епиграмот е сведоштво за македонското умствено и духовно убедување дека адот не е место за крај на постоењето како што верувале Хелените. Епиграмот дава значење и на моќта на говорот, на *говорниот инструмент* за пренесување на споменот за мајката:

„... ме зема, но не ми затвори уста“.

Едновремено во епиграмот може да се воочи и моралната сила на македонските погледи кон животот: гледање на судбината во очи и покрај видливата надмоќ на невидливото. непознатото. Не само слабостите на физичките бродови и на земните бродари, туку и надмоќта на морето, на природните елементи - ги носи бродарите во смрт, што доведува до материјално и метафорично угинување. Но и покрај сè, верувањето на македонскиот поет трансцендира над темниот свет на адот. Третата порака во песната се чини условена од претходната: неменливост на одлучноста да се сведочи (со отворена уста) и покрај волјата на судбина да ги замолчи жртвите.

Во песната бр. 24 Антипатер дава квалификација на Грците како безумно љубоморни и бесрамно брутални погубувачи на оние кои се подобри од нив.

„Толку моќен ти, а во плитка земја погребан?

Штом Сократ ќе погледне во тебе

ќе мора да го осуди

недостатокот на мудрост кај Грците,

тие безмилосни судии

ги заклаа најдобрите, без ни трошка срам“.

Се спомнуваат и други жртви на човековото деструктивно чувство на завидливост која предизвикала масовни убиства на најдобрите, што е во спротивност со мудроста и доблестите на Македонците и во спротивност со верувањата во Стариот завет и Новиот завет дека гордоста (и суетата, да се сметаш подобар или посилен од другиот, дури и ако заслужуваш) е почеток на падот на мудроста. Песната сведочи:

„... такви се Атињаните.

... ги заклаа најдобрите, без ни трошка срам“.

Не се наведува дали тие жртви се „од хеленски племиња“, но дефинитивно е нагласено какви се нивните убијци, Атињаните. Во историски и филозофски записи Грците се познати по својата перфидна бруталност употребувана дури и кон сопствените племиња, што му е добро познато и на Сократ, кој за тоа ја информира младата генерација на критичари против хеленските племиња, поради што бива и суден од Хелените, и Атињаните меѓу нив, по што е присилен да се отруе. И Сократ, како и Протагора, Еврипид, Демокрит и Аристотел, од Хелените наречен „странецот“ (зашто е роден во „странство“, во *варварската*, македонска Стагира), е суден од Хелените поради непокорување на неговите атински еклектички богови преземани и „клонирани“ од египетски, африкански, староетиопски и азиски идеи и идоли, кои се разликувале од античко-македонските.

И во други епитафи темата за животот и смртта може да е поразителна, но македонската порака е, како во песната бр. 25, дека и мудроста молчи пред уништувачката моќ на смртта, но силниот етос, што е свеста и совеста всадена од Бог, ја задржува вербата во спасение преку преминување на душата од смртно тело и од мал сплав - во етерични духовни домени. Малиот рибар е убиен, дрвениот сплав нема траги од човековото исчезнување, сè се сведува на минливиот и преоден миг - од живот во тајна:

„порака од сулфур и чаџ, / а на сплавот ниту една пукнатинка“.

Во песната бр. 31 поетот и метафорично и реално го велича чудото на животот, раѓањето, и светлината, просветлувањето: да се добие и светлина во душата (со станување мајка, со давање

нов живот од себе) и да се добие светлина во очите (со обновениот вид). Сестраниот духовен талент на Антипатер го опишува чудото на судбината која не врши трговија, туку спрема своите таинствени закони - изобилно дава од сите страни, како што во други песни знае и да зема, сестрано.

Во песната за победите, бр. 32, спрема митолошките конотации, Пела е таа која дава мудрост, а Атина предизвикува војни. Споредувајќи ги и другите митолошки симболи на победите, македонскиот поет не е љубоморен на хеленските суетни фалби со „нивните“ божества, знаејќи дека нивниот многубожен пантеон не е само и не бил секогаш нивни, туку е преземан од други народи и религии, како што се одвивале заемени влијанија на Медитеранот и Истокот. Оттаму и волјата на боговите меѓу Грците не секогаш се остварувала како волја на една и универзална правда. Еден пример за тоа е Атина – која е верзија на мешан идентитет, на женско-машки ентитет на египетскиот бог Атон, кој е Иштар кај Вавилонците - божица на светлината и име на свездата од Исток, Естер (Eastern star), како што е Ашера (жена на богот Јахве во политеистичкиот период кај Евреите).

Антипатер ја одбележува и во друга песна македонската големодушност и невина благодарност и за мали благодети добиени од добронамерните (песна бр. 34). Антипатер се занимава и со филозофското прашање за моќта на убедувањето и моќта на силата (песна бр.39). Тој знае и да пее и да оплакува: умирање на човекот но и убивање на животните (песна бр. 40).

Овој македонски поет има широки, космополитски видовици: ја бележи и историјата - на Рим, како и природата, географијата и историјата на Истокот (песна бр. 41).

Парадоксот на милоста и сладоста е, исто така, домен на македонската зрела и продуховена поетска перцепција: две радости – а сепак едната е против другата и не ја препознава. Едната од нив е бесчувствителната: пчелите, а другата е сè уште несвесната за опасност: бебето. Во песната бр. 42, пчелите не го поштедуваат невиното бебе кое ползело по сладоста на нивниот мед. И во оваа песна природата не е прикажана како сочувстви-

телна *мајка на човекот* (како што новодопските спиритуалисти ја нарекуваат „Мајка Земја“ (Gea), туку замислата на поетот ја остава природата како таинствена креација на создавачот и управувачот со животот и смртта, кого луѓето го нарекуваат Бог, Господ, дарувач на живот, Господар.

Парадоксот на староста продолжува да е во репертоарот на поетските презентации: подобро смрт од природна непогода, отколку смрт од старост која води до болести, осаменост и неминовни сведоштва за смртта на другите (песна бр. 43). Антипатер го регистрира и постојаниот парадокс на борбата за живот и на задоцнетата животна можност (песна бр. 45). Ги скицира и оние поети кои одбивале да пишуваат под дејство на супстанции кои ја менуваат состојбата на умот и духот. Поетите кои наоѓале слобода и сила во алкохолот за да уживаат и во хедонизмот индуциран од пијаната состојба ги бранат своите баханалии (баални – според богот Баал, иако и банални, б=п, панални – според богот Пан). Практикантите на пијаната инспирација ги сметаат трезвените поети за импотентни *водопијци* и ги омаловажуваат со етикетирање дека во трезвена, реална, состојба поетите биле слаби украсувачи на стихови (песна бр. 50). Поетот скицира и друга варијанта на психограм за трезвениот поет, онаков каков го перцепирале нетрезвените, кои знаеле да го растураат и својот талент, како и редот на материјалните нешта. Поетите кои црпат инспирации од алкохолните напитки сметале дека поетите кои пијат чиста вода знаеле да бидат ситничари во својата одговорна педантерија или критика кон другите (песна бр. 51). Во оваа психолошка поделба се насираат и идните разлики на движења, школи и правци во литературата, постапно издвојувани спрема човековиот светоглед: реализам или рационализам наспроти надреализам или апстрактност.

Гротескна слика за грдото се гледа во песната бр. 52. За ваков непоштедно искрен портрет поетот можеби би бил суден и од модерните и од постмодерните бранители на естетиката на грдото и од постхуманистичките емпатичари кои цинично и фанатично ѝ служат на фабрикацијата на *политички коректни*

лексикони и легалности за сопствени цели, кои се покажуваат некоректни во однос на други корисници и учесници во *промените*. Како во атеистички, неохедонистички, бунтовно ангажирачки и антибожествен *Театар на апсурдот* или антички нонсенс во опишаниот *луд театар на ѓаволски бес*, *старото* верување во уживање во танцови на зависност од вино, дрога, храна и секс (атински глумци и танчери на Дионис и римски на Бахус), поетската снимка на забава (песна бр. 55) е релевантна и за денешниот ултралиберален набљудувач или практичар. Со куси и убедливи мајсторски потези Антипатер ја пресоздава природата на танчерот Пиладес кој се внесува во својот перформанс носејќи на сцената „и *восхит и терор*“.

Суво дрво, суво лисје по кое ползи нова свежа лоза е метафора за староста, минливоста, вознемиреноста, покрај смиреноста и зрелоста во неа (песна бр. 56). Поетовата интелектуална и емоционална искреност нуди на размислување и доживување контрасти помеѓу славата остварена до старост и исушените остатоци по патот до таа успешна но остарена фигура.

Другиот поет, Исидор од Егеј ја истакнува својата, и македонската, веќе воспоставена почит кон предците. Земјата и гробот на предците се свето место за него. Почвата на погребаниот и солзите на таа почва истечени по него за македонскиот поет имаат поголема светост и од храната и од житното семе што другите би го посадиле таму каде што почива човек. Очигледно, тој поет не е ниту Бахусов ни Дионизиски хедонист.

Друг македонски поет кој се идентификувал како Адеј и на своите епиграми се потпишувал како Македонецот бил современик на Великиот Александар Македонски. Адеј пишувал за славата на Александар, но пишувал и за овој ненадминат македонски херој кој, пред сè, бил човек. Во таков човек поетот ја наоѓал суштината која сметал дека треба како Македонец да ја истакне: подготвеност да му помогне на другиот, на оној што бара пат и излез, кон нови победи, над падот и над смртта.

И Парменион од Македонија е мајстор на воспевање на обичниот човек кој со натчовечни сили *трасира патишта по*

копна и по мориња и плива по суво, а маршира по вода, иако сепак загинува (кај Термопилите), зашто не е измислено божество и необјаснета сила туку е човек. Парменион е мајстор и на самоиронијата кај неуморниот работник (човекот кој „работи како црв“). Ја познава достоинствената цена на слободата. Исцрпен е од „робување – кон музите, и кон софрите“. Омразено му е безумното богатство зашто „тоа на фалбаџии им годи“. Доволна му е едноставна наметка, јасен стих и куса мудрост за долгите, и кратки, патишта на судбината.

Парменион се занимава и со проблемот на експлоатација на жената (песна бр. 6). Остава во поетско наследство карикатура и критика на суровоста, ненаситноста и бесчувствителноста на бескарактерен и аморален експлоататор кој живее паразитски на сметка на љубовникот на жена му. Овој психопатски криминал и денес се идентификува како сериозен проблем со кој се бори меѓународната заедница.

Покрај овој опис на аномалии во моралот на мажот, македонската жена е истакната и како уникатен пример, различен од грчката жена. Македонката не е ниту во ропски однос со мажот ниту е ослободена (либерализирана) на ниво на промискуитет. И во песната бр. 7 Парменион оставил портрет на неодлучен, немакедонски експлоататор кој се определува да искористува жена наместо да гладува без нејзината помош. Експлоатацијата на жената е туѓа на македонската етика, а ропството не постоело во македонското општество, додека ропството институционално се практикувало во хеленското атинско уредување.

Во песна бр. 8 поетот Парменион многу јасно ја потврдува македонската конструктивна и креативна етика. Таа е изразена дури и во толкување на уметноста и длабење на статуата најдена на островот Родос. Исказот дека *скриените форми се чувани само за Зевс*, го открива другото верување од тој период: дека постои нерамноправност и хипокритичност и дека паганскиот полигамен хедонизам на Зевс нè води до почит и задоволство кај оние кои љубат и почитуваат само една жена, *вечна жена* на своето човечно и облагородено срце. За културолошките разлики

меѓу Грците и Македонците во историскиот контекст на оваа антологија беше наведен историчарот Дио Крисостом. Во неговиот опис за жителите на островот Родос, во делото „Диоскури“, Крисостом пишува дека за еден ист предмет му кажувале различни информации, во зависност од етничката припадност: *„На пример за една иста статуа тие еднаш велат дека била грчка, друг пат велат дека била римска, а потоа дека била македонска или персиска“* (Dio Chrysostom *Discourses*, Vol. III, 159). Ова е сведоштво за разликата помеѓу грчките и македонските културни вредности одразени и во песната на тема: љубов и жена.

Од останатите поети, Македониј од Тесалоника е идиличен, а Македон Конзулот е психолог и филозоф на љубовта. Македон Конзулот пишува за разоружувачки и победнички голема љубов поради која со духовна величина се прифаќаат сите знаци на физичко опаѓање на телото на саканата, иако остарена жена.

Префинетиот сензибилитет на поетот Македон Конзулот ја обмислува болката на мајката по загубата на своите деца. Достоинствено, во име на таа неспоредлива љубов, протагонистот во одредени сцени се повлекува од сопствената болка и им дава предност на мајчините чувства. Во песната бр. 3 поетот мудро го регистрира парадоксот на анегдотската нерамнотежа помеѓу умствена и емотивна игра на срцето: љубовната желбата и нејзиното прикривање, непредвидливост и непостојаност:

*„На оној што те сака му бегаш, /
а оној што го сакаш не те бара/
за да може да продолжи да те сака /
а ти одново да му одлетуваш“.*

Осумдесет и четиригодишниот Македонец кој ја сака вистината не принесува жртви со колење на дел од стадото, зашто не е крвожеден, туку принесува статуетки од тесто направени во форма на својот добиток: знак за македонската рационална и не безусловна верност кон божицата на плодноста, зашто верува во сопствената рака и сопствената етика на работење:

*„Никогаш не сум жнеел богати коринтски жетви,
но никогаш и немам вкусно горка сиромаштија
со мојот пченкарен род“.*

Од земјата, Македон Конзулот се свртува и кон морето каде што морнарот принесува благодарност кон богот на водите, Посејдон, и слави мир, мудрост и слобода стекнати по удари на судбината и одржување на животот по мориња и ветришта. Освен подарување на брод, поетот опишува и подарување на овчарски стап - за богот Пан. Изнемоштениот старец се исповеда, го предава своето оружје за работа и се сведува на молба против можната неславна смрт: да не биде жртва на лисици по дивите планини.

Македон Конзулот бележи и друга, посложена исповест - за таинственоста на жената. Исповедникот, син на едната жена и сопруг на другата, во својата самоанализа признава дека не успева да ги запознае нивните вистински личности, како што не се спознал ни себеси. Неговата песна за апсурдот и за странецот сепак е почовечна и пореална од нихилизмот и отуѓеноста на филозофите на контрадикторноста, егзистенцијалистите, опишувани но недообјаснети и од нив, свесно-несвесни застапници на хаосот во XX век, Ками, Сартр, Дерида и слични.

Македон Конзулот запишува и етичко-поетски декларации за природниот морален принцип: посветеност, почит и верност кон она што е создадено, креирано како вредност од сопствениот талент и труд, вредност која треба да се надградува и облагородува со посветена и чесна работа над личното дело. Домот, куќата, татковото наследство, татковината - се суштински симбол на човековата генетска, духовна и крвна поврзаност со фамилијата, за која нејзините членови несебично градат фамилијарна и лична сопственост (песната бр. 13).

Градењето и жртвувањето за фамилијата и до денес останува да е конструктивно здрав процес, иако фамилијата како општествена заедница веќе трпи деконструктивни удари на либерално-левичарски, секуларни трансформации и деформации

на милениумската структура на семејството. Истата песна отвора и други морални димензии за сопственоста, колективизмот и хипокризијата. Песната е во одбрана на резултатите од сопствениот труд, куќата, иднината, наспроти дневните калкулации за интерес на поединците (а во име на *другите*). Во такви случаи и интелектуалната, како и материјалната сопственост, е во контрадикција со својот идентитет кога пропагира *НЕ* за плагијат, пиратство или експропријација, но прикрива со ДА - неограничена социокултурна контрола и индоктринирање на комуникациите и информациите, контрола навидум оправдана во име на безбедноста на масите.

Пораката во песната се сведува на почит кон создавање, градење и чување на резултатите од сопствениот труд и визија, почит кон правото на свој простор, во свој личен и приватен свет, иако тој свет е иманентен дел и од општиот, и таа куќа (како и пирамидите и Вавилонската кула) не се носи на небо. Посветеноста кон тоа заслужено и чесно „своє“ (критикувано од комунизмот како капиталистичко зло поседување на материјалноста; и ограбувано од световни и од духовни деспоти во лажно име на Господарот на земјата и Господ на небото), се истакнува и на почетокот и на крајот од поетовиот став во песната бр. 13: *Не со расипништво или ограбување на другите и не со себичност, туку со сопствени сили, со доблесни човекови вредности да се работи на стекнување и чување на плодовите на сопственото, посветено градење, развој и зачувување на своето. Ако Карл Маркс ги имал пред очи токму овие стихови од Македон Конзулот и оваа одбрана на своината, што значи приватноста, би се очекувало тој да ја запали или непрепознатливо да ја испреврти од „нозе на глава“ песната и како идеја и како пракса.*

Приватноста и личната сопственост, слободниот и отворен пазар за размена на трудот во меѓузависни мрежи на човековата заедница се пласираат како антитези на марксистичките утопии за „општото“ (добро), во што и кибернетските војни (NSA и милиони други ентитети), се кријат и оправдуваат себеси.

Македон Конзулот е поет со висок етички дигнитет, иако повремено им дава простор (но не и право) и на пороците, забележувајќи и пофалби за виното, кои доаѓаат дури и од болниот кому му е забранет тој пијалак, но е дозволен како лековите доза (песна бр.20). Поетот не изостава да потсети на умереноста дека сепак виното може да биде здраво, но за оние кои ја познаваат доблеста на самодисциплина, па става белешка дека:

„... овде е домот за паметно будалење“.

Македон Конзулот ги внесува во своите етичко-поетски портрети и неспособните и безвредните кои сонуваат за богатство (песна бр. 21), но сепак остануваат бедни, по сопствена вина, зашто продолжуваат и физички и духовно да спијат, наместо будно да работат на остварување на сонот за богатство, и интелектуално и материјално.

Македон Конзулот не пее за потчинување на човекот на митолошка зависност од фантастични суштества, или убави, или грозоморни богови. Над многубожните стадиуми на цивилизацијата замисла за потеклото, патот и целта на човекот, и над зависноста од *божица на земјата и породот*, човекот на крајот од земниот пат си поставува прашање и дава неочекувано мислење за значењето на животот (песна бр. 33). Со тоа што не бара да знае чиј е и кој е, ниту од каде иде, карактерот во песната останува да се препушта на Она што се грижи за неговото потекло и цел, и кога останува без одредени сознанија за себе и другите (жената и мајката). За него е доволно Она што Е и што раководи над него и надвор од него.

Етички пораки во поезијата негува и поетот Филип од Тесалоника (песна бр. 1). Филип го свртува вниманието на читателите и кон младите таленти кои се развиваат низ повеќе жанрови, украсени со разнородни флорални метафори. Наспроти тогашната, и трајна, бесмилосна самољубивост, подлост и љубомора меѓу уметниците (и книжевниците меѓу нив) и покрај постоечкото потиснување на други автори со неетичка конкуренција за престиж и моќ, поетот Филип од Тесалонија пишува за

потребата од растовареност од суета. Филип од Тесалоника многу човечно и несебично ѝ се радува на младата генерација поети, имајќи ги предвид нагласените настраници на старите поети натежнати со егоизам и цинизам, заколнати против новите - чие творештво, и против другите зрели творци – чие творештво е толку развиено што претставува закана за нивната забарикадирана територија на самопрогласена слава, споделувана само со разменувачите на интереси (money changers).

Поетот Филип, исто така, оставил неколку песни кои се сведоштва за дарувања и изрази на благодарност, популарни за тој период на обреден бон-тон. Со нив, сепак, се одбележува и добротворноста на македонскиот човек кој несебично знае да го поздравува и суетниот и самољубив уметник музичар, ценејќи го неговото оставање во наследство на предмети од работниот инструментариум и од животниот имот.

Потресно достоинствена е песната бр. 10 за спасување на живот на бродоломниот морнар со неговото *пловење* врз телото на татко му. Недвосмислена е благодарноста на синот за *двојното раѓање* доживеано како дар од родителот.

Филип од Тесалоника опишува и Бахусови оргии на свадбите во Теба и погребни судбини на храбрите мајки кои губат бројни деца, и болни молитви на татковците за изгубените синови, зашто

*„и морето остарено оглувнало
за молитвите на родителот“.*

Песната бр. 17 сведочи за смирената состојба на Македонија на којашто покорувањето од Рим ѝ е полесно од окупацијата на Грција и притоа прави споредба со инстинктот на смирениот слон:

*„И дивата сверка знае за задоволство од мирот,
отфрла уништување во војната,
и место тоа како татко на добриот ред се однесува“.*

Етичарот поет Филип од Тесалоника го опишува и машкиот куртизан, задоволувач на туѓи сексуални инстинкти (песна бр. 20). Описот не е пофалба, не е ниту критика, туку воздржано набљудување на портретот на куртизанот кој се прифаќа и претставува себеси како природно предодреден, и задоволен, да дава телесни услуги на продажба. Освен островите освоени од Хелените, и Апенинскиот Полуостров (според епот Енеида *населен* од Енеј) со своите Херкуланум и Помпеја, ѝ ја признава пермисивноста на оваа „најстара професија“.

За поетот Имитатор (Епигон) од Тесалоника, во симболот на здравјето, плодноста и радоста - лозата, грозјето и виното може да се препознае и симбол на староста, менувањето, отстоеноста и одминувањето. За зрелите по дух тој вид набљудување не е загрижувачки, но само предупредувачки знак: сè да има свое време - на садење, и време на јадење, време на славење и време на тажење. Тоа го признава и мудроста на Соломон во *Еклезиастиите*.

Како што со загубата на Хектор Елада ја загубила Троја, така и со смртта на Александар Македонски Велики - пропаѓа и македонскиот град Пела, векови пред политиката на Грција да одлучи да го присвои, за со него, пред светот и пред својот нацистички елемент да го изманипулира и идентитетот на Пела – од македонски, во грчко-македонски.

По смртта на Александар Македонски овој град бил под напади на Елините, посебно затоа што Пела била изградена од таткото на Александар, Филип, кој не им простувал на непомирливите и подли хеленски непријатели од кои и неговиот син Александар ќе дочека предавства и славење од Елините што младиот македонскиот син лежи на смртна постела, и што хелените очекуваат со неговата смрт да се ослободат од него, кој станал славен син на својата татковина Македонија, и син на светот. За ова пишуваат бројни автори меѓу кои и Диодор Сицилијанецот, биограф на Александар Велики Македонски. За ова пишува и еден од анонимните автори (песна бр. 1) застапени во последното 13 поглавје.

*„Така и Пела исчезна со Александар,
но татковините се слават преку луѓето,
со синовите нивни,
а не луѓето со татковините“.*

Визијата на анонимниот поет за Александар - сам на тронот на Пела (песна бр. 2) е моќна замисла за осаменоста на македонскиот народ среде околните непријатели кои се множеле. Тоа е кратка но епски значајна претстава за величината на еден цар кој со својата моќ се извишил над сите земни народи и племиња од тоа време, а останал сам со својот македонски народ.

И Зевс е спомнат, но не веќе како завидлив бог туку како занемен набљудувач преку сјајните зраци на македонското сонце. Така и Зевс го овенчува Александар со трајна слава, наспроти неговите хеленски непријатели кои и понатаму ковале заговори и се приклучувале на други непријатели на Македонија, за да ја завладеат и избришат од балканските простори.

На источната порта во македонскиот град Солун, не во хеленската Атина, поетот го гледа споменикот на Александар Македонски, уништувач на Вавилон, победник во Месопотамија и праведен владетел поради чијашто совршеност (песна бр. 4) ѝ се обраќа и на македонската мајка - во иднини да одгледува горди генерации на Македонци.

Хор на девици од Пиерија пее стихови за прерано починатата Ерина, градејќи музички скали за извишување на убавината на нејзиниот *лебедов глас* (песна бр. 6). Во неа добронамерен патник се восхитува на земјата од северните македонски падини на Олимп, кои се природни граници меѓу земјата Македонија и јужните територии завладеани од хеленските племиња дојдени од другата страна на Средоземното Море.

Поетот наоѓа симболика и во неочекуваната, надворешно повлијаена климатска трагедија, ветерот од Тракија кој неочекувано налетал во меката клима на славната и пријателска македонска Пиерија, та и во топла сезона им го смрзнал здивот на добронамерните (песна бр. 7). Патникот странец изразува ретка

почит кон таа Пиериска територија во Македонија, зема парче од нејзината почва, зашто секој друг подарок од нејзините простори би бил мал и секој опис за неа би бил недоволен знак од овој далеку познат македонски крај во плодната средина на полуостровот.

Хеленската поетеса Сафо не можела а да не признае дека онаму каде што музите се *неми*, во Пиерија, македонската пчелка од таму ткае чиста и умна мелодија со која ќе ги задоволи талентите во себе (песна бр. 8). Поетот ги опишува музите како занемени, бидејќи Македонија знае да пее поискрено и посилено и од нив. Македонски *пчелки* произведуваат милозвучни мудрости и без да се трудат да бидат во немил натпревар со музите - на нив им пеат без да предизвикуваат суетни надминувања.

Книжевната археологија, архитектура, агрикултура и култура во стиховите од песната бр. 9 ќе откријат и папратни листови за хартијата и лисје и гранки по сидовите, како венец за имажинацијата на поетот Стефан од Филипи. Преку неговата поетска плетенка и книжевните историчари и читателите можат да се запознаат со него, љубителот на убавината на природата, и убавината на почитта и соработката во кругот на творечките умови од неговото време, тој венец во кој сечија поетска појава е ценет цвет во македонските богати полиња. Тие се истите полиња на македонските испирации за кои и Гоце Делчев веруваше дека раѓаат лидери за културен натпревар меѓу народите.

И како последен пример - цитираната амблематична песна „*Милостивите деца*“ од поетот Театет (бр. 10) бара да биде повторена. Песната е редок книжевно-етнички тестамент за идентитетот и името на македонскиот народ и неговите идни генерации. Низ естетиката: „*на вас убавите*“, низ етичкиот квалификатив: „*благородно име*“ и низ генеалогичката на народноста - таа песна директно ги претставува децата од македонската земја.

Од својата исконска самосвест младите Македонци знаат да се нарекуваат она што се, зашто не е криминал ниту на наследниците, како што не е ниту на предците, и не е злосторство, ниту предизвик или агресија врз другите, ако знаеш и умееш да се

претставиш за она што си, секаде и секогаш, наместо да се плашиш или срамиш да кажеш или докажуваш тоа што си:

*„Македонец сум по род... Фила ми е името,
а ова е брат ми:
обајцата стоиме тука и завет исполнуваме
на нашите родители“.*

АНТИФАН ОД МАКЕДОНИЈА

Во своето дело „*Select Epigrams from the Greek Anthology*“ / „Одбрани епиграми од Грчката антологија“ (Mackail, 2000), кое не е преведено на македонски јазик, М'кеил пишува:

„Антифан Македонецот е автор на десет епиграми во Палатинската антологија. Меѓутоа, еден од нив е насловен дека е од 'Антифан од Мегалополис', па можеби тоа е различен автор. Не постојат конкретни показатели за времето на создавањето на неговите песни“.

Преведени од изданието „*Anthologia Graeca*“ за македонската антологија се одбрани 7 негови кратки песни.

1.

Од градите свои
си распаша појас прекрасен,
та на тебе Ино ти го даде
твој да биде, засекогаш.
Со љубовни магии
срца што топат,
мажи да покоруваш.
Но еве, магиите
сите ги потроши,
а на мене само.

2.

Овчар бродска палуба виде
морето ја играше,
со жестоки бранови
ја разнесуваше
по брегот.
Со раце ја зграби,
но, во длабоко море

го одвлече таа спасителот свој.
Омразата на сето човештво во неа
толку горка била.
Така овчарот си ја сретна судбината
бродоломен морнар што го стори.
Леле!
Од тој брод
и шумите и пристаништето
се завија во жал.

3.

Таа моја половина сè уште жива беше,
и таа половина јаболко даде, само едно.
јаболко на гранка, на највисоката.
Но животното овошки што уништува, уништи го и ти!
Гасеница со влакнести плеќи,
дури и на тоа едно јаболко ми завидуваше
та го изеде...
Очите на Зависта се вперени во големи богатства,
но суштеството и мали нешта што запустува,
не можам да молчам - полошо и од Зависта е.

4.

Ако има барем некој што не се восхитува
на звуци на флејтата
и на слатко свирење на харфата,
и на вино нектарско,
постаро од сите вина,
и на факели, забави, венци и мириси,
та останува со скржава вечера
и со раце грабливи
да трупа плодови во лукаво изградено засолниште,
за мене мртов е таквиот, го одминувам...

Тој леш, кој трупа туѓа своина
и самиот е труп, затрупан од туѓото.

5.

Штетнику, парите си ги расфрла;
а Времето,
како што зголемува камата,
и како што те газе и намалува,
камата ти враќа во оседено, остарено доба.
Така ти остана ненапоен од вино,
и без цвеќиња на споменикот твој,
и никогаш не дозна
ни што се слатки масла мирисливи,
а камо ли љубов нежна, едноставна.
Ќе умреш и големо наследство ќе оставиш.
Но, од сите богатства
само еден обол* ќе однесеш со себе.

**Обол - една шестина од тогашната пара (драхма). Се ставал врз телото на покојникот, за да му се најде на „оној свет“.*

6.

Вие бесцелно љубопитни тркачи, граматичари,
вие што им уништувате посеви на поетите
несреќна книга сте – црви по боцките што ползат,
расипувачи на возвишеното.

7.

О, Паракиде, човеку подив и од сверовите.
Ти секому си му омразен.
Насекаде лоша судбина те чека.
Ако бегаш преку полиња,

волкот ќе те стигне.
Ако по дрвја се качуваш,
осите во страотни гранки т чекаат.
Ти и Нил го брануваш,
но тој во себе крокодили храни,
бруталност најзаслужена од непослушниот.

АНТИПАТЕР ОД МАКЕДОНИЈА

Во делото „*Anthologia Graeca*“ се објавени три епиграми од извесен Антипатер од Македонија, без други податоци за него.

1.

Кога бродоломникот
ноќе, на мала гранка
доплива до брегот,
до устието на реката Пена,
волк самотник излета од трските
и го задави.

О, бранови,
и од копно полоши.

2.

Туѓинци,
водите на Хелеспонт зли ли се кон жените?
Прашајте ја Клеоника од Дирахиум.
Сè до Лезбос таа има пловено
со вереникот свој да се сретне,
но во црн брод
иста судбина ја дочека како и Ела.
Кутра жено, ти изгуби маж,
а тој невеста,
и тоа во место вака збиено.

3.

Туѓинци, ме сметате за дрво, но девојка сум.

Обложете се, па да сечат

вешти раце на робовите.

Но дрвото мое ловорово поштедете го.

Место мене да ме сечат, намерниците

столови нека си прават од гранките на арбут

или терпентинско дрво - недалеку се од тука,

до потокот - само стотина чекори од мене

а околу него седумдесет чекори

шума, со секакво дрвје за сечење.

АНТИПАТЕР ОД ТЕСАЛОНИКА

Во делото „*Select Epigrams from the Greek Anthology*“ (Mackail, 2000) / „Избрани епиграми од Грчката антологија“ во врска со овој македонски поет (I век пред и I век по Христа) пишува дека „*Антипатер од Тесалоника... живеел во времето на Август*“ и дека:

„*Антипатер од Тесалоника, кој е автор на повеќе од стотина епиграми во Антологијата, е најплодниот и можеби најинтересен од авторите на епиграми од Августовскиот период. Во неговите дела постојат многу алузии за тогашните случувања. Тој живеел под патронат на Л. Калпуриниј Писо (L. Calpurnius Piso), кој бил конзул во 15 година пред Христа, а потоа неколку години и проконзул во Македонија и кој го поставил Антипатер за гувернер на Тесалоника. Во еден од неговите епиграми се слави основањето на Никополис од страна на Октавијан по битката кај Актиум. Во друг се спомнува победата над Партијците во походот што се случил 20 година пред Христа. Друг епиграм е посветен на Цезар кој починал во четвртата година по Христа. Антипатер и останатите не се спомнуваат подоцна од оваа година*“.

Следува краток осврт кон времето во кое живеел Антипатер од Тесалоника. Наведено е во антологијата на англиски јазик дека во една од своите кратки песни тој го славел основањето на градот Никополис, град подигнат од страна на Октавијан Август, по победата кај Актиум.

Треба да се додаде и податокот дека Николопис (среде Македонците познат и како Никополе) е град на денешниот западен брег на Грција јужно од островот Крф. Во негова близина се наоѓа и Актиум. Каква била битката кај Актиум, кој учествувал во неа и кога се одиграла? За да се објасни и ова, треба да се консултираат и делови од историјата на Римското Царство во чии граници тогаш се наоѓала окупирана Македонија, земја на Македонците кои продолжиле да живеат во нивната татковина.

По претходниот период на повеќедецениски немири и граѓански војни, римскиот војсководител и император Октавијан Август (Gaius Octavius Augustus) бил првиот римски император кој успеал да ја стабилизира Римската Империја. Тој се родил во 63 година пред Христа и бил внук на Гај Јулие Цезар, па како таков бил предодреден да го наследи на чело на Римската Империја. За време на убиството на Гај Јулие Цезар тој се наоѓал во Илирија, по што веднаш се вратил во Рим, каде што завладеал со империјата заедно со Марко Антоние и уште еден генерал, по име Марко Емилие Лепид (Marcus Aemilius Lepidus).

Тројцата владетели набргу ги ликвидирале своите политички противници, а подоцна презеле поход против војската на Брут и Касиј (кои биле главни организатори на заговорот за атентат на Јулие Цезар и негови извршители). До пресудната битка помеѓу двете војски дошло во 42 година пред Христа близу градот Филипи во Македонија. Во битката лично учествувале и Марко Антоние и Октавијан Август. Војската на Брут и Касиј била поразена, по што тие извршиле самоубиство.

Меѓутоа, во 40-тата година дошло до поделби помеѓу тројцата владетели од триумвиратот. На Октавијан Август му биле дадени на управување западните провинции, а на Марко Антоние, источните. На Лепид на управување му била дадена Африка. Набргу дошло до судир помеѓу Октавијан Август и Марко Антоние околу тоа кој да го контролира Рим и областа на денешна Италија. Во обид да ги зацврстат меѓусебните врски, Марко Антоние се оженил за сестрата на Октавијан Август, Октавија.

За време на борбите на Марко Антоние на Исток, Октавијан Август успеал да го симне Лепид од власт. Тогаш Марко Антоние ја испратил назад во Рим својата жена Октавија и се оженил со македонската кралица на Египет, Клеопатра Седма, од македонската династија Птолемај/Птолемеј/Толемеј. Така судирот помеѓу нив станал неизбежен и до пресудната битка дошло на 2 септември 31 година пред Христа кај местото Актиум. Таму војската на Октавијан Август со измамничка пропаганда ја поразила заедничката војска на Клеопатра и Марко Антоние. Следната

година Марко Антоние и Клеопатра извршиле самоубиство. Октавијан Август во Рим останал победник и единствен владетел на империјата, кон која, во меѓувреме, бил приклучен и Египет.

Она што е од интерес за историјата на културните и книжевните наследства изнесени во оваа книга е податокот дека во Македонија престојувал и познатиот римски војсковоодител и император Октавијан Август, но и Марко Антоние, како и Брут и Касиј, кои својот живот го завршиле во македонската земја. Повеќе детали за ова се наоѓаат во книгата „Уделот на Македонците во светската цивилизација“ (Донски, 2001).

Македонскиот поет Антипатер од Тесалоника, всушност, живеел во времето на преминот од старата во новата ера, со што бил современик и на Исус Христос.

Во „*Anthologia Graeca*“ се објавени извесен број кратки песни од Антипатер од Тесалоника. Постојат одреден број песни кои се насловени само со *Антипатер* како нивни автор. Дали се работи за истиот автор? Дефинитивниот одговорот на ова прашање сè уште не е познат во историјата на книжевноста, иако се направени компаративни иследувања. Кај добриот познавач на „*Anthologia Graeca*“ М'кеил, во прилог кон современите споредбени истражувања, ги наоѓаме следните податоци:

„Во *Палатинската антологија* постојат 178 епиграми од кои 46 се припишани на Антипатер од Сидон, а 36 на Антипатер од Тесалоника. Останатите 96 се насловени само со *‘Антипатер’...*“ (цитат од неодамнешната книга „*Епиграми од грчката антологија*“), „*Epigrams from the Greek Anthology*“ (Mackail, 2000).

Македонскиот превод донесува 56 кратки песни од Антипатер од Тесалоника, преобјавени во „*Anthologia Graeca*“ од античката „*Палатинска антологија*“.

1.

Можеш да ја имаш Европа Возвишената
и за една драхма само.

Од неа еден ден никој не ќе се плаши
иако и не ќе ѝ се противи.

Има таа и беспрекорно чиста постела
и огниште зиме.

Но сепак, премногу беше тоа од тебе,
во бик да се престориш за неа, Зевсу драг.

2.

Ликон, штом ги избриче бакенбардите
што му цутеа машки украс на образите,
на Фебус му ги посвети, прво дарување,
па се помоли да избриче и седи пластови
од лицето си.

Да додаде возраст
на својата младост,
и ваков како што е сега,
таков да си остане,
дури и кога снег од сребрени полиња
му попаѓа по главата.

3.

Онаа чевли што носи – Менекрат се вика,
другата, со наметката - Фемоне,
Праксо пак - онаа што држи чаша.

Храмот и статуата се на Афродита.

Олтарот е нивни заеднички дар
изработка на Аристوماх од земјата кај Стримон.

Сите беа куртизани слободни,
но сакајќи се повеќе љубов, завршија
само како жени на само еден маж.

4.

Кога петли запеваат
сива зора се настанува, Крисило,
и раниот петел кукурика
зората завидлива на дочек ја вика.
Те проколнувам, птицо љубоморна,
Од дома ме избрка
кон незрели дрдорења на младите,
а и ти Титоне, си остарел веќе
штом зората во која сè уште постела делиш,
од кревет ја бркаш, а утрово е толку младо.

5.

Евзонска земја ме држи заробена
мене жена од Либија,
јас девица, лежам овде
на морскиот песок крај Рим.
Помпеја како ќерка ме чуваше
и оплакуваше, и во празен гроб ме легна,
на начин поинаков од молитвите наши,
а кандилото Персефона ми го запали.

6.

(Зафир флејтистот)

Фебус искажа сè низ чистиот звук на Зафир
желби вдахнуваше низ дупките лотосови трски,
„О, Марсија, лошо дело стори
та ја донесе од Фригија

флејтата на Атина;
ако и ти тогаш засвиреше како него,
Јагнисе, немаше да оплакуваш
погубна војна на флејтите од Меандер водена.

7.

(Молитвата на жената)

Китера од Битинија ме посвети да бидам
мермерна слика на формата.
О, Кипријанину, додека даваше заклетва
ја внесе ли и твојата милост голема
како што му доликува на обичајот твој, милост
кон овој ништожник - сепак да биде достоин на жена си.

8.

(Морска приказна)

Си бил еднаш еден брод сломен од морињата,
двајца мажи се бореле за една цепаница од него.
Антагор замавнал по Пизистрат,
а како да го осудиш кога за живот се борел и тој?
Правдата и ова го дозна.
Другиот доплива до брегот;
а првиот пак ајкула го дофати;
Сега јасно е дека бранителот на судбините
не мирува ни во длабочините водени.

9.

Од менливи ветришта однесен ако бев,
наместо закован
во скриената колевка на Лета;
немаше очајот да си го оплакувам.
Ах, јас, страдалникот,

колку ли грчки бродови ме одминаа,
и Делос, некогаш толку обожуваниот, ме напушти:
задоцнета, грозна одмазда на Хера ме стигна
во име на Лета.

10.

(Амфиполе)

Граду подигнат над Струма и Хелеспонт широкиот,
гроб на Едонската Филис,
Амфиполе, сепак ти останаа
урнати на од храмот нејзин
како и во Етиоп и Браур.
Тука до водата на реката
за која толку се војуваше,
некогаш силна мака на синовите на Егејот,
сега те гледаме како черга испокината
меѓу два брега на пурпурно море.

11.

(Удавен во пристаништето)

Ниту една котва не веруваше во злото на злокобното море,
О, морнару, ни сувото копно можеше јазли да ти додржи
одамна фрлени во пристаништето да се потопат.
Виното кога му ги врзува рацете на морнарот
варди се од прослави на палубата;
морето е непријател на Бахус;
закон е тоа донесен од Тиренците.

12.

(Спрема волјата на морето)

Безмилосно море дури и во смртта
мир ми руши.

жестоко во уши ми бучи,
ми тече крај глувиот гроб.
Под карпа осамена скриен Лис.
Зошто тоа ми го сторивте, другари мои,
здив да загубам во вакво почивалиште?
Тој пат, прв пат не трнав со голем брод да тргувам
и во мало кајче запловив
та тоа се сломи
а јас живеачка од морето што барав
од истото море и смртта си ја најдов.

13.
(Празна куќа)

Кутар Никанору, проколнат од сивото море.
И на туѓи песоци и на карпи
лежеш гол, и сега - среќен ли си?
Раскошните сали ти исчезнаа,
и целата надеж ти отиде по Тир;
и ништо од твоето богатство не те спаси;
леле, за жалење си! Исчезна,
и сиот твој труд ти отиде со морските риби?

14.

Јас, Родопа, и мајка ми,
не умревме ни од болести
ниту од сабја непријателска,
туку од нас,
ужасниот Арес штом го спали Коринт,
татковината наша,
ние ваква храбра смрт си одбравме.
Мајка ми со нож ме закла,
а и несреќничката живот не си поштеди,
си ја стегна јамката на врат;

да се умре во слобода
беше подобро од ропство.

15.

(На Алкаман)

Не суди за човекот по надгробен камен.
Едноставен е овој гроб за гледање,
но во себе чува коски од голема душа.
За Алкаман треба да знаете,
најдобриот свирач на Лаконска лира.
Од девет музи надарен
но овде лежи, ради судири на двата континента,
та дали бил од Лидија или Спарта ...
Музичарите многу мајки имаат.

16.

По ова жените за свои деца да се молат,
извикуваше Поликсо, со стомак распнат од три дечиња;
мртва падна таа во раце на бабицата,
дури машки деца се лизгаа на земја
од нејзините преградки испразнети.
Живо раѓање од мртва мајка.
Така некој бог живот ѝ земал
и на децата им го дал.

17.

Бранови и бесни удари ме одвлекоа,
и делфини, а на земја - глетка несреќна
за секој што виде.
Сепак, милоста си најде место на копното,
зашто оние што ме видоа, со праведна почит
во гроб ме положија.

Но морето што ме роди - ме доуништи.
Како да му веруваш на тоа море,
кога оној што го доело, ни него не го поштеди?

18.

Јас, гроб магнезиски сум,
а не Темистоклов.
За доказ сум подигнат, доказ
на клетвите од Грци завидливи.
Пепелта на Темистокле е пренесена
од Магнезија во Атина.
Сепак трагите
матни останаа.

19.

Сведочи: ова е трупот на Егериј Италијанецот.
Очите во темен облак му се завија
кога отиде да си ја сретне невестата.
Штом ја погледна,
и видот и животот му го згасна таа,
о, леле, Сонце, о, небо што ваква судбина ми даде!
Проклет да е тој злокобен венчален факел
случајно запален од Химена, или намерно од Хад.

20.

Гробот сум на Антипатер говорникот.
Сите Грци прашај ги
ќе ти кажат за неговото вдахновение.
Лежи овде тој, а луѓето се расправаат
дали во Атина или во Египет се родил;
беше достоин и за двата континента.
Грчката легенда вели

една крв сите земји имаат,
но едната одредена е за Палас
а другата за Зевс.

21.

Сте чуле за планината Силена Аркадиска.
Таму е споменикот на Аполодор.
Од Пиза патуваше ноќе
кога беше убиен од громот на Зевс;
далеку од Енеја и Береја
спије тркачот победен од Зевс.

22.

Од зимскиот снег што се топеше на кровот
падна куќата и ја уби старицата Лисидика.
Соселанките не ѝ направија гроб
во земја ископан,
оставија куќата нејзина
врз неа, гроб да ѝ биде.

23.

(Ниоба и нејзините деца)

Ти, бродару на мртвите,
ме зема, но уста не ми затвори,
ни моја ни на децата ми.
Еден брод товарен од куќата на Тантал
ќе е доволен за тебе.
Утроба нечија и твојот брод ќе го проголта;
чувај се, морето и по тебе иде...

24.

Толку моќен, а во плитка земја погребан?
Штом Сократ ќе погледне во тебе
ќе мора да го осуди
недостатокот на мудрост кај Грците,
тие безмилосни судии
ги заклаа најдобрите, без ни трошка срам.
Но, такви се Атињаните.

25.

Пир, тој сплавар осамен
ловејќи си ситна морска риба
и харинги - со мал сплав,
падна, убиен од гром,
далеку од брегот.
Сплавот дојде сам до копното
и донесе порака од сулфур и чад,
а на сплавот ниту една пукнатинка.

26.

Секое море си е море.
Зошто ние, живи будали ги обвинуваме
Те Кикладите, те Хелеспонт, те Остри Острови?
Не се фалат тие со својата злокобна слава.
Еве јас, ги одбегнав и нив
но, заливот на Скарпија сепак ме потопи.
Затоа, секој што се моли за убаво време
дома нека си биде;
Аристокора, овде погребаниот,
знае морето дека си е море.

27.

Стравично за морнарите е созвездието на Јарците,
но за Пиро затишјето беше и од бура пострашно.
Бродот негов, ставен во мирување,
здобен е од галија брза, дворедна, пиратска.
Тој пак, леле, сосечен од нив, иако и избега на бурата,
во затишје исчезна.
Леле, какво зло пристаниште му доврши патување!

28.

Леандер помина тука,
ова се протоците, недобредојдени за ниеден вљубен.
Овде и Херо некогаш живееше, овде има урнатини од кулата,
а светилката недоверлива тука стоеше.
Во овој гроб и двајцата легнати,
сè уште се жалат на тој ветер завидлив.

29.

Глико од Пергам, славата на Азија,
громовникот на севладетелот,
ширно-ногиот, Атлас новиот - исчезна тој;
исчезнаа тие раце непобедени, Адот кој совладува сè
го падна и него, тој што никогаш не изгубил
во Италија, во Грција ни во Азија.

30.

Октопод, распослан на карпа
издаден од морето, си испружил куп пипала
на сонце да ги одмара.
Сè уште немал сменето бои спрема карпата,
кога еден остроглед орел го здогледал од облаците

и го погодил, но падна, несреќната птица,
замрсена во пипалата, под вода
губејќи ја и својата жртва, и животот свој.

31.

Ослепена и бездетна жена што се молеше
да си поврати вид или дете да заноси,
со двете молби беше благословена.
Не за долго. Откако на пораѓање ја донесоа,
во ист ден ја согледа незамисливата
слатка светлина на денот по која од се срце копнееше.
И двете молитви и беа сослушани од Артемида,
таа постели што полни со новородени
и факел бело-зрачен што носи.

32.

Четири победи раскрилени, на плеќи извишени
како многуте бесмртници.
Една од нив Атина ја крева во воинствен став,
една Афродита, една Херкул, а пак друга - одважниот Арес.
Насликани на белиот куќен кров, до небо извишени.
О, Кајусе, заштитнику на земјата твоја, Рим,
Херкул, тој и волови што голта,
нека те престори во невидлив;
Кипар нека те благослови со добра жена,
Пела мудрост нека ти дарува,
а Арес - бестрашност.

33.

Морнару, не биди жеден при морето без дно,
ни кога си закотвен, ни кога јажињата брзо следат прва молитва.
Има еден заборавен овде, паднат од палубата во заливот,

иако некогаш со раце силни - тогаш му се стресоа од виното,
беспомошни да пливаат...

Престанете ора и игри на бродот.

Морето е непријател на Бахус.

Така велат тиренските закони.

34.

И роса е доволна штурците да ги напие,
а кога се пијани посилно свират и од лебедите.

Така и пејачот кој добил гостољубивост
може да му возврати на добротворот свој
за ситните подароци.

Затоа, најнапред стихови на благодарност
ти праќам, а ако и божиците на судбината се согласни,
на моите страници ти често ќе бидеш запишуван.

35.

За роденден Антипатер му испраќа на Писо
мала книга сработена во само една ноќ.

Писо благонаклоно нека ја прими, и нека те фали, поету,
како Зевс големиот чија благонаклоност често е здобиена
и со само малку темјан.

36.

Оној од Пела, кога веќе беше
упатен кон Адот

вака и рече на ќерка си:

Девице со мили образи, ќерко моја,
вретеното твоето стален соработник нека ти биде,
имот доволен за животот на сиромавиот.

А пак во брак ако влезеш,

чувај си ги доблестите од твојата ахајска мајка,
најбезбеден чеиз за мажот ти.

37.

Астролозите претскажаа ќе живеам
трипати по десет и двапати по три години,
но доволни ми се и трите децении.
Доволна е таа граница за еден човечки век.
Подолгиот живот нека е за Нестор,
но дури и Нестор си замина во Адот.

38.

Ова се книгите на Аристофан, божествениот
работник врз кој Ахајските бршлени
зелени витки богато простираа.
Види како книгите Дионис ги потопил,
и како од длабочини звучат драмите
полни грозна величина.
О, поету смешен, а во срце возвишен, и достоин
за духот на Хелас,
ти што го мразиш она што заслужува омразено да биде,
а го исмеваш заслужното за потсмев!

39.

Ти топло стадо чуваш, Фебусе,
а Посејдон е досадникот, Зевс е лебедот,
Амон славниот е змијата.
Тие така се престорија заради жените, но ти Аполоне, за машките
да си ја сокрил вистината;
оти сите вие уживате во моќта на силата а не на убедливоста.
Само на Евагорас, бронзениот,

вежби за измама не му се потребни, тој во сопствен лик,
без престорување поседува се и секого од двата пола.

40.

Ти Горгоно, критска кучко, во мало кутре престорена,
му влезе во трага на еленот и им даде заклевта на двете Дијани.
Како што го уби, еленот се породи,
и бргу ги исполни молитвите до божицата на породот,
едната за успех во лов,
а другата за лесно породување.
Сега Горгоната девет деца дои,
бегај Критски елену,
потпри се на снагата од мајки родилки,
снага за идните млади.

41.

(Обраќање до Гај Цезар
кога беше испратен од Август, на Истокот, во 1 година пр.н.е.)

Побрзај до Еуфрат, сину на Зевс,
стапките на партијците кон Исток
веќе брзаат да те напуштат.
Побрзај на твојот пат, О, принцу,
Цезаре, да го најдеш и исфрлиш
лакот со жици опуштени во страв.
Внимавај на секој татков совет.
Римските граници се океани од секоја страна;
ти биди првиот што владее со изгревот на Сонцето.

42.

Пчели, диви роеви, го убивте Хермонакс,
бебето што ползеше по мед до кошницата ви.
Од вас беше хрането, а сега, леле!

До смрт го избодевте.

Ако зборувате лошо за змиските гнезда,
треба да научете од Лисидика и Аминторнот
да внимавате и на пчеларниците.
И тие во себе горчлив мед чуваат.

43.

Како што Горгона потпалуваше јаглен во огништето
зиме, страшен удар од громовите
ја вџаши таа стара жена.
Гради и се заледија и мртва падна.
Така беше поштедена
од староста на една страна
и од смртта на другата,
обеете безусловно спремни да ја однесат.

44.

Детето - роб на Хипократ, исползе
од соседната колиба до широката уста
на садот сребрен од кој се лееше вино.

45.

Лампо, кучето на Мидас, умре од жед,
а мака мачеше ловејќи за живот.
Во влажната земја ископа дупка со сопствени шепа
но водата мрзлива не шикна од извор скриен.
Падна капнато, а по него изворот се распукна од вода.
Така ли, Нимфи, гневот ваш против Лампо ли е тоа
за елените што ги беше убил?

46.

(Посветено на Л. Калпирние Пизо)

Тесалоника, мајката на цела Македонија, ме испрати до тебе,
ограбувачу на Тракија. Секавајки се на војната
пеам за твоето поробување на Беса воинствениот.
Марширај сега, како бог, кој ми служи
и молитви ми исполнува.
Постои ли занает одбиен
од увото на музите?

47.

Теоген ги испраќа до Пизо
садовите од мајсторки исковани,
и садовите и јас во себе неба држиме.

48.

Тарсусе, граду Силициски,
Персеј, основачот твој
не беше посрамотен
од Ариес тркачот, синот на Менекле.
Такви се крилестите стопала на момчето
на кое во трките ни Персеј грб не би му покажал.
Младината се спознава само на почеток и на крај,
никогаш додека патеката трае.

49.

Свето дрво сум.
Тешко тебе странецу, ако ме повредиш при минување,
боледувам кога ме удираат
оние од кај Афродисиас во Карија.
Фрлениот камен е најден во Ликија.

50.

Подалеку од вас кои пеете за наметки,
за светилки или риби, бегајте поети собирачи на трње;
и вие како женки стихови што украсувате
а само обична вода пиете од светиот извор.
Денес вино точиме во чест на роденденот на Архилок
и на Хомер мажествениот.
Водопијци не прифаќа пехарот наш.

51.

Не се плашам од ѕвездите плејади,
ниту од бранови на морето што рика
врз карпата инаетлива,
ниту од молскавици на небесата вишни,
како што се плашам од зол човек
и од водопиец секој збор што ни го запишува.

52.

Ликенис со сувиот грб...
таа женска срамота Афродитина,
иако со помалку грби од елените,
со неа - како што кажуваат,
ниту пијан козар не би живеел.
Г-р-р, г-р-р! Такви се жените Сидонски.

53.

Оваа е ќерката на Тантал, на старини изроди
по седум деца двапати од утробата си.
Жртви тие станаа на Фебус и на Артемида
предвреме испратени.

54.

Оваа е на Медеја сликата.
Гледаш како гневно око кренала,
а другото – го смекнала од љубов
по децата си.

55.

(На Танчарот Пиладес)

Пиладес на себе си наметна божественост на излуден бог,
кога од Теба ги поведе Бахантите кон италијанска сцена,
восхит и терор за луѓето е тој,
преполн со танецот свој,
цел град преплави со нескротен ѓаволски бес.
За сè освен за тој Еврипид Теба сака да знае.

56.

Суво и обично дрво сум
покриено со лоза по мене што ползи;
некогаш толпи од моите гранки хранев,
и имав не помалку лисје од оваа лоза,
сега пресвлечен во славата на суво лисје сум.

ИСИДОР ОД ЕГЕЈ

Во делото “*Anthologia Graeca*” се објавени три епиграми од поетот Исидор од Егеј (Aegae). Други податоци за него не се запишани. Освен првата македонска престолнина со името Егеј, во антиката имало барем уште три населби со истото име (во Ахаја, Евбеја и Еолија), кои ни од далеку го немале значењето на македонската престолнина. Доколку Исидор потекнувал од македонскиот Егеј (како најпозната од другите населби со исто име) се заклучува дека живеел пред првиот век пред Христа кога овој град престанал да постои. Од Исидор од Агеј се преведени следните епиграми:

1.

Ова место гроб е, еј вие,
приберете си волови и плугови тргнете,
оти пепелта на мртвиот ја тревожите.
На ваква почва не фрлајте семе пченкарно,
туку солзи само.

2.

Ниту бура ни соѕвездие расфрлано
Никодимус го совладале во водите
на Либиско Море.
Но во мирно време од жед тој изгоре,
оф, леле, моја несреќо.
И ова испадна работа на ветриштата.
Ах, какво проклетство се тие за морнарите,
и кога дуваат и кога мируваат!

3.

Етеокле сум, тој кого надежи по морето
го превртеа од маж домаќин во трговец,
тоа што по природа не сум.

Патував по плитки води
на Тиренското Море

но со бродот се урнисав во длабока лута ненадејна бура.
Не е тоа тој ист ветер кој ни дува пред куќа и едра ни едрее.

АДЕЈ МАКЕДОНЕЦОТ

Во делото „Одбрани епиграми од Грчката антологија“ / *“Select Epigrams from the Greek Anthology”* (Mackail, 2000) во врска со овој македонски поет е напишано како тежнеее кон македонството:

„Адеј, наречен Македонецот во насловот на еден од своите епиграми, бил современик на Александар Велики. Помеѓу неговите епиграми се наоѓаат епитафи за Александар и за Филип. Понатаму неговото временско лоцирање може да се утврди преку спомнувањето на Потидеја во еден друг епиграм, на кој град, Касандар (кој починал во 296 година пред Христа) му го променил името во Касандреа. Единаесет епиграми се зачувани со неговото име, но еден од нив е насловен од авторот Адеј од Митилена, па најверојатно тоа е друг автор, иако името Адеј било често име среде античките Македонци. Неговите песни претежно го отсликуваат селскиот живот, молитвите кон Деметра и Артемида и сцени од лов, исполнети со свежина и едноставност во надворешниот амбиент со сериозно чувство за религија и тежнеење кон македонството“.

1.

Ниту кучиња те заклаа, Еврипиде,
ни бесот на жените,
ниту твојот таен непријател од Кипар,
туку смртта и староста. Под македонска аретуза
сега лежиш, почитуван од пријателот на Архелај.
Не го сметам ова за твој гроб,
туку олтар Бахусов и сцена преполна театарски чизми.

2.

Ако минеш покрај олтар на херојот
по име Филопрагмон, тој е на распаќето
штом ја минеш Потидеја, кажи му зошто патуваш
и тој веднаш ќе ти помогне
да си најдеш пат до успехот.

ПАРМЕНИОН ОД МАКЕДОНИЈА

Во „Речник на грчката и римската биографија и митологија” / “*A Dictionary of Greek and Roman Biography and Mythology*” (William Smith: London, Murray, 1873) за овој македонски поет пишува:

„Парменион од Македонија бил поет кој пишувал епиграми. Неговите стихови биле вклучени во збирката на Филип од Тесалоника од што може да се претпостави дека се појавил извесен период пред тоа, во времето на Август“.

„Грчката антологија“, исто така, содржи епиграми од Парменион од Македонија (I век пр.н.е. - I век н.е.). Силна а едноставна, прекрасна а реална, мудра и морална поезија за човековите вредности се шири од различните духовни слоеви на искуството на поетот Пармениот од Македонија. Неговата анегдотичност во исказот на песната бр. 4 *За Битката кај Термопилите* има извонредно луциден заклучок. Мудрата опсервација за бесконечноста во задоволување на законите на усовршување е предмет во песната бр. 5. *Тешка е непостојаноста на синот без рамнотежа* претставува остра но човечна сатира во песна бр. 7.

1.

За мене доста ми е една проста наметка;
јас, кој се хранев од цвеќето на музите,
нема повеќе да бидам роб на софрите.
Омразено ми е безумното богатство, на фалбаци и тоа им годи,
а јас нема да му служам на ниеден кој ме потценува.
Ја познавам слободата купена и за сиромашна цена.

2.

Презирот на макеата секогаш е суров,
ни во љубовта не е милослив.
Знам што го снајде Иполит чесниот.

3.

Инсекти се нафрлија гладни да ме јадат
се додека не им се згади,
та и јас така се бев фрлил на работење
се дури не ми се смачи од чистење на инсектите.

4.

(За Битката кај Термопилите)

Тој сум што трасираше патишта по копна и по мориња,
и по суво пливаше а по вода маршираше,
и не им се даде на тристотина спартанци...
Срам да ви е, планини и мориња.

5.

Ви кажувам, колку и стихови и епиграми да создадеш
нема никогаш закони на музите да задоволиш.
И не барај го долгиот пат во краток стадион.
Трката на долги стази има многу свијоци,
а во стадионот остар и кус е ударот на ветерот.

6.

Некој си, откако се оженил со некоја си
што му уgodувала само на соседот негов,
си останал да си `рчи и да се прејадува.
така лесно си проаѓал -

без да оди по морињата,
без да оди на купање,
дури и за време на вечерата за'рчувал,
со стомак наситен, богато здебелен,
но - на туѓа сметка.

7.

Тешко е да се одлучиш
за глад или за стара жена.
Гладот иако е страшен,
креветот на старата потезок е сепак.
Додека гладуваше, Филис се молеше
да одима жена, постара,
но кога отиде да легне со неа,
се молеше да гладува.
Тешка е непостојаноста
на синот без рамнотежа.

8.

(За Статуата на Хера)

Поликлет од Аргос, Хера штом ја виде
сам со свои очи,
ја исклеса од виденото, убавината
нејзина им ја откри на смртниците
до таму додека беше законски дозволено;
А оние непознатите форми, скриени зад облеката,
само за Зевс ги зачува.

9.

Медејците се надеваа од тој камен
трофеј да направат,
но кога дојде време каменот си ја смени формата во Немеза,

божицата која навреме беше поставена на брегот на Рамнус
сведок да е на Атичка победа копнена
и на вештина на уметникот нејзин.

10.

Само што ослободи зона на девственоста - Смртта
попрво пристигна и на Крокала девственост и зема.
Во оплакување се сврте свадбената песна,
и бригите радосници на родителите
не стигнаа до брак,
но до гроб.

11.

Гроб сум на Елена девојката,
во жалост сум и за братот нејзин
пред неа што почина.
Двојни солзи ми идат од мајка им.
На сите што ја просеа им остави жал.
Сите еднакво се надеваа, и сите жалеа
за девојката што остана ничија.

12.

Ако Фебус не лаже
лажна е веста дека Александар е мртов.
Ниту адот не може да положи рака
врз него непобедениот.

ЗОИЛ ОД МАКЕДОНИЈА

Во Лексиконот „Суда“, во врска со Зоил (Zoilos) е наведено: *„Зоил од Амфипол. Амфипол е град во Македонија кој се викал и Енеа Одои“*.

Во продолжение пишува дека тој бил реторичар и филозоф, кој им се потсмева на делата на Хомер поради што и не бил особено популарен.

Наведено е дека тој напишал текст против поезијата на Хомер, а напишал и една *„Историја“* (веројатно на Македонија) која почнувала од раѓањето на боговите, па сè до времето на Филип Втори Македонски. Познато е дека напишал и девет говори, еден полемичен текст со Исократ, како и други дела, од кои не е сочуван ниту еден фрагмент. Зоил е спомнат и во делата на неколкумина антички автори и од нив останале познати само насловите на неговите дела и темите што ги обработувал.

За Зоил се претпоставува дека живеел од околу IV до III век пред Христа. Римскиот писател Витрувиј напишал дека Зоил живеел во времето на Птолемеј Филадельф (309 - 246 год. пред н.е.), кој бил македонски крал од династијата на Птолемеите.

Во врска со ова Витрувиј (Marcus Polius Vitruvius, *De Architectura*, Book VII) напишал:

„Извесно време потоа, Зоил од Македонија, кој го добил прекарот Хомеромастикс (во слободен превод омаловажувач на Хомер), дошол во Александрија и ги рецитирал пред кралот своите дела со кои ги понижувал Илијадата и Одисеја. Кога Птолемеј сфатил дека таткото на поезијата и филологијата, чии дела се почитувани од сите народи е навредуван од овој човек, се налутил и не го удостоил со разговор. Потоа Зоил останал уште долго во земјата, каде што живеел во сиромаштија, по што го замолил кралот да му помогне. Се вели дека кралот одговорил дека Хомер, кој бил мртов повеќе од илјада години, бил причината што илјадници луѓе во тој период имале каде да живеат; па затоа тој (Зоил), кој се фалел дека

поседува поголем талент и од Хомер, требало да може да се издржува не само себеси, туку и многу други луѓе“.

Со ова кралот му одговорил на Зоил дека е во заблуда што го негира Хомер и за тоа ќе биде казнет со премолчување на неговиот талент и без патронат на кралот.

Не е познато како Зоил го завршил својот живот. Некои сметаат дека од неправдата што му е нанесена извршил убиство на свој роднина и дека поради тоа бил осуден на смрт, а други сметаат дека бил до смрт каменуван на Хиос. Виртувиј му забележал за тоа што напаѓа мртов автор (Хомер), кој не е во состојба да се брани. Ниту едно дело од Зоил не е сочувано.

МАКЕДОНИЈ ОД ТЕСАЛОНИКА

Во „Грчката антологија“ се објавени епиграми и од поетот Македониј од Тесалоника. Овој поет е спомнат и во изданието „Суда“ кое претставува интеграција на лексикон и енциклопедија. Ова комбинирано издание било создадено во X век од византиски учени чиј идентитет останал непознат. Во „Суда“ се застапени околу 30.000 зборови со детални биографски, историски и лингвистички информации, главно во врска со антички автори.

Познато е дека во антиката постоел историчар по име Суда (Suidas), кој е спомнат во делата на Страбо, Аполониј од Родос и Стефан Визант, но сепак тешко може да се верува дека овој ист Суда е автор и на истоимениот лексикон-енциклопедија, кој бил објавен како целина дури во X век. Треба да се спомне и фактот што во овој лексикон-енциклопедија се застапени и податоци пишувани по времето на Стефан Визант. Постои веројатност дека ова издание било напишано од античкиот автор Суда, но истото подоцна било и значително дополнувано. Македонските истражувачи можат да најдат повеќе детали за овој голем лексикон-енциклопедија во изданието на англиски: William Smith: "*A dictionary of Greek and Roman biography and mythology*", London, John Murray, 1873. Истото е достапно и во електронска верзија: <http://www.perseus.tufts.edu/cgi-bin/ptext?doc=Perseus%3Atext%3A1999.04.010>).

За Македониј од Тесалоника се знае дека бил конзул за време на владеењето на царот Јустинијан (527 – 565 год.). Бил автор на четириесет и четири епиграми ("*Select Epigrams from the Greek Anthology*", J. W. Mackail, October, 2000).

1.

(Утринската ѕвезда Деница)

Утринска ѕвездо, не го сакај насилството,
и не учи за него, иако си сосетка на Марс,
не учи се да имаш срце немилосрдно,
биди каква што си била
кога учеше во одајата на Климена
и не избега од патот на истокот,
иако ноќта се свлекуваше,
таа ноќ што толку тешко ми запали копнеж,
дојди сега спушти се како кај Сумерите.

МАКЕДОН КОНЗУЛОТ

Суптилност и сарказам, поразителна реалност и флорална фантазија е мисловното богатство на поетот Македон Конзулот. Песната бр. 1 е химна на неменливата убавина и добрина во љубовта, и кај оној што љуби и кај љубената, иако во песната бр. 31 поетот знае и да ја признае биолошката и физичка минливост на убавината (на жената), *„Вечерва ќе те видам“ / А што значи вечерта во животот на жената? / Старо доба, преполнето со милиони брчки“*.

Песната бр. 4 визионерски навлегува во идните деформации на претставата за добрина и убавина, и компонира импресионистички, егзистенцијалистички и гротескни слики кои ќе се наметнуваат по два милениума, кога лудилото во деформирање на реалноста ќе бара да биде прифатено како нормален одраз на таа реалност, особено преку цинизмот на деконструктивизмот: *Устата ти е кука со лудило на врвот. Загризав и ме укочи виснат од твоите усни розови*. Поетот пее/пое и за оние што пијат дотепани од работа (*мачниот живот за да си го олеснат*), пее и за оние кои пијат порочно, духот да си го заведат. Поетот е дораснат и за здраворазумска конвенционалност и за реален конформизам по сите утопистички потраги по идеалите кои всушност постоеле во величината на прагматизмот и строгоста, како кај Аристотел, а не во височината на нереалните, идеализирани утопии на Платон. Македон Конзулот знае и дека сонувањето за богатство и нереалната желба да се има материјална благодет, не доаѓа од спиење, додека другите работат. Поетот Македон Конзулот е реален а чувствителен мислител кој предупредува на пропагаторот, оној кој се занимава само со идеи и со неодржливи идеали за еднаквост, со критики против имањето, или со злоба и со омраза против немањето, а не е самокритичен да согледа дека имањето не доаѓа токму поради неговото неактивирање во создавање на сопствено богатство, на сопствено и доразвивано наследство, на доградба на имањето, на т.н. капитал

кој сам по себе не е зло, туку се зли тие кои се несовесни во неморалното и завидливо грабење по него, по туѓиот а чесен труд вложен во тој капитал (песна бр. 21).

Песната бр. 7 инспирира и на добротворност (*бродот мој ти го подарувам*) и на самокритичност (*јас, парталкото, често мислев кон Пеколот дека сум носен...*) и на позитивно мислење (*Сега кога се одреков од сите нив, од страв и надеж, од мориња и од бури, сега си ги садам стапалките цврсто на сува почва*).

Песна најтипична за македонската инклузивност, исконско гостопримство и едновременно песна спротивна на грчката ксенофобија и нетолерантност за „странците – варварите“ е песната бр. 12 (*И домородецот и странецот мили ми се секогаш зашто не е работа на гостопримството да испрашува кој од каде е, и чиј син е*).

Песната бр. 13 е ненадминат фаворит за антологиска величина во работливоста, искреноста и доблестите на македонската душа: *Македонец ја има изградено не од богатство стекнато со расипништво / ниту со сабја ограбувајќи други, / ниту со просење плачејќи се / дека работата е напразна и попуста*. Варијација на истата тема поетот напишал во песната бр. 30.

Антиалкохоличарите на XXI век ќе најдат поткрепа и во античките пофалби на трезвеноста: *„Водата е најдобра, водата е најдобар непријател на маската“* (песна бр. 22).

Во песната бр. 32, преку стереотипната тема за Пандорината кутија, поетот жали за изгубените благослови, доблести и надежи меѓу човештвото, а притоа не ја обвинува судбината туку слабоста на човековиот род.

1.

Секоја година е берба, и ни една
рамнодушна на локните ластерки по гроздовите.
А тебе, румена моја, круно на мојата верност,
во нежен јазол од дланки сплетен - те држам,
и берба на љубовта собирам.
Ни друго лето ни пролет не чекам да видам,
зашто цела восхит во тебе е собрана.
Камо за секогаш бујност да ти трае,
и ако некоја искривена ластерка те набрчка,
и неа ќе ја издржам, зашто те љубам.

2.

Еден ловец, гледајќи ја Ниоба расплакана,
се зачудил како и карпата можела да солзи.
Но срцето на Евипа, ете камен е жив,
не се смилува на моето оплакување
низ маглива темнина во долгата ноќ.
И таму и таму причина е Љубовта -
болка по децата што и нанесе на неа
а на мене болка по љубовта.

3.

(Непостојаност)

Констанца, немој, во име на вистината!
И го слушнав името и си помислив прекрасна е,
но за мене постана погорчлива и од смрт!
На оној што те сака му бегаш,
а оној што го сакаш не те бара
за да може да продолжи да те сака
а ти одново да му одлетуваш.

4.

Констанца (Парменија) верна по име но не и по дело!
Штом ти слушнав име убаво, си помислив можеби тоа и си,
но, сепак за мене ти остана и од смртта полоша. Се криеш
од оној што те љуби, го прогонува тој што не те сака,
а кога ќе те засака, ти одново одлетуваш
од него. Устата ти е кука со лудило на врвот. Загризав
и ме укочи виснат од твоите усни розови.

5.

Онаа што некогаш си играше меѓу најубавите од женскиот род,
со златни кастањети танцуваше и накитена се покажуваше,
сега е износена од старост и од болест беспомошна.
Нејзините љубовници некогаш трчаа таа да им дојде.

6.

Двата вола мои се,
со нив пченката ја одгледав.
Деметро, смилувај се, прими ги на дар
иако се од тесто направени а не се месо од стадото.
Дај и живот на мојата стока,
наполни ми ниви со стогови,
и најбогато возврати ми на благодарноста.
Оти годините на твојот стопанин, кој ја сака вистината,
веќе се четири пати по дваесет и уште четири.
Никогаш не сум жнеел богати Коринтски жетви,
но никогаш и немам вкусено горка сиромаштија
со мојот пченкарен род.

.....
*Земјата меѓу Коринт и Сикион била позната по плодност

7.

Крант, по многуте патувања,
бродот си го посвети на Посејдон
и цврсто го постави на подот од храмот.
Веќе не мисли на ветровите,
на копно е сега, на земја.
На неа Крант се протега веќе олеснето,
и сонувa без страв.
О, кралу на морињата и господару на земјата, јас Крант
бродот мој ти го подарувам, сега непотопен во море,
бродот мој, птица однесена од залутан ветер во кој
јас, парталкото, често мислев
кон Пеколот дека сум носен. Сега кога се одреков
од сите нив, од страв и надеж, од мориња и од бури,
сега си ги садам стапалките
цврсто на сува почва.

8.

Јас, Дафчо свирачот, во мојата старост се тетеравам,
со раце немоќни, отежнати веќе, признавам
се откажувам од моите маки работни, искривен.
Овчарскиот стап му го посветувам на полскиот Пан.
А шупелката - свирам на неа, сè уште гласот не ме издава
во ова тело што се тресе.
Само не давајте некој козар по планините
да им каже на стрвните лисици
за немоќта на мојата старост.

9.

Една од вас ме донесе
да се породам, другата ме покрива.
Збогум! Ја истрчав патеката и со двете вас.
Се разделуваме без да ве запознаам,

зашто ниту дознав кој сум
ниту чиј сум, ни од каде, кога со вас бев.

10.

(Во една од бањите на Луцијанов двор)

Вратарот мој најверен од сите мажи нека биде,
будно да внимава на времето
кога капачи влегуваат кај мене,
и ниеден против сопствена волја
да не ги види Нијадите голи во моите води,
дури ниту Кипар со неговите долгокоси грации:
„Оти строги се боговите кон тој
намерно што ќе ги погледне“.
Кој би се противел на законот уште од Хомера знаен?

11.

Јас сум Сардис, главен град на Лидија,
под цветниот Триол се извишувам,
на протокот од Меонски Хермес.
Прв посведочив за раѓањето на Јов,
оти одбив да го издадам
тајно родениот син на мојата сопствена Реа.
И бев тој истиот јас, одгледан од Бахус,
со раширен пламен блескав беше тој
во оганот на молњата.
Во моите полиња најнапред Есента, дарител на вино,
молзеше златен сок од дојки на гроздовите.
Сè се насобра мене да ме обдари,
старите Времиња често загледуваа како
највредните градови ми завидува.

12.

И домородецот и странецот мили ми се секогаш
зашто не е работа на гостопримството да испрашува
кој од каде е и чиј син е.

13.

Посветеност ја има подигнато кукава,
од темели до широк кров.
Македонец ја има изградено
не од богатство стекнато со расипништво
ниту со сабја ограбувајќи други,
ниту со просење плачејќи се
дека работата е напразна и попушта.
Како што заслужните ги чека одмор од работата,
така делата на посветените нека продолжат.

14.

И секавањето и заборавот,
од секого да се слават!
Секавањето да служи за добрите нешта,
а заборавот за злите.

15.

Ако надежите, сопатнички на Судбината,
си поигруваат со животот на човекот
и каква било милост одложуваат
а мене човекот, за играчка ме имаат, јас смртникот
добро го знам тоа, нели човек сум.
Но сите подигрувања со долго одложувани надевања?...
Веќе нема да си судам себеси
толку жестоко како Аристотел,

зашто советот на Анакреон ми е на ум,
да не бидеме опседанти со грижи.

16.

Лута, слатко-мирисна прашино од Соренто, те поздравувам,
ја поздравувам и земјата твоја во Потенца најмедена,
и почвата твоја тројно попожелна
од неа тројна група Грации
глина меси за бочвите на Бахус.

17.

Вчера заедно со мене пиеше жена
за неа непријатна приказна се разнесува сега.
Робови, искршете ги чашите.

18.

Ниту злато желеам, ни градови неброени по светот,
ни било што од Хомер опишано
за нешта што ги имало во Теба,
дајте ми чаша тркалезна, со вино да се прелева
усни да си квасам во непресушно налевање.
Нека дојдат и озбурувачите заедно да пиеме
дотолчени додека работиме по лозјата.
Тоа за мене е богатство големо и секогаш драго,
чаша во рака додека имам
не мислам на никакви конзули позлатени.

19.

Ние тешките пијаници, шампионите на кралот Бахус,
ќе започнеме со натпревари на прославата,

со војна на чашите, нежалено да налеваме
дар од богот Икарски.

Поклонување пред Триптолемус нека биде грижа на другите,
таму каде се воловите и плуговите и стаповите
и приносот и пченката,
спомени од грабнувањето на Персефона.

Но ако било кога сме принудени да ставиме храна во нашите усти,
сувото грозје на Бахус ќе им биде доволно на винските пијаници.

20.

Лекувач, непријател, до мене застава вчера
болен кога бев, нектарот ми го забрани
и побара вода да пијам,
јас празноглавец
никогаш не научив како Хомер - во виното што мисли
дека е силата на човекот.

Луѓе, вие што се грижите за обреди кон Бахус безопасниот,
со винска надеж фрлете сиромаштија.

Дајте ми пехар а не чаша,
и винска каца а не буре дајте ми во рака,
овде е домот за паметно будалење.

21.

Човекот Парсимон, на сон ставил рака на богатство,
посакал да умре конечно уживајќи во богат сон.

Но, по магливата добивка во сонот
се разбудил и бедата кога си ја видел,
одново се вратил да спие.

22.

(Во водата е вистината, не во виното)

Огледалото не зборува но јас ќе те разоткријам,
лажната убавина со црвенило ја маскираш.
И Пиндар Слатко-свирачот, еднаш ова го осудуваше,
и велеше „Водата е најдобра“,
водата е најдобар непријател на маската.

23.

Лаодика, образите безживотни твои направи ги секогаш мазни
со белото олово (праведна е, навистина, казната твоја за луѓето),
но никогаш немој да отвораш уста
зашто нема кој со козметичка лага заби да ти среди?
Сета убавина ти опаднала;
убавината на ногата не доаѓа
од вечен извор.
Како ружа во пролетта ти цутеше;
но сега си овената, исушена во летото
изгорено од старост.

24.

Кивнав близу еден гроб и посакав да си слушнам
желба што си помислив: смрт за жена ми.
Кивнав кон ветровите, но жена ми
ниедна човекова несреќа не ја снајдува,
ниту болест ниту смрт.

25.

Со оваа статуа му оддаваме чест на Тајоник* момчето,
не за да видиш од убавината
на споменикот колку личен беше тој,

туку, колку добар господар; да дознаш за делото
и поттикнат да бидеш од силата на духот негов.
Ова е тој чии нозе не потклекнаа на слабоста,
тој што ги собори сите непријатели,
и помлади и постари од него.

.....

*Легендарен прв освојувач на Родос

26.

(Убиецот и лекувачот)

Имам рана љубовна,
и раната ми солзи
и тоа излевање не секнува,
а тој што најмногу ми треба - го нема,
Макаон го нема да попрска смирувачки лек.
О, девојко, јас сум Телеф, а ти Ахил верниот биди ми;
со твоја убавина намали ми тага од тебе разгорена.

27.

(До господарот на морето и копното)

Овој брод за тебе е,
о, кралу на морето и господар на земјата,
јас, Крантас ти го дарувам. Бродот не е веќе мокар,
туку пердув фрлан од скитнички ветришта,
многупати претрашен си мислев
дека во смрт пловам;
сега отфрлам се, и страв и надеж и море и бури,
стопалото си го посадив безбедно во почвата починато.

28.

(Рибарот се обраќа до Посејдон)

Стариот Аминта си ја врза рибарската мрежа
за јадицата, престана со морска работа
и проговори кон Посејдон,
солена далга од морето
му извлече солза од окото:
Ти благословениот, знаеш,
изнемоштен сум веќе јас,
а во едно старо зло-доба
ни сиромаштијата не старее
но јас опаѓам и во раце и во нозе,
одржи го овој старец
душа дури влече сè уште по копното
на кое се прибра,
о, Владетелу на земјата и морето.

29.

(Светиот град)

Под цветниот Тимол, покрај протокот на Хермес Меонски,
јас сум, Сардис, центар на Лидијците.
Прв сведок на Зевс му бев;
нема да го издадам тајното дете на нашата Реа.
И на Бром дадилка му бев, го видов среде молњи запалени
осветлен во широк сјај;
златокосиот бог по наши падини, прв
исцеди винова бербa од пупки на грозјето.
Секоја милосливост ми беше дадена,
и многу пати низ многуте времиња
најсреќните градови ми завидуваа.

30.

(Куќата на праведниот)

Правдата оваа куќа ја има подигнато
од прв камен до висок кров
Зашто Македонецот не прави богатство од трупање
на туѓа сопственост ограбена со арамиска сабја,
ниту сиромавиот овде проплакал од мака
пуста и напразна, ограбен оставен без најчесна заработка;
сè додека работниците не ги тормози праведниот
делата на возвишените смртници нека опстојуваат.

31.

(Утре)

„Утре ќе те видам“ –
Но тој ден никогаш не доаѓа за нас,
одлагањето постојано продолжува и расте ли расте.
Ова е сè што добивам од тебе за копнежот мој?
на другите им носиш друг вид дарови
а мене ме презираш иако верно ти служам.
„Вечерва ќе те видам“.
А што значи вечерта во животот на жената?
Старо доба, преполнето со милиони брчки.

32.

(Пандорина кутија)

Се смеам штом погледнам во кутијата Пандорина,
не ја обвинувам жената
туку само крилјата на благословите;
тие се тие што плесакаат по небото
над домовите низ целата земја,
а требаше на цврсто тло да се спуштаат.
Но жената до капакот на кутијата,

со образи пребледени,
изгубила сјај на дамнешните убавини,
и сега животите наши двојно промашија,
таа остарува со кутијата,
а кутијата останува празна.

33.
(Животен век)

Божице на Земјата и Породот,
ти, и ме породи, и ме покри со последен поздрав;
јас си го исполнив патот од тебе до мене, збогум,
не разликувам каде патувам;
зашто ниту знам чив и кој сум,
ниту од каде кај тебе се најдов.

34.
(Заводлива, или само млада)

Устата ти е цвет од милина
и образите китки расцутени,
очите ти од Љубов озарени,
а рацете сјајно растреперени во музика.
Со очите очи освојуваш и со песна - уши;
Секој дел од телото ти
млади мажи во замка фаќа.

ФИЛИП ОД ТЕСАЛОНИКА

Македонскиот поет Филип од Тесалоника живеел во првиот век по Христа, за што сведочи изданието на веќе користената книга *„Одбрани епиграми од Грчката антологија“*, приредена од Џ. В. М'кеил. Овој автор бил современик на Исус Христос, но и на светиот апостол Павле кој токму во средината на првиот век престојувал во Македонија.

За Филип од Тесалоника во Антологијата на англиски јазик е запишано и дека ја редактирал збирката песни која претходно ја имал составено извесен Мелеагар од Гадара. Се наведува и дека Филип од Тесалоника прв го вовел терминот *антологија*. Филип од Тесалоника бил автор и на епиграми, а своите песни ги нарекол *Филиповиот венец*.

Во тоа време Македонија била римска провинција, а Македонците живееле во тешки услови. Сепак, македонското етничко чувство и натаму било присутно среде Македонците, за што се доказ неколкуте спомнувања на етнонимот *Македонци* од тој век. Во продолжение македонскиот превод донесува дел од творештвото на Филип од Тесалоника. Една од неговите кратки песни била посветена на неговиот патрон извесен Римјанин Камилие (Camilus). Во неа Филип од Тесалоника ги спомнал и убавините на некои предели од Македонија, конкретно *„цвекињата од славната пошумена Пиерија“*, ја слави природната раскош на светот, посебно на светот на младите творечки снаги кои ги поттикнува и афирмира во својата антологија.

Филип од Тесалоника ги истакнува благородните богатства на човековата духовна природа но и на физичката природа на светот (*Делфините секогаш служеле за бесплатни бродари на Музите*), утврдува уредно зачуваните списоци, дарови и тестаменти за признание на добротворноста, ја пресликува немилосрдноста на природните елементи, дава скицирана поетска хроника на градот Теба, како и биографска слика на мајката со починати деца, а за оние кои сепак се зависни од телесни

задоволства, дава и описи со воздржани еротски квалификативи (песна бр. 20).

Во однос на одговорниот избор на зборови и поими, авторот на преводот настојуваше, каде што стилската варијанта дозволуваше избор и мелодичноста добиваше квалитет со алитераија, да употребува зборови на македонски јазик кои и во англискиот јазик имаат заеднички идноевропски корени, пр. глаголот *варди*, англиски *ward*, е избран наместо глаголот *чува/заштитиува*, во последните два стиха од песна бр. 12 (цитат: *или верно го вардам во староста, или во младоста го воспитувам*). Изборот на самогласката „а“ исто така придонесува за мелодично, сврзно хармонизирање помеѓу крајното „т“ во *младост* и „г“ во *го*, со што се избегнува тврдоста меѓу двете согласки (*т* и *г*), „... младост го...“. Исто така, за студентите или истражувачите на споредбен превод, два примера од изборот на зборови може да им бидат корисни за разгледување (пример, зошто во песна бр. 15 е одбрана употребата на „тегобност“ наместо бременост, стих 3, и „закачен“ наместо качен, стих 9).

1.

За тебе хеликонско цвеќе набрав
и првите цутови ги скинав
од славната пошумена Пиерија,
за тебе откинав корици од современи страници,
исткав сопернички ѓердан,
за да личи на оние од Мелеагар,
Но дали ти, благороден Камилие,
кој знаеш за славата на постари поети,
дали и кусите дела од помладите ги знаеш?
Антипатер ќе не краси со венец
од пченкарни мешунки,
Кринагора ќе ни биде бршлен набуен,
Тилиус - канела,
Филодемус - марџорам,
а Пармение - плодови од мир,
Антифан како ружа,
Автомедон, и тој како бршлен,
Зонас - лилјан, Бианор - бука,
Антигон - маслинка,
а Диодор синоличка,
ти Евние на ловор личиш,
а плетенката и многу други има,
какво свежо цвеќе и да посакаш.

2.

Овие споени каналчиња од малата нива негова
Сосикле домаќинот ти ги посвети на тебе, Деметро,
ти што класје сакаш;
тој богата жетва ти набра.
И друг пат ќе има берба,
нека си го донесе за острење српот отапен од работа.

3.

Калимен, откаго ја остави работата,
кога староста му стави перде на очи,
сега на музите им го посветува
својот кружен шестар
што ги бележи маргините
на страниците, и ножот кој му остри
моливи, и линијарот, најдолгиот,
и кредата од брегот,
тој порозен сув морски камен.

4.

Посејдон, кралу на морето, до тебе се обраќа Архид.
Престана тој по брегот да талка веќе,
неговата котва ти ја посветува зашто лежи во морските треви
и бродот му го држи оставен само со две лопатки во водата,
ти оставам и мрежа засводена над бродот,
тркала изабени од бродарење,
кров широк за одбрана од дождовите
и кварц светлина што создава
за морнарите на отворено.

5.

Демофон златарот, со очи замаглени од староста,
на Флениј му ги остава во наследство
воздушните мевови од наковалната,
острото еге што го мазни златото,
и двоцевката за огнени јазичи
и овие зајчешки шепа што собираат
струготинки.

6.

Клитостен, тој со стапала што трчаа лудо,
а сега несигурни од староста,
на тебе Рео ти посветува:
тамбурина излижана од негова рака,
ти остава и цимбали остри, издупчени,
и двојна флејта иако на една писка свери,
на неа некогаш музички крикови испушташе
и вратот си го кривеше за тоа создавање,
и двостраниот нож ти го дава со кој вените си ги отвори.

7.

Старата саката слугинка,
кога слушна добри вести за лековита вода
дојде кривејќи на дабов стап
дотепано тело потпирајќи.
Жал ги фати Нимфите
до вулканите на Етна што живееја:
до водена кука на таткото нејзин
Симает, кој беше на умирање -
та топлиот извор на Етна и поврати
снага во болните нозе.
На нимфите желбата што ѝ ја исполнија
и што ќе ја испратат без потпирање,
стапот нејзин им го остави,
и тие се радуваа на подарокот.

8.

Глико од Пергам, славата на Азија,
громогласникот на севладеење,
ширно-стапалестиот,
Новиот Атлас - исчезна;

исчезнаа тие раце непобедени,
Адот кој победува сè, го падна него кој никогаш
не беше загубил ниту во Италија, Грција ни во Азија.

9.

Детето што се лизгаше по смрзнат проток,
Тракискиот Хебрус, не одбегна смрт;
отиде под реката кога таа се подразмрзна,
мраз му го исече вратот.
Телото вода му го однесе,
а главата што остана
погреб бараше.
Несреќна е таа чија рожба
оган и ветер ја поделија
рожбата и на двете страни да им припаѓа
ама на ниедна сосема.

10.

Морето ми искрши чамец,
насекаде бев фрлан
морето друг чамец
ми подари, природен.
Телото на татко ми го видов,
накај мене идеше,
на него се качив, морнар осамен,
пишано му било и сега тој товар да носи.
Стариот ме донесе до пристаништето,
и со тоа двапати живот ми даде, како
новороденче на копното и одново сега, на море.

11.

Славеј медо-гласен, јас
летав над морето
жалејќи му се на Бореј
што ни ветерот откај Тракија што иде
наклонет нејќе да ми биде,
што на грб ме прифати еден делфин
еден морски створ
како кочија што му служи на крилестиот.
Ме носеше тој најверен пливач
безброден морнар,
го освоив со лирата на моите усни.
Делфините секогаш служеле
за бесплатни бродари на музите.
А приказната за Арион не е невестината.

12.

Грло сум на јадрански вински бардак,
меден глас во стомакот носев
некогаш, подарок од Бахус.
Но сронет стојам сега
и потпирам нова лоза
што се качува да се извиши
над овој личен залив.
Секогаш му служам на Бахус,
или верно го вардам во староста,
или во младоста го воспитувам.

13.

Сјајна беше свадбата на Кадмос во Теба,
но свадбата на Едип беше одвратна.
Бахус ги повикал оргиите за кои Пантеј,

откако ги исмеал, зажалил.
Од струните и сидовите ѝ станаа на музиката,
но во офкање се спуштија од звукот на флејтата.
Родилните болки на антиопа беа свети,
но болките на Локаста тежеа од проклетство.
Ино дете свое си милуваше, а Атам беше недоличен.
Градот – сепак славен, секогаш.
Види како за добро или зло, Историјата
секогаш има многу што да кажува за градот Теба.

14.

Јас, Филена, деца изродив
за гробна земја ли да нахранам,
јас мајка подгрбавена од жал
три погребни извидов.
Спас потоа побарав во овошјето на друга утроба
зашто силно верував дека
синот што јас не сум го родила - ќе живее.
Така, и кога изродив многу,
одгледав само посвоен син.
Но судбината не ми дозволи
ни него да го имам подарокот од друга мајка;
и пред да почне мој да се вика, и тој умре.
Сега сум причина за тагата и на други мајки.

15.

Сите некогаш ја сметаа Аристодика за горда мајка,
оти шест пати таа беше ослободена
од тежбност во утробата.
Но водата постојано се биеше со земјата -
само да ја нападне
та три сина загуби од болест,
а другите тројца очи затворија во морето.

Уплакана жена секогаш ја гледаат
како славеј закачен над гробни камења,
длабочина си расплетува во божји мир.

16.

Пловејќи доцна навечер кон Икарско Море,
Дамис, синот Никаретов,
се слизна од палубата и во море падна.
Татко му болно се молеше до бесмртните,
и водите ги повикуваше,
да запрат бранување над син му.
Но проголтан од морето,
тој исчесна клето.
Ете морето, и тоа од старост
оглувело за молитвите на родителот.

17.

Слонот со силни заби веќе го нема, насамарен,
заедно со фалангите спремен да се бори,
недопирлив во бој да се впушта
и да влече кочија на Цезар божествениот;
Слонот сега од страв
дебелиот врат во јарем си го дал.
И дивата сверка знае за задоволство од мирот,
го отфрла уништувањето во војната,
и место тоа како татко на добриот ред се однесува.

18.

Кога налетот на либиски ветер
со лутиот широко море затемнија и песок подуја
оздола од најдлабокото,
кога секој јарбол исчезна

во дупка на водената бездна
а бродот изгубен некогаш што тргуваше,
кон Адот и тој зајде,
Лизистрат извика кон боговите
заштитници на морнарите,
а тие, само заради овој служител на храмот,
дивите бранови ги заспаа.

19.

Ксеркс ја гледа големата глетка:
Леонидас само-заклан,
со пурпурна тога покриен.
Спартанците не знаеле
дека Гетите толку ќе се намножат
та цела Рајна ќе ја испијат
како и армијата на Ксеркс
цели реки што имаше испиено.

20.

Брод сум изграден од мајсторство на Кипар
донесен во тоа море
што ја роди и божицата;
човекот што ме создаде
беше човек од убавина,
Куртизан ме нарече
зашто сум му пријател на секого.
Искачи се доверливо;
не наплаќам прескапо;
и сите што идат ги дочекувам да видат
и домородци и туѓинци кај мене;
можеш мене и на суво и на море да ме пловиш.

ИМИТАТОР (ЕПИГОН) ОД ТЕСАЛОНИКА

За овој поет во “*Anthologia Graeca*“ нема никакви податоци, освен што е означен градот од кој потекнува (Тесалоника). Фактот што истиот е наречен и *имитатор* (епигон), можеби се поткрепува со издвоената песна од која сепак е очигледна сличноста со некои од претходните песни и епиграми:

1.

Јас, лозата еднаш млада
и во лиснати ластерки облечена,
набабрени гроздови во изобилство раѓав,
сега стара сум, како што гледаш!
И винските плодови
знаат за старосни брчки.

ДРУГИ АВТОРИ ЗА МАКЕДОНИЈА

Антички песни кои опеваат локалитети и луѓе од Македонија

Освен античко-македонските поети и нивните дела, во македонската антологија се вклучени и неколку кратки песни создадени од други познати, или непознати, автори кои исто така се застапени во *“Anthologia Graeca”*, а во кои се спомнати топоними од Македонија. Анонимни поети напишале и песни во кои ја опеале античко-македонската престолнина Пела, при што го спомнуваат и Александар Велики Македонски.

Во следните песни (исто така нумерирани од преведувачот), песната број 1 го нагласува значењето на етничкиот и генеалошкиот идентитет на луѓето и народите. Можеби и на немакедонскиот анонимен поет му е полесно да пее за величината на Александар Велики отколку да се жали на римското освојување на Македонија.

Скулптурата на Александар останува сама, во Пела, и географски и метафорички сама, без да и припаѓа на Грција која сепак ја има приграбено Пела. Во таа фаза на (иако привремено) грчко ропство наметнато над Македонија, божествениот универзум се грижи и за величината на Александар и за судбината на негова Македонија (песна бр. 2).

Во песната бр. 3, анонимниот поет пишува за предодреденоста на Александар Велики Македонски да владее низ војување со блиски и далечни непријатели на Македонија и да го облагородува светот со великодушноста на татко му. Песната сугерира статуа на Александар како дете, по која македонските археолози секако би трагале ако грчките власти не го блокираат патот и до тие вистини.

Песната бр. 4 го позиционира македонскиот град Тесалоника како уште една македонска локација на величината на делото на нејзиниот син Александар. Песната е порака до мајките и нивните идни македонски генерации, како и до немакедонските жители на Солун, да не се плашат од странците (од Грците

сметани за варвари), бидејќи од источната порта на Солун се гледа значењето на македонската суштина: „ја гледаш светлината на правдата нерасипана. Одиш во просторот на праведно владеење, мајко на совршени наследници“.

Една од овие песни (број 5) е во авторство на поетот Никенет. Неколку кратки песни (бр. 6 - 9) ја опеваат македонската област Пиерија. За трајната иконска убавина неуништлива со биолошка смрт, за македонската, негрчка, нетракиска, но пиериска девојка и нејзиното стихотворство, сведочи и анонимниот автор на песната бр. 6: *Но убавината на твоето стихотворство, / објавува дека не си исчезната ти, Ерино, / но дека си чувар на мешовит хор / на девиците од Пиерија.*

Во цитираната песна бр. 10, *Милостиви деца*, авторот Театет ја возвишува убавината и добрината вродена во македонскиот етнос и етос.

„Грчката антологија“ содржи и други кратки песни во кои е опеан и античко-македонскиот град Амфипол, како и реката и областа Стримон.

1.

Анонимен автор

Со Хектор - и Троја исчезна
и веќе никогаш рака не крена
да се брани од напади на Данајците.
Така и Пела, исчезна со Александар,
но татковините се слават преку луѓето,
со синовите свои,
а не луѓето со татковините.

2.

Анонимен автор

Замисли си Александар во живо го гледаш;
неговите очи од бронзата блескаат,

живее тој со бестрашноста.
Сам на тронот на Пела
а земјате цела преку зраците на Зевс
од небо гледа над него.

3.

Анонимен автор

Еве, го гледате Александар, новороден
син на Филип великодушниот,
храбриот по дух, на кого
Олимпија на стари години му даде живот,
кого од самата колевка Арес
го научи за маката на војната
и кого Судбината
го повика на тронот.

4.

Анонимен автор

На источната порта на Солун
од срце восхитувај се, странецу,
кога преку портата го гледаш совршениот
уништувач на Вавилон беспоштедниот,
ја гледаш светлината на правдата нерасипана.
Одиш во просторот на праведно владеење,
мајко на совршени наследници.
Не треба таму да се плашиш од варвари или содомити*.
Таму и Спартанец рацете си ги сплел во сид –
да ја брани статуата на владетелот
кој победи и Арапи во Месопотамија
и чие владеење се славеше.

.....
*Содомити - Во тоа време Грците ги обвинувале источните народи,
Арапите, за содомија. (Забелешка пренесена од Антологијата на
англиски јазик ("*The Greek Anthology*").

5.

НИКЕНЕТ

Овој гроб сум јас, патникот од Бито,
ако го поминеш Торон и пристигнеш во Амфипол.
кажи му на Никанора дека ветерот на Стримон
што задува при заодот на Јарец соѕвездието,
дух беше на смртта на негов син единец.
Амфиполе, гроб на Филис Едонски,
измиен од Стримон и Хелеспонт големиот,
се што остана од тебе е оваа урнатица
од храмот на Артемида Брауронска
и оваа спорна вода во твојата река.
Ја гледаме, таа за која Атињаните
предолго се бореа, лежи меѓу два брега
крпа ископината спакоцена пурпурна.

6.

Анонимен автор

Ти, токму што го породуваше
пролетниот порој од медени песни
и само што го откри својот глас лебедов,
Судбината, господарка на крајот на животот,
до Ахерон те стаса
преку широка вода на мртвите.
Но убавината на твоето стихотворство,
објавува дека не си исчезната ти, Ерино,
но дека си чувар на мешовит хор
на девиците од Пеорија.

7.

СИМОНИД

(Снег во лето)

Остриот Северен Ветер залетан од Тракија
падините на Олимп ги прелетувал,
и на луѓето во тенок панцир завиени
дух им стегал
па живи ги закопувал
покриени во земјата Пиериска.
Земете за мене дел од таа земја оспоменета,
не личи на пријателот млак опис да му носам.

8.

САФО

Пчелката од Пиерија
чисто-звучна
се спушти да се одмори таму,
изгледа си ткае во умот
мила мелодија посветена
на музите занемени што чекаат.

9.

СТЕФАН ОД ФИЛИПИ

Корнејќи го цвеќето на Хеликон
и првите цутови
низ папратни шуми на Пиерија,
кинејќи страници нови листови,
исплетов венец
да личи на венецот на Мелеагар.
Не одминувајте ме
иако гробот ми е мал,

залејте ме со свето помазание
и почит оддадете ми, како кон боговите,
зашто и јас Хомер за божествен го сметам,
него и музите од Пиерија
го чествуваат.

10.

ТЕАТЕТ

(Милостивите деца)

Од која и да сте фамилија, среќни бидете, деца,
какво благородно име ви е дадено на вас убавите?

- Никанор сум јас,
а татко ми - Епиор,
и мајка ми Егеса,
Македонец сум по род.

- Фила ми е името,
а ова е брат ми:
обајцата стоиме тука
и завет исполнуваме
на нашите родители.

Поговор (од XXI век)

Користена литература

- Agripa, *War of the Jews*, II, 16,4
Aeshines, "On the Embassy", 2.116
Apian, *Liber Memorialis, De Orbe Terrarum*, VI, 3, 1 с. A.D.
Arrian, *Anabasis*, Chap. XXV, II век
Аријан, „Историја на наследниците“, папирус PSI XII.1284,
II век
Аријан, *Папирус* - PSI XII.1284, II век
Arrian, "The Campaigns of Alexander", Translated by Aubrey
De Selincourt, *Pengiu books*, USA, 1987
Аристофан, *Птици*, V в. пр.н.е.
Breviarium historiae Romanae, III, 12
Caedmon, *Hymn*, VII с. AD
Catholic Encyclopedia", Volume VII, 1910 by Robert Appleton
(Company Online Edition, 2003 by K. Knight: Hesychius
Columbia Encyclopedia, The, Hesychius of Alexandria Sixth Edition.
Columbia University Press, 2001
Веселиновиќ, С.М., *Лекции из Светог Писма - Законске
књиге Старог Завета*, стр. 17-18, Нова штампарија Давидовиќ,
Дечанска 14, Београд, 1908
British documents of foreign affairs, Part I, Series F, Europe
1848 - 1914, Vol. 14 "Greece, 1847 - 1914", University publications of
America
Eusebius of Caesarea: "Demonstratio Evangelica", Tr. W.J.
Ferrar, 1920, Book 3 Chapter VII)
Eutropius, *Breviarium historiae Romanae*, III, 12, 4th с.
Godden, Malcolm and Michael Lapidge (eds.). *The Cambridge
Companion to Old English Literature*. Cambridge, 1986
Herodian: *History of the Roman Empire*", 1961, Book 1,
Chapter 3
Dio Chrysostom „Discourses“, Vol. III, 159, 1-2 с. BC
Донски, А. „Античко-македонското наследство во денеш-
ната македонска нација – прв дел – фолклорни елементи“, Штип,
2003

- Донски, А. „Јазикот на античките Македонци“, Штип, 2006
- Донски, А. „Старогрчки и други антички сведоштва за посебноста на античките Македонци“, МНЛД „Григор Прличев“, Сиднеј, ЕМАРИ, Штип, 2011 (на македонски и англиски јазик)
- Herodian, "*History of the Roman Empire*", 1961, Book 1, Chapter 3
- Isocrates, "*Philippus*", 5.108, 4th c. BC
- Justin, "*Historiarum Philippicarum Libri XLIV*"
- Kapetanopoulos, Elias, "*Xennias Makedonizon te Phone*," s. 17, *Archaiologike Ephemeris*, 1993
- Климент Александриски, Св., „Предупредување до Грците“, петто поглавие: „Мислењето на филозофите во врска со Бог, I-II век
- Kukubajska, Marija Emilija, *Bioethics in Poetry*, publ. EMARI Stip, 2013, University publications, UGD electronic repository
- Liber Memorialis, De Orbe Terrarum*, VI
- Mackail, J. W., "*Select Epigrams from the Greek Anthology*", 2000
- Paton, W. R., "*The Greek Anthology*", English translation, London 1916, reprinted 1920
- "*Palatian Anthology, The*", 10th c. A.D.
- Pausanias, *Description of Greece*, 1, 2, 4 и 27, 2, 2nd century B.C.
- Planudes *Anthology*, 14th c. A.D.
- Plutarch, "*Antony*", translated into English by John Dryden, 17-18 c. A.D. <http://classics.mit.edu/Plutarch/antony.html>).
- Plutarch, "*Eumenes*", 14,10, translated by John and William Langhorne. Електронска верзија на: <http://www.attalus.org/old/eumenes.html>
- Plutarch, "*Aemilius Paulus*" (translated in English by John Dryden)
- Плутарх, „Александар Македонски“, издавач----, Скопје, 1994
- Potter, Dr Charles Francis: "*The Lost Years of Jesus Revealed*", A Fawcett Gold Medal Book, Published by Ballantine Books, CBS Publications, стр. 40, NY, 1962, 1958

Rufus, Quintus Curtius, "*De Rebus Gestis Alexandri Macedonis*", VI, (1 в. стара ера и 1 в. нова ера)

Руф, Квинтиј Куртиј, „*Историја на Александар Македонски*“, превод од латински, д-р Љубинка Басотова, Скопје, 1998

Seneca, "*De consolatione ad Helviam*", 7,1, - I век

Slowikowski, D-r Synthia Syndor, "*Sport and Culture in the Ancient Macedonian Society*", p. 30, The Pennsylvania State University, 1998

Smith, William: "*A Dictionary of Greek and Roman Biography and Mythology*". London. John Murray, 1873

Sozomenus, *Ecclesiastical History*, Book II, Chap. II, 3-4th c.

Stafford, Emma, J. "*Ancient Greece, Life Myth and Art*"; 2004, ISBN 1-84483-044-6, цитат според Јанко Томов: „*Античката историја на Македонија и на Балканот во делата на западните автори*“, стр. 72, Бризбејн, Австралија, 2005

Страбо, „*Географија*“

Тукидид, „*Пелопонеска војна*“, V - IV пр.н.е.

Vitruvius, Marcus Polius, *De Architectura*, Book VII

www:

- Georgetown University, Washington D.C. sponsored: *The Labyrinth: Resources for Medieval Studies*, including library, national cultures, international cultures, literary and special topics, pedagogical, psucho logical resources

- British Library, London, UK, *An Introduction to Anglo-Saxon Manuscripts*, a free online seminar

<http://www.perseus.tufts.edu/cgibin/ptext?doc=Perseus%3Atext%3A1999.04.010>

Рецензија

**Д-р СТРАШКО СТОЈАНОВСКИ, професор, Правен факултет,
УГД – Штип**

ИНТЕГРАТИВЕН ОСВРТ: АСПЕКТИ И ЗНАЧЕЊА НА АНТИЧКАТА МАКЕДОНСКА ПОЕЗИЈА

Да се трага по вечноста и универзалноста на постоењето и битието значи да се започне и да се заврши со универзалните поетови потраги по смислот на постоењето. Поезијата како експресивен облик на толкување на универзалните вредности го има бележено и почетокот и развојот на човештвото и неговата човечност одразена во културата и цивилизацијата на светот. Поезијата ја среќаваме во првите народни обичаи, првите верувања и првите морални вредности, кои служеле за осмислување и уредување на реалноста, за дефинирање на себеси и за постојана потрага по новото или по старото, непознатото. И после сè, вистината останува да се бара во ослободената стилистика на битот, што претходи дури и на структурирањето на философија.

Делото *Антологија на античко-македонската поезија*, приредено и преведено од еминентниот поет и писател Марија Емилија Кукубајска, е дело кое не треба да се разгледува единствено низ призмата на националниот дискурс или низ наследствата на т.н. западноцентрична цивилизација со своите антички корени, туку како израз на универзалното битие на човекот кој трага по трајната вистина во својот исконски познат и низ векови признаен идентитет. Токму преку изразот на индивидуалниот творец вистината ги создава универзалните постулати на есенцијалната севкупност на смислата на постоењето. Вечниот, рационален или имагинарен свет во којшто постоиме, надраснуван

низ времето и просторот, нè води во потрага кон смислата на животот која постојано приредува нови тајни. Прашањата кои ги поставуваат античките македонски поети подеднакво се вредни и денес, како израз на тоа вреднување, трагање, создавање и постоење.

Антологијата на античко-македонската поезија содржи три дела, кои севкупно се синтетизирани, нудејќи му на читателот една интегрална целина која ги пресликува историските пораки и духот на античко-македонската мисла и чувство.

Во првиот дел се прави осврт на разликите помеѓу античките Македонци и античките Хелени. Во овој дел се прави паралела изведена од античките автори кои јасно ја препознаваат Античка Македонија како посебна културна, етничка, па дури и цивилизациска целина, која на светот оставила универзални вредности, кои се денес интегрален дел од глобалната светска цивилизација. Создавањето на интегралното глобално општество се чини почнува токму од Александар Македонски, кој знаел да ги препознае и признае вредностите кај поединечните цивилизации, а притоа, и во рамки на тоа, да создаде и нова епоха наречена *македонски период*. Античките Македонци ја надминуваат тесноградоста на хеленската цивилизација, подеднакво вреднувајќи ги и хеленската и македонската, но и другите источни култури меѓу кои и персиската и египетската. Во овој дел се потврдува дистинктивноста на античките Македонци кои во периодот на Александар Велики Македонски стануваат уште појасно препознатливи во веќе постоечката посебност на својот јазик, култура и уредување, што заедно го прави јасно својствен и различен нивниот античко-македонскиот „етникум“. Вакви докази наоѓаме кај Аријан, Куртиј Руф, Плутарх, Диодор од Сицилија и други автори, кои барајќи ја величината на Александар Македонски ја градат и сликата за посебниот карактер на Античка Македонија, сосед на античките Хелени.

Во вториот дел авторот на воведот, Марија Емилија Кукубајска, прави современ интегративен осврт на различните аспекти и значења на античката македонска поезија. Токму во овој дел јасно се препознава универзалноста на перспективата која ваквата поезија ја вклучува како македонски удел до вредностите за трајната човекова цивилизација. Антрополошката анализа не се обидува да фрагментира, туку гради синтетичка целина, поврзувајќи го животот во антиката со денешните тековни рефлексии, резонирања и предизвици на човештвото. Можеби токму низ овој пристап на синтеза меѓу минливото и трајното ќе најдеме одговори на прашањата детерминирани од материјално-рационалните приоритети со кои сме преокупирани, запоставувајќи го притоа есенцијалното вреднување на постоењето. Во поезијата на античките македонски автори наоѓаме пораки поврзани со обичајот, етичките и етничките вредности и морални пораки, кои како културни наследства надополнети со христијанската етика, ќе постанат основа за градење на подобар свет и универзална среќа.

Во третиот дел се нуди вистинската наслада за читателот, која кулминира со изразот на античко-македонските поети. Интердисциплинарно анализирано и интелигентно уредено од авторот, преведените стихови нудат уникатни можности да навлеземе во светот и идеите на античките автори, но и да правиме осмислено споредување и пресликување во денешницата. Убавината на човекот и природата, љубовта и духовните доблести се подеднакво воспени, и на нив им е дадено еднакво вредно место со реалноста на смртта, стравот и трагичниот или триумфален исход од потрага по смислата на животот. Во поезијата градителот гордо ја гради својата кука, која поетот имал за цел да го симболизира и чесното создавање и вреднување на својата татковина; овчарот е на распаќето помеѓу сигурноста на брегот и предизвикот на морето; бродоломникот ја бара среќата во животот кој станува подрагоцен

после загубите во кои морските предизвици водат и до исчезнување.

Од содржините во овој избор се уверуваме и дека многу порано пред Француската револуција, македонскиот антички поет знае да ја велича слободата, велејќи „да се умре во слобода е подобро отколку во ропство“. Во оваа старо-македонска поезија завидливоста, љубомората и злото се надминуваат од добриот дух и силната и јасна мисла за продолжување кон иднината и покрај гробовите и загубите. Смртта раѓа болка, тага и оплакување, но и обврска за почитување на сеќавањето, затоа што во сеќавањето е трајноста на постоењето, а спомените заслужно го воведуваат херојот од минатото во иднината. Во оваа поезија со сестрани теми, освен за постојаноста на убавината и величината, денешниот македонски читател ќе има можност да се сретне и со секојдневните и дневните карактеристики на човековата непостојаност, или неговите ситни желби и страсти кои можеле уште тогаш да бидат надминати, или излечени, само со „умот над телото“ со свеста за умереност во барањата и избегнување на сладострастието.

Делото Антологија на античко-македонската поезија се појавува за да ја остави заслужената трага во историјата на македонската поезија, култура и јазик. Ваквиот смел обид на авторот Марија Емилија Кукубајска да трага, да ги пронајде и да го издвои македонското од хеленското античко уметничко творештво треба да послужи како поттик во градење на македонската сегашност и иднина без да го оставаме своето културно наследство во минатото. Да ја бараме среќата и човечноста, правејќи ги и другите среќни. Да ја почитуваме и сакаме својата македонска татковина додека го почитуваме и светот во кој го вградуваме тоа со што не облагородува нашата земја и народ со векови и милениуми.

Поезијата сепак останува да е најсублимен израз на човековите длабочини, со кои и нашите македонски предци го давале уделот во универзалноста на човековата цивилизација. Овоземското постоење започнува со детскиот плач кој се слуша и во овие стихови, а завршува со последниот здив кој допира и до нас живите македонци денес. Овоземското постоење започнува и завршува со чудесните тајни на реалноста, и со реалноста на таинственоста на човештвото и неговите судири и судови, но продолжува вечноста на трагањето по слободата на мислата и правото да се биде свој, право предодредено од Бог, а давано на привремена употреба во театарот на светот.

Штип, 24.1.2015 година

Рецензија

**Д-р ВАСИЛ ТОЦИНОВСКИ, Универзитет во Риека,
Хрватска**

МАКЕДОНСКАТА ПОЕТСКА ТРАДИЦИЈА

***Антологија на античко-македонската поезија,*
приредила и превела:
д-р Марија Емилија Кукубајска**

Честа и достоинството се етички и естетски правила на секој народ. Тие се божја дарба што ќе рече природно и неотуѓиво право како цивилизациска придобивка којашто на најuverлив начин ги потврдува традицијата и континуитетот. Посебноста /идентитетот и уште повеќе другоста со писмото и јазикот, со материјалната и духовната култура, со верата и вербата во човекот, зборот и времето. Вековитото и лековито име на библиската Македонија како по некое непишано правило постојано било присвојувано или негирано, освојувано и поробено, уништувано од другите. Таа не е, ниту била никогаш проблем, туку се земала како мевлем за туѓите трауми и порази, се препишувала како *најромантична епоха* во сопственото бедасто опстојување. Туѓите интереси и пропаганди нејжестоко ги напаѓале и освојувале македонското самобитие и опстојба, делеле и распарчувале, та затоа и вечни останале стремежите на Македонците со сопствени борби и жртви да ги извојуваат своите национални и социјални права и слободи. Оттука, трајна е и обврската за нивно расветлување и афирмирање. Тоа е татковински аманет во мислата и во смислата на возвишената вистина. Посебно радуваат и охрабруваат одредени проекти кои првично би рекле, како камен-темелник упатуваат во

конкретни појави и процеси, манифестации, автори и дела кои оставиле трајни траги во нашето македонствување. Од најновите посведочувања, секако, треба да се зебелажат собраното дело на св. Климент Охридски и Антологијата на македонската нижевност (книжевни остварувања од IX до XXI век). Еве, кон тие раритети се придружува и трудот *Антологија на античко-македонската поезија* на Марија Емилија Кукубајска

Станува збор за дело што на најубав начин ги потврдува човечкото и творечкото умевање и знаење, доблест и храброст, аргументот и вистината како мери за човекот и неговото дело. Секоја чест за приредувачот и преведувачот Кукубајска за оваа ретка и оригинална книга. Таа доаѓа со единствена намера и во име на вистината. Неа сите ја обожаваат и ја посакуваат, ја воспеваат и само неа ја признаваат. Лицемерието кон неа си останало и во ова XXI столетие. Соседите за неа и денеска срца распарчуваат и очивадат. Не се одрекува јужниот сосед како колекта на човековата цивилизација, напротив, неговата политика и дипломатијата никако не ја прифаќаат древноста на другиот и на другото. Апсурд и безумие. Кукубајска целиот систем од прашања го поставува на отворена маса и неговата проверка ја преземаат аргументите. Аналитички се проследуваат, толкуваат и вреднуваат релевантните прашања за етнокултуролошките разлики помеѓу Македонците и Хелените, за исконското и неотуѓиво право на слабодата за етничко декларирање, за разликите меѓу македонскиот и грчкиот етнички и културен идентитет и поетскиот материјал којшто е проследен со антрополошки, психолошки и етнички коментари. Александар Македонски во еден говор пред своите офицери им се обраќа со директно разграничување на нивната припадност: *О Македонци и грчки сојузници*. Татковинското што само по себе го подразбира националното чувство задоено со мајчинското млеко, со првиот збор на мајчин јазик и со првиот чекор на родната земја го илустрираме со два поетски примера. Декларативен е записот оти:

Македонец сум по род... Фила ми е името, / а ова е брат ми: / обајцата стоиме тука и завет исполнуваме / на нашите родители. Родољубивите завети се пренесуваат од колено на колено. Пораката до потомците и кажува и бара: Деца наши, чувајте се, до вас сме. / Бог е со нас. Во име Бога идеме, ве спасуваме / од душмани на душата Македонска, богочовечна (Кукубајска, 2007). Овој критичко-есеистички дел од трудот е летописна книга за сложеноста и многузначноста на предметот којшто долгорочно и извонредно успешно го работи Александар Донски, кому авторката му упатува благодарност како израз на меѓусебна почит, доверба и соработка.

Поетскиот дел од Антологијата го исполнуваат два дела. Во првиот се претставени единаесет присвојувани автори, израз на Кукубајска, присутни во повеќе избори и секако во најзначајната во таа смисла *Грчката антологија* од 1920 година. Творечката идентификација е мошне јасна. Антифан, Антапатер, Зоил и Парменион до името ја имаат одредницата *од Македонија*, додека другата група автори се одредуваат по своите градови и географски подрачја: Антипатер од Тесалоника, Исидор од Егеј, Македониј од Тесалоника, Македон Конзулот и Имитатор (Епигон) од Тесалоника. Во вториот дел се поместени стихови од други автори за Македонија, како и антички песни за локалитети и луѓе од Македонија. Во поговорот Марија Емилија Кукубајска децидно пишува за тематските, стилските и естетските вредности на творбите. Нивните теми и мотиви најчесто имаат универзални, општочовечки димензии и значења.

Пораките за љубов, пријателство, доверба и соработка го градат светот на иднината и благосостојбата. Одговорноста пред пишаниот збор недвосмислено потврдува оти само слободниот е среќен човек. Писателите како луѓе кои ѝ припаѓаат на иднината постојано чекорат пред сопственото време. Внимателниот читател во нивните стихови како далечен одглас ќе ги слушне пораките не

за убаво одбраните зборови, туку за големи и вредни човечки и човечни дела кои остануваат во колективното меморирање. Оваа антологија можеме да ја именуваме и како читанка за добрината, убавината, возвишеноста, честитоста и чедноста кои и по толку векови се јасни сигнали до потомствата за еднаш дадениот живот и за негово квалитетно/хумано опстојување.

Треба да се биде човек и да се човекува. Тоа подразбира оти најнапред треба да се знаеш себеси, да се спознаеш, да се самопочитуваш и сакаш, да се браниш и одбраниш. Ако тоа не го направиме, да не чекаме оти некој друг ќе го заврши тоа за нас. Само така потоа се почитуваат и сакаат другите. Во светоста на егзистенцијата кантарот точно ја мери и премерува заемноста. Тоа е како поетските доаѓања и заминувања, средби и разделби, вон убавите зборови кои отсекогаш ги имало и премногу, та затоа се барало според народната мудрост црно на бело. И по толку немерливи временски дистанци тоа се уката и поука од античко-македонската поезија. Нам така ни се чини, така го разбираме подвигот на доктор Марија Емилија Кукубајска во овој нејзин најнов хуманистички проект. Вметнувањето што подразбира и квалификувано одредување на хуманистичко дело за некои можеби ќе биде несфатливо. Но, се одредивме за вакво вреднување од едноставна и логичка причина што животните и творечките врвици на авторката неминовно се околу тој и таков стожер што го осмислува и целосно го исполнува човечкото и творечкото опстојување.

Антологија на античко-македонската поезија како што веќе запишавме е ретка и вредносна книга, бележито дело читливо и возбудливо за широк спектар на читатели независно од нивното образовно и животно искуство. Едноставно, зашто книгата што е пред нас е едно такво неповторливо искуство, книга за читателско задоволство и за долго помнење.

Наместо поговор

Марија Емилија Кукубајска:

АЛЕКСАНДАР МАКЕДОНСКИ КОН ВЕРНИТЕ И НЕВЕРНИТЕ ВО XXI ВЕК

Господе, ако сè уште заслужуваме дај ни го нашето,
тоа еднаш што ни беше од тебе дадено, а ни го земаа
измамнички војски и водачи лажни, бел ден не ни даваа во нашиот дом.
Дај ни мудрост, дај ни мир. МУДРОСТА ни треба,
во татковото, во татковината да ја искажуваме, и нови и стари докази
да сложуваме. Мудроста од тебе, низ возвишувања
додека ја стекнувавме, татковците ни ги казнуваа, погубуваа.
Лукавите и лицемерните ни ги лишуваа и од живот
и од земја наша исконска и од јазик постар од непријателскиот ...
Мачени, гонети - и најмоќните ги губевме.
Но татковина љубевме и зачувавме до денес.
Нè гонеа, откорнуваа, ни раскинуваа и родина и род,
ни грабаа најдобар плод - и туѓинците и оние отуѓените
домашни одметници, ни крадеа и век и лек против нивните лаги...
МИР ни треба, Господе. Среди ноќ на новата белосветска моќ и
геополитички погуби, во црно обоени дупки – мир ни треба, децата
да не ни ги голтаат мајсторите на измамата за *нов ред без ред* глобусен
одредени. Лажни лидери да не ни ги дресираат децата против дресот
на Вистината за величината на суштината во народот наш, наша Македонија.
Земјата наша, некогаш како и денес - со монструозен цинизам секуларно сечена
и попувано делена и печена на лева и десна клата од Елада и од другите...
И сепак и се уште таа е - органска и организирана од тебе, иако до срж злоупотребувана
од ненаситните тоталитаристи и „елитни“ диктатори со лажното име спасоносници.
Мир додека додржувавме тие деца наши погубуваа, ги поболуваа во ладот
и леснината на адот виртуелен, со нов канибализам и омраза политеистичка.
Таму лажно-важни знаења им продаваа на мрачни забави, во име на проектите:
„доброволна лоботомиија за над-свест“. Заведени од медиумска вест за промени
зло-вешто децата ни ги инвалидизира и ги програмираа за одење во проГрес –
низ едномерни, нереални линии... ги фризираа по сидови на војните,

за да спречат да браниме здрави наши полиња, за да ни ги трујат и сон да им потопуваат во мочуришта и сеништа на личен а обезличен фејсВук, мутирано и бездушно хромозоми да им пржат во одново оттуѓени, зовриени, умоболни пулови, технократски само-исполнети кратери и идеологии неодржливи и за нивниот Експеримент, тој општ(ествен) затворен ринг на измамнички водечки *авангарден инжењеринг*. Госпoде, татко на сè, и на сите луѓе и на сите машини од луѓе махинирани а од сите ненаучени неможности за човекот ... Татко и на атеистите, и на неистите, смилувај се, та во свест и совест да бидат погодени новолудите, со Твоја светлина, а не со нивните нано неметали и виртуелни портали без вредности. Паднати во темен вир, без мудрост и мир - ни земна ни небесна, ни умртвена ни свесна мисла ќе имаат ако те немаат Тебе, Боже - заштита и водство постојано. Дај им знак, како пред милемиуми што им даваше, но не сакаа да видат, не гледаа. Белки сега, пред спасот да им бега, засекогаш, опомени ги предавниците и изблеглиците од тебе: Светиот вид да го видат, она што ургентно им треба: светлина Твоја трајна светлина – што за нас отсекогаш била универзУм, светлина што не-твоите, не-нашите не ни даваа самите да веруваме, да ја чуваме, а од тебе ни беше ветена и од тебе посветена - светлина и физичка и духовна, просветленост во првата земја на правото славење: земја на мирот, медовина мудра, љубов за вистината, добрина за убавината. Да не стана веќе предоцна, татко вечен? Деца наши, чувајте се, со вас сме! Бог е со нас. Во име Бога - идеме, ве спасуваме од душмани на душата македонска, богочовечна. Бог е со нас – Емануел.

(нова верзија, од ЦД книгата „Говорот на Земјаните“, ЕМАРИ, Штип, 2007)

ЗА ПРЕВЕДУВАЧОТ, ПРИРЕДУВАЧ

Д-р Марија-Емилија Кукубајска (1950)

македонски поет, есеист, писател, книжевен критичар, преведувач, професор по американска и англиска култура, цивилизација и литература, Филолошкиот факултет, Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип.

Автор, преведувач или уредник на книгите: „Временија и Неоткрит“ (најдобра дебитантска книга поезија на Млада Струга, СВП), 1973; „Јаглен и Дијамант“, (поезија); „Соломон и Балкина“ (монодрама); „Антологија на современа индијанска поезија на САД“ (автор на превод од англиски, уредник на библиографски белешки, во соработка со Џозеф Бручек); „Можеби некогаш ќе се вратам“ - поезија на малтешкиот книжевник Оливер Фрициери (автор на превод на македонски јазик); „Поезија“ - Анте Поповски, превод на српски (со д-р Саша Петров); „Панорама на македонски поети по Втората светска војна“ – „Светска антологија на поезија“, уредник Кришна Сринивас, Мадрас, Индија (автор на превод на англиски јазик и уредник на библиографски белешки; ТВ серија „Малиот одред“ (превод од македонски на српски јазик, ЈРТ, Белград); „Овошје за срцето“ (поезија), македонски и англиски јазик; „Сакајте се луѓе“: 1. „Добрината и Сврот“, 2. „Гулаби и Ѓаволи“ и 3. „Славеј и Змеј“ (поезија и проза, ЦД трилогија) македонски и англиски; „Еми-Ноти: Вселена во вселената“ (интержанровска проза, есеи, поезија), македонски и англиски; „Емико“, јапонска хаику поезија (на англиски); „Зборник од Меѓународниот меморијален конкурс Емилија Кукубајска“, монографија за фамилијарни морални вредности во литературата (предговор, редакција); „Македонецот од Штип - Александар Кукубајски“, монографија (предговор, уредник), „Јазикот на Земјаните“ (епска поема, ЦД); „Екологија на македонската душа“ (интердисциплинарна збирка стихови и сликарски илустрации, Арт-По), 1 Глобална конференција на ОМД, Обединетата македонска дијаспора, Вашингтон; „Еми и куклите“ (поезија); „Еми... куклите... цунами... небо“ (хаику и македонски стих); „Две татковини – една љубов“

(хрестоматија); „ИНТЕ(P)грации на ИСТОРИ-ЈАта“ (преиздавање на двете први книги поезија, од 1973 и 1975); „Слобода над смртта“, миниесеи; „Биоетика во поезијата“/Bioethics in Poetry, научно-стручно истражување кон поезијата; “History of Anglo-American civilization and Culture”, UGD e-publication; “Postmodern Concepts: Essays and Criticism”, UGD e-publication; „Од фолклор до факти и фикција во американската и македонската народна литература“, УГД е-издание; „Информирана согласност“, превод на “Informed Consent”, на македонски јазик, UNESCO Centre for Bioethics, Paris, France, 2014; „Букварчето на Емилина“, уметничко-дидактичка литература (за рана детска писменост, од 3 - 6 години).

Автор на повеќе од 200 научни, стручни трудови, есеи и критики објавени или презентирани во земјава и во странство: Австрија, САД, Русија, Израел, Италија, Швајцарија, Шпанија, Словенија, Србија, Турција, Босна и Херцеговина, Бугарија.

Доктор по американска и македонска фолклорна литература (УКИМ, Институт за фолклор) и магистер по современа англоамериканска литература, со Фулбрајт стипендија (Chico State University, California, USA). Добитник на почесен докторат по литература во 1984 г., за споредбени истражувања на медитерански културни, книжевни и лингвистички наследства (Меѓународна академија за уметност и култура, Светски конгрес на поети), Маракеш, Мароко.

Специјализации: Историја на културата и компаративна литература: Универзитет Ерланген/Нирнберг, Германија, стипендија на германската влада; Малтешка литература и творештвото на Оливер Фриѓиери, Универзитет на Малта, Ла Валета; Арапски поговори: Универзитет Гарјунис, Бенгази, Либија; Етика и здравје, UCP – SCF, Лос Анџелес, Калифорнија.

Коосновач (со Емилија Кукубајска) и претседател на НВО ЕМАРИ институт (Едукација за моралот, академски истражувања и историја на културата).

Оснoвач на концептите: 1. Арт-По, 1973 г., мултидисциплинарна интерактивност помеѓу визуелна и вербална слика и 2. „Екологија на душата“, 1981 г., за применета етика и морални пораки во литературата.

„Посветеност ја има подигнато куќава,
од темели до широк кров.
Македонец ја има изградено,
не од богатство стекнато со расипништво,
ниту со сабја ограбувајќи други,
ниту со просење плачејќи се
дека работата е напразна и попушта.
Како што заслужните ги чека одмор од работата,
така делата на посветените нека продолжат.“
(Македон Конзулот, песна бр. 13)

„Македонец сум по род...
Фила ми е името, а ова е брат ми: ...
завет исполнуваме на нашите родители“
(Епитаф бр. 151: Милозливите деца, Театет)

ISBN 978-608-4726-14-2